

KUJAWSKO-POMORSKI
PRZEGŁĄD OŚWIATOWY

UczMy

ISSN 2300-830X

XI - XII 2024

Nr 5 (57)

PRAWO W SZKOLE

Dołącz do naszej Wojewódzkiej Sieci Szkół i Przedszkoli Promujących Zdrowie

W ramach programów dbamy m.in. o:

- ✓ wspieranie dobrostanu dzieci i młodzieży i ich zdrowia psychicznego
- ✓ kształtowanie zachowań służących zdrowiu
- ✓ rozwijanie sprawności fizycznej uczniów
- ✓ uczenie zdrowych nawyków

ROZPOCZNIJ Z NAMI PODRÓŻ PO ZDROWIE...

...I ZOSTAŃ CERTYFIKOWANĄ PLACÓWKĄ PROMUJĄCĄ ZDROWIE JUŻ DZIŚ!

Zapraszamy do kontaktu:

- Agnieszka Przybyszewska – koordynator wojewódzki ✉ Agnieszka.Prybyszewska@kpcen-torun.edu.pl ☎ 881 93 31 88
- Małgorzata Pawłowska – koordynator regionalny PPZ ✉ Malgorzata.Pawlowska@kpcen-torun.edu.pl ☎ 881 93 42 56
- Anna Smolar – koordynator regionalny SPZ ✉ Anna.Smolar@kpcen-torun.edu.pl ☎ 881 93 34 12

Materiały:

Będziemy pamiętać

Tadeusz Wański, nasz kolega z zespołu redakcyjnego UczMy, odszedł od nas 29.10.2024 roku. Od początku istnienia czasopisma był autorem okładek. Ostatni raz z całym zespołem spotkał się podczas uroczystości w Urzędzie Marszałkowskim z okazji 10-lecia UczMy.

Tadeuszu, zapamiętamy Cię jako człowieka pełnego pasji, oddanego całym sercem swojej pracy, zaangażowanego w sprawy zespołu, dumnego z osiągnięć czasopisma, uśmiechniętego, z radością i dowcipem opowiadającego o przeżyciach związanych z powstawaniem zdjęć na okładki, ich wyborem, o swoich pomysłach – takiego właśnie jak podczas naszego ostatniego spotkania.

Zespół redakcyjny UczMy

Koordinator:

Michał Babiarsz
Urząd Marszałkowski Województwa
Kujawsko-Pomorskiego

Redaktorzy:

Beata Bawej-Lisiecka
KPCEN w Toruniu

Dorota Łancucka
KPCEN we Włocławku

Anna Rupińska
KPCEN w Bydgoszczy

Zespół redakcyjny:

Katarzyna Karska-Rasmus
Ewa Kondrat
Anna Puścińska
Kamila Rychlik
(projekt okładki)

Korekta:

Anna Rupińska

Opracowanie graficzne i skład:

Monika Lis

Przyjmowanie materiałów:

Beata.Bawej@kpcen-torun.edu.pl
e-mail: d.lancucka@cen.info.pl
e-mail: anna.rupinska@cen.bydgoszcz.pl

Wydawca:

Kujawsko-Pomorskie Centrum
Edukacji Nauczycieli w Bydgoszczy
Kujawsko-Pomorskie Centrum
Edukacji Nauczycieli w Toruniu
Kujawsko-Pomorskie Centrum
Edukacji Nauczycieli we Włocławku

Skład i druk:

Kujawsko-Pomorskie Centrum
Edukacji Nauczycieli w Bydgoszczy
ul. Jagiellońska 9, 85-067 Bydgoszcz

*Redakcja zastrzega sobie prawo
adiustowania i skracania tekstów
oraz niezwracania materiałów*

Na okładce:

Pixabay.com
(licencja Pixabay Content)

PRAWO W SZKOLE

Grzegorz Nazaruk	
<i>Prawo oświatowe w praktyce. Kluczowe obowiązki dyrektora w obliczu nowych regulacji</i>	5
Katarzyna Stalkowska, Beata Bawej-Lisiecka	
<i>Jasna strona prawa</i>	7
Aleksandra Kondrat	
<i>Etyczność w pracy nauczyciela (w oparciu o przepisy prawa i nie tylko)</i>	8
Justyna Miklaszewska	
<i>A gdyby tak wprowadzić prawo do... zabawy?</i>	11
Katarzyna Zawacka	
<i>Standardy Ochrony Małoletnich - zadania szkół i placówek oświatowych</i>	13
Monika Sieruta	
<i>Standardy ochrony małoletnich w szkołach – wiedza w pigułce</i>	14
Krystyna Karpińska, Grzegorz Nazaruk	
<i>STANDARDY OCHRONY MAŁOLETNIICH - karty do pobrania</i>	16
Anna Puścińska	
<i>Prawo autorskie w szkole</i>	17
Joanna Piernikowska-Smaga	
<i>Aspekty prawne innowacji pedagogicznych w systemie oświatowym</i>	18
Ewa Olejnik	
<i>Zawsze jest alternatywa</i>	21
Danuta Frankowska	
<i>Kontrola w placówkach oświatowych w zakresie bezpieczeństwa - cz. V</i>	23

REGIONALNE OKNO

Wiesława Tomasiak-Wyszyńska	
<i>35 lat minęło</i>	25
Agnieszka Gąsiorowska, Joanna Guzińska	
<i>10-lecie Kujawsko-Pomorskiego Centrum Dziedzictwa Oświaty</i>	27

OBLICZA EDUKACJI

Ewa Kondrat, Danuta Potręć	
<i>O savoir-vivre przy kawie</i>	29
Emilia Lewandowska	
<i>Savoir-vivre w szkole: sztuka bycia człowiekiem kulturalnym w szkolnym wydaniu</i>	30
Dariusz Łuszczak	
<i>Nie wiedząc, jak się zachować, zachowaj się dobrze.</i>	
<i>Niektóre zasady savoir-vivre'u w wybranych krajach</i>	32
Agnieszka Kowalska	
<i>Czy rodzice potrzebują wsparcia?</i>	37
Jakub Błaszak	
<i>Edukacja, czyli gra w nieskończoność</i>	39
Katarzyna Gradzik	
<i>Michał Rusinek o mocy słów</i>	42

Z PRAKTYKI NAUCZYCIELA

Katarzyna Trzaskoś	
<i>Ruch i jego wpływ na prawidłowy rozwój dziecka w wieku przedszkolnym</i>	43
Katarzyna Lenz	
<i>Dlaczego ona ze mną nie rozmawia? Praca z uczniem z niepełnosprawnością intelektualną i zaburzeniami mowy</i>	44
Magdalena Chmielewska	
<i>Edukacja włączająca – to możliwe</i>	46
Martyna Chwilka	
<i>Stosowanie metod aktywizujących w pracy z uczniami niepełnosprawnymi</i>	47
Ewelina Czyżniewska	
<i>Nie jestem zabawką... Ja też czuję...</i>	48
Justyna Mandra	
<i>TyDzień Ziemi z OZE</i>	51
Marta Turska	
<i>Dzień Sztuki w Szkole Podstawowej nr 3 w Lipnie</i>	52
Katarzyna Floryńska, Monika Rucińska	
<i>„Szlachetne zdrowie” - szkolny wkład w kultywowanie zdrowego stylu życia</i>	53
Anna Pędzich-Kuszel	
<i>Konkurs biologiczny</i>	55
Katarzyna Kucharska	
<i>Wpływ innowacji „Origami w świecie przyrody” na naszą placówkę</i>	56
Danuta Pakowska	
<i>Podsumowanie Innowacji Pedagogicznej „Kreatywne prace plastyczne”</i>	58

BIBLIOTEKI PEDAGOGICZNE DLA EDUKACJI

Grażyna Ruta-Balińska, Joanna Grabowska-Janowiak	
<i>Wspólne czytanie daje dobre wychowanie</i>	60
Ewa Bedelek	
<i>Prawo w szkole. Edukacja prawna - zestawienie bibliograficzne w wyborze</i>	62

Szanowni Państwo

Najnowszy numer „UczMy” nosi tytuł „Prawo w szkole”. I choć na okładce widzimy Temidę, grecką boginię sprawiedliwości i prawa, z wagą w jednej a mieczem w drugiej dłoni, zamieszczone tu artykuły nie dotyczą przestępstw, odpowiedzialności karnej czy wyroków. Autorom chodzi raczej o to, aby wprowadzać do szkolnej edukacji elementy wiedzy prawniczej, a dyrektorom i nauczycielom pomóc jak najlepiej odnaleźć się w gąszczu zmieniających się często przepisów.

Zachęcam do zapoznania się z zamieszczonymi w tym numerze artykułami. Zauważą Państwo, że tekstom przyświeca piękna maksyma o nadrzędności ducha wobec litery prawa sformułowana już dwa tysiące lat temu przez św. Pawła: „[...] litera bowiem zabija, Duch zaś ożywia”. (2 Kor 3,6).

Katarzyna Stalkowska i Beata Bawej-Lisiecka z toruńskiego KPCEN w artykule „Jasna strona prawa” poddają analizie ważny aspekt procesu kształcenia, czyli odpowiedzialność nauczyciela wobec oceniania osiągnięć uczniów: „Powinniśmy dziś mocno podkreślać prawa nauczyciela. O ile niezależność w sposobach realizacji podstawy programowej nie budzi żadnych wątpliwości, o tyle decyzyjność w zakresie oceniania ucznia nie wybrzmiewa dość mocno. Wielu nauczycieli obawia się nacisków ze strony uczniów, rodziców, wychowawców, a nawet dyrektora. Mają wrażenie, że muszą tłumaczyć się z każdej podjętej decyzji, dlatego łatwiej im zrzucić odpowiedzialność na system wag, procentów czy średnich. Takie rozwiązanie daje im złudne poczucie sprawiedliwości, ponieważ odrzuca czynnik ludzki. Pozorna obiektywność wyliczonego stopnia nie spełnia wymagań dotyczących oceniania. Nie oszukujmy się, że równość oznacza sprawiedliwość. A przecież nauczyciel, jako ekspert w swojej dziedzinie, jest jedyną osobą wskazaną w przepisach, która ma wyłączne prawo i obowiązek do oceny osiągnięć ucznia”.

Z artykułów zamieszczonych w „UczMy” płynie ważna refleksja. Przepisy prawa są konieczne, bowiem porządkują i regulują nasze, a w tym przypadku szkolne życie. Warto jednak pamiętać, że nad wszystkimi paragrafami i artykułami jest jedna zasada – to człowiek stanowi najwyższą wartość. Zachęcam Państwa zatem do lektury i refleksji.

*Piotr Całbecki
Marszałek Województwa Kujawsko-Pomorskiego*

**W następnym numerze
Empatia**

Prawo oświatowe w praktyce. Kluczowe obowiązki dyrektora w obliczu nowych regulacji

W ostatnich latach obserwujemy znaczące zmiany w polskim systemie oświaty. Nowe przepisy wprowadzają innowacje, ale także stawiają przed nauczycielami, dyrektorami szkół i rodzicami nowe wyzwania. Jedną z istotnych zmian jest aktualizacja programów nauczania. Ministerstwo Edukacji Narodowej wprowadziło nowe standardy, które mają dostosować treści edukacyjne do współczesnych wymagań. Nauczyciele powinni śledzić te zmiany i dostosowywać swoje metody nauczania, aby efektywnie przekazywać wiedzę uczniom. Szkoły będą musiały zaktualizować podręczniki i materiały dydaktyczne, aby uwzględnić nowe wymagania.

Dyrektor szkoły, jako „organ zarządzający jednostką organizacyjną systemu oświaty”, został wyposażony w kompetencje w zakresie prawa przez ustawy. Obowiązującymi ustawami są: Prawo oświatowe, Karta Nauczyciela, Ustawa o Systemie Oświaty oraz Kodeks pracy. Dyrektor jest przełożonym służbowym wszystkich pracowników, kieruje działalnością szkoły i reprezentuje ją na zewnątrz. W tym obszarze swojej działalności zatrudnia i zwalnia nauczycieli oraz innych pracowników. Ma pełne prawo wystąpić z inicjatywą w zakresie przeprowadzenia oceny pracy nauczyciela.

Ważną kompetencją dyrektora jest występowanie w obronie nauczyciela, którego prawa związane z ochroną właściwą dla funkcjonariuszy publicznych zostały naruszone. Kolejną istotną rolą dyrektora placówki oświatowej jest awans zawodowy nauczycieli, co jest tematem ciągle zmieniających się zasad. Dlatego dyrektor powinien być czujny i wspierać nauczycieli, nie wyręczając ich, ale zapewniając odpowiednie warunki do pracy, zarówno w kontekście przepisów przejściowych, jak i nowych.

Dyrektor nie powinien bagatelizować zadania, jakim jest sprawowanie nadzoru pedagogicznego. Sprawowanie nadzoru wewnątrz placówki polega na kontroli i wspomaganie. Zgodnie z rozporządzeniem o nadzorze, dyrektor przeprowadza kontrole prze-

strzegania przez nauczycieli przepisów prawa dotyczących działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej szkoły lub placówki. Kontroluje także przebieg procesów kształcenia i wychowania oraz efekty działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej szkoły lub placówki.

Drugim zadaniem w nadzorze jest wspomaganie nauczycieli przez dyrektora w realizacji ich zadań, w szczególności przez:

- a) diagnozę pracy szkoły lub placówki,
- b) planowanie działań rozwojowych, w tym motywowanie nauczycieli do doskonalenia zawodowego,
- c) prowadzenie działań rozwojowych, w tym organizowanie szkoleń i narad.

Dyrektor przy współpracy z innymi osobami zajmującymi stanowiska kierownicze w placówce obserwuje prowadzone przez nauczycieli zajęcia dydaktyczne, wychowawcze i opiekuńcze oraz inne zajęcia i czynności wynikające z działalności statutowej szkoły/placówki. Do 15 września dyrektor opracowuje na dany rok szkolny plan nadzoru pedagogicznego, który przedstawia na zebraniu rady pedagogicznej, a w przypadku placówki, w której nie tworzy się takiej rady – na zebraniu z udziałem nauczycieli i osób niebędących nauczycielami, które realizują zadania statutowe szkoły/placówki.

Można dokonywać zmian w planie nadzoru pedagogicznego, niezwłocznie informując o tym radę pedagogiczną (lub nauczycieli i osoby niebędące nauczycielami, które realizują zadania statutowe szkoły/placówki). Plan nadzoru jest określany przez dyrektora i dlatego nie musi być akceptowany przez radę pedagogiczną jakiegokolwiek uchwałą! Istotne jest, aby do 31 sierpnia przedstawić na zebraniu rady pedagogicznej (lub zebraniu z udziałem nauczycieli i osób niebędących nauczycielami, które realizują zadania statutowe szkoły) wyniki i wnioski ze sprawowanego nadzoru pedagogicznego. To one, po przeanalizowaniu, są motorem do dalszych działań i pracy placów-

ki w celu podnoszenia jakości dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej.

Dyrektor tworzy zespoły nauczycieli do realizacji zadań szkoły określonych w statucie. Powinny to być zespoły przedmiotowe, ale również zadaniowe. Zadania mogą być opracowywane przez zespół w jednym roku lub wieloletnie. Jednym z najważniejszych zadań dyrektora jest zapewnienie bezpiecznych i higienicznych warunków pobytu i uczestnictwa w zajęciach organizowanych w szkole, a także poza jej terenem. Należy pamiętać, aby co najmniej raz w roku dokonać kontroli obiektów należących do szkoły, powołując komisję, która dokona przeglądu wszystkiego, co jest w zarządzaniu dyrektora placówki.

Warto wypracować system kontroli w placówce, aby pracownicy obsługi na bieżąco reagowali na zgłaszane usterki. Dyrektor ma prawo zawiesić zajęcia w szkole lub przedszkolu (lub innych formach wychowania przedszkolnego) w razie wystąpienia:

- zagrożenia bezpieczeństwa uczniów w związku z organizacją i przebiegiem imprez ogólnopolskich lub międzynarodowych
 - temperatury zewnętrznej lub w pomieszczeniach, w których są prowadzone zajęcia z uczniami, zagrażającej zdrowiu uczniów
 - zagrożenia związanego z sytuacją epidemiologiczną
 - innego nadzwyczajnego zdarzenia zagrażającego bezpieczeństwu lub zdrowiu uczniów.
- Zasady te dotyczą zarówno publicznych, jak i niepublicznych jednostek oświaty. Dyrektor odgrywa ważną rolę jako członek rady pedagogicznej:
- wchodzi w skład rady pedagogicznej jako jej przewodniczący
 - realizuje uchwały rady pedagogicznej
 - występuje z inicjatywą zwołania zebrania rady
 - zawiadamia członków rady o terminie i porządku zebrania w sposób ustalony w regulaminie rady pedagogicznej
 - zaprasza gości na posiedzenia rady pedagogicznej, jeśli jest taka potrzeba
 - przygotowuje i prowadzi zebrania rady
 - wstrzymuje wykonywanie uchwał rady niezgodnych z przepisami prawa i w konsekwencji zawiadamia organ prowadzący o wstrzymaniu wykonania uchwały.

Ważną czynnością przygotowującą proces nauczania w placówce jest dopuszczenie do użytku przedstawionych przez nauczyciela lub zespół nauczycieli programów nauczania. Wiąże się z tym odpowiedzialność za uwzględnienie w szkolnym zestawie programów nauczania całości podstawy programowej kształcenia ogólnego ustalonej dla danego etapu edukacyjnego. W przypadku szkoły prowadzącej kształcenie zawodowe również podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego lub podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa

artystycznego, w których kształci szkoła.

Dyrektor szkoły/placówki ma również zadania w zakresie pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Organizuje i inicjuje udzielanie pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz wspomaga szkołę w realizacji zadań z tego zakresu, polegające na zaplanowaniu i przeprowadzeniu działań mających na celu poprawę jakości udzielanej pomocy dla uczniów/wychowanków (na podstawie rozpoznania, opinii lub orzeczenia). Organizuje wspomaganie dla rodziców tych uczniów/wychowanków oraz dla nauczycieli zgodnie z rozpoznanymi potrzebami. Powołuje odpowiednie zespoły, które opracowują dokumentację i otaczają opieką poszczególnych uczniów.

W zakresie finansów i rachunkowości dyrektor dysponuje środkami określonymi w planie finansowym szkoły zaopiniowanym przez radę szkoły (radę pedagogiczną) i ponosi odpowiedzialność za ich prawidłowe wykorzystanie. Wiele organów prowadzących organizuje na swoim terenie tzw. Centra Usług Wspólnych, obejmujące opieką finansową wszystkie placówki oświatowe. W placówkach niepublicznych wygląda to trochę inaczej, jednak dyrektor musi pamiętać, że bez względu na zakres otrzymywanej pomocy ze strony organu prowadzącego ponosi odpowiedzialność za finansowanie szkoły.

Każdy dyrektor spotkał się z SIO (System Informacji Oświatowej). W tym zakresie przekazujemy dane dziedzinowe do zbioru danych placówki, dane identyfikacyjne i dziedzinowe ucznia oraz nauczyciela. Do systemu przekazujemy również dane identyfikacyjne ucznia do bazy danych systemu informacji oświatowej w celu ich weryfikacji z danymi osobowymi ucznia zawartymi w zbiorze PESEL. Przekazujemy do bazy danych systemu informacje o uczniach związanych z wczesnym wspomaganie rozwoju, zajęciami rewalidacyjno-wychowawczymi oraz kształceniem specjalnym. Musimy także pozyskać dane ucznia ze zbioru PESEL oraz z bazy danych systemu informacji oświatowej. Wszystko odbywa się na podstawie upoważnienia, które otrzymuje dyrektor na dostęp do bazy danych systemu informacji oświatowej.

Dyrektor jest administratorem danych osobowych, przetwarza je, uzyskując zgodę na ich przetwarzanie, oraz przetwarza szczególne kategorie danych osobowych. Ponadto wykonuje obowiązek informacyjny, zawiadamia o naruszeniu ochrony danych osobowych oraz prowadzi rejestr czynności przetwarzania. Dyrektor musi wyznaczyć inspektora ochrony danych, który będzie pomagał w realizacji tych zadań. Jako administrator danych dyrektor musi zapewnić jak największą rzetelność w ochronie wszelkich danych powierzanych, pozyskiwanych i przetwarzanych przez placówkę. Nie pozwólmy, aby

wyciekły one i nie udostępniamy ich tym, którzy nie mają prawa do dysponowania danymi.

W telegraficznym skrócie przypominałem wybrane zadania dyrektora z zakresu wykonywania zadań związanych z kierowaniem szkołą/placówką w zgodzie z przepisami prawa. Dyrektorzy muszą regularnie monitorować nowe przepisy i zmiany w prawie oświatowym. Warto korzystać z oficjalnych źródeł, takich jak Ministerstwo Edukacji Narodowej, aby być na bieżąco. Należy także zadbać o to, aby cała kadra placówki była świadoma nowych przepisów. Organizujemy spotkania informacyjne, szkolenia czy przekazujemy informacje wewnętrznie. Współpraca z nauczycielami, administracją i innymi pracownikami jest kluczowa. Pamiętajmy, że wszyscy powinni

być zaangażowani w proces dostosowywania się do zmian.

Zmiany w prawie mogą wpłynąć na różne aspekty działania placówki, takie jak rekrutacja, ocenianie uczniów czy zarządzanie finansami. Przede wszystkim należy się upewnić, że procedury są zgodne z obowiązującymi przepisami. Należy przeglądać regulaminy, procedury i dokumenty wewnętrzne, aby dostosować je do nowych wymogów. Należy pamiętać o aktualizacji statutu szkoły/placówki.

Dostosowanie placówki oświatowej do zmian w prawie to wyzwanie, ale także szansa na poprawę jakości edukacji.

Współpraca, śledzenie zmian i elastyczność są kluczowe.

Katarzyna Stalkowska, Beata Bawej-Lisiecka
KPCEN w Toruniu

Jasna strona prawa

Jeszcze przed rozpoczęciem roku szkolnego mieliśmy przyjemność poprowadzić szkolenie rady pedagogicznej pt. *Jak wprowadzać zmiany w szkole - dobre zasady oceniania*. Ta nowość w ofercie naszej placówki doskonalenia nauczycieli wywołała sporo dyskusji i wątpliwości. Wynika to z faktu, że hasło „prawo” budzi w nas często niepokój, obawy lub po prostu zapala czerwone światło: „znowu jakaś zmiana”, „jak to rozumieć?”, „co będzie, jak mnie skontrolują?”, „czy na pewno u mnie w szkole jest wszystko jak należy?”. A przecież prawo jest po to, by wspierać nas w działaniach, określać jasne reguły i dawać poczucie bezpieczeństwa.

Studia kierunkowe, które kończą nauczyciele, nie przygotowują ich do zderzenia z zawiłościami prawa oświatowego. Sprawia to, że czują się zagubieni w gąszczu przepisów, niepewni swoich praw i obowiązków. Z założenia okres przygotowania do zawodu powinien być czasem na zapoznanie się z podstawowymi aktami prawnymi. Jednak w szkolnej rzeczywistości praca nauczyciela rozpoczyna się od codziennej praktyki bez wcześniejszej analizy przepisów. Powoduje to powielanie schematów nie zawsze zgodnych z aktualnymi przepisami prawa. Młody nauczyciel, stając przed wyzwaniem choćby stworzenia planu pracy wychowawczej dla swojej klasy, często bazuje na przykładach znalezionych w internecie lub

zapożyczonych od bardziej doświadczonych kolegów i koleżanek. Szukając takiej drogi na skróty, możemy nawet wpaść w pułapkę tworzenia zbędnych lub nieaktualnych dokumentów szkolnych. Przykładem może być przedmiotowy system oceniania, którego istnienia nie wymaga żaden z aktów prawnych. Dlatego tak ważna jest świadomość obowiązujących przepisów.

BĄDŹMY NA BIEŻĄCO

Warto przy tym zwrócić uwagę na aktualne nazewnictwo dotyczące życia szkoły. Nauczyciel wspomagający został zastąpiony przez nauczyciela współorganizującego kształcenie. Rok szkolny dzieli się na półroczna, ewentualnie okresy. Semestry obowiązują tylko w szkołach dla dorosłych, branżowych szkołach II stopnia i szkołach policealnych. Tam też mamy nie ucznia, lecz słuchacza. Poza tym wystawiamy oceny śródroczne, a nie semestralne, a także roczne, a nie końcoworoczne.

OCENIANIE ZGODNE Z PRAWEM

Jeśli chodzi o ocenianie, nie nazewnictwo jest najważniejsze, ale jego istota. Znane wszystkim PSO już w 2007 roku zostało zastąpione szczegółowymi warunkami i sposobem oceniania wewnątrzszkolnego, które powinien określać statut szkoły (art. 44b, Ustawa o systemie oświaty). Oceny cząstkowe zamieniono na bieżące, co wyraźnie nawiązuje do

idei oceniania, która ma wspierać ucznia w rozwoju. Aby tak było, nie można odmówić uczniowi prawa do poprawy oceny. Ocena bieżąca, jak sama nazwa wskazuje, odzwierciedla aktualny/bieżący stan wiedzy i umiejętności ucznia, nie jest zaś składową, którą bezspornie należy uwzględnić przy wystawianiu ocen klasyfikacyjnych, co niestety jest nagminne przy ocenach „ważonych” lub wyliczanych przez dziennik elektroniczny. Ideę oceniania jako wskazywania drogi do sukcesu edukacyjnego wyraźnie podkreślają jego cele: m.in. „informowanie ucznia o poziomie jego osiągnięć edukacyjnych i o postępach w tym zakresie; udzielanie uczniowi pomocy w nauce poprzez przekazanie uczniowi informacji o tym, co zrobił dobrze i jak powinien się dalej uczyć; udzielanie wskazówek do samodzielnego planowania własnego rozwoju; motywowanie ucznia do dalszych postępów w nauce” (art. 44b, Ustawa o systemie oświaty). Oceny wyrażone cyfrowo nie spełniają tych zadań, dlatego konieczne jest udzielanie informacji zwrotnej. Jak wynika z przepisów, ocena wyrażona stopniem musi znaleźć się tylko na świadectwie. Innych cyfrowych ocen przepisy nie wymagają, więc ocenianie może odbywać się w innej formie. Powinna ona być określona w statucie.

DLACZEGO STATUT JEST WAŻNY?

Przepisy prawa oświatowego celowo nie doprecyzowują wielu aspektów życia szkolnego, po to, aby pozostawić placówkom przestrzeń na realizowanie własnej misji i wizji. Należy więc z uwagą pochylić się nad każdym zapisem tego dokumentu. Jego rolą jest bowiem wytyczenie ram, w obrębie których będziemy się poruszać z poszanowaniem dla każdego uczestnika procesu dydaktycznego. To, co zapiszemy, tego będziemy musieli się trzymać. Niech statut nie

stanie się zbiorem drobiazgowych procedur, które nie będą miały odzwierciedlenia w codzienności. Nie nakładajmy na siebie zbędnych ograniczeń czy obowiązków, które niczemu nie służą. Przypomnijmy również, że w statucie nie ma potrzeby powielania zapisów z aktów wyższego rzędu, czyli rozporządzeń i ustaw.

AUTONOMIA NAUCZYCIELA

Powinniśmy dziś mocno podkreślać prawa nauczyciela. O ile niezależność w sposobach realizacji podstawy programowej nie budzi żadnych wątpliwości, o tyle decyzyjność w zakresie oceniania ucznia nie wybrzmiewa dość mocno. Wielu nauczycieli obawia się nacisków ze strony uczniów, rodziców, wychowawców, a nawet dyrektora. Mają wrażenie, że muszą tłumaczyć się z każdej podjętej decyzji, dlatego łatwiej im zrzucić odpowiedzialność na system wag, procentów czy średnich. Takie rozwiązanie daje im złudne poczucie sprawiedliwości, ponieważ odrzuca czynnik ludzki. Pozorna obiektywność wyliczonego stopnia nie spełnia wymagań dotyczących oceniania. Nie oszukujmy się, że równość oznacza sprawiedliwość. A przecież nauczyciel, jako ekspert w swojej dziedzinie jest jedyną osobą wskazaną w przepisach, która ma wyłączne prawo i obowiązek do oceny osiągnięć ucznia.

LUDZKA TWARZ PRAWA

Pamiętajmy, że we wszystkich tych aktach prawnych jest dużo przestrzeni na życzliwość, wzajemny szacunek i dialog. Jeżeli naszym działaniom przyświecać będzie dobro ucznia, nawet w obliczu sporu, obronimy nasze stanowisko. Tworząc atmosferę wzajemnego zaufania, działając z pasją i zaangażowaniem, zachowamy dobrostan swój i ucznia.

Aleksandra Kondrat
KPCEN w Toruniu

Etyczność w pracy nauczyciela (w oparciu o przepisy prawa i nie tylko)

Etyka to prymarna dziedzina filozofii, orędowniczka zasad, norm moralnych, ukazująca, czym różni się zło moralne od dobra moralnego. Edukacja moralna kładzie nacisk na refleksyjność, na budowanie wiedzy z zakresu wychowania ku do-

bru. Wychowanie nie koncentruje się, w perspektywie oświatowej, wyłącznie na rozwijaniu cnót moralnych uczniów, ale (pierwszorzędnie) na zbudowaniu moralnego szkieletu samych nauczycieli.

ROZUMIENIE ETYCZNOŚCI

Jestem nauczycielem, więc: jestem (a nie tylko by-wam) przyzwoity, życzliwy, odpowiedzialny, dzielny, zatroskany [o siebie, innych], wyrozumiały, rozumiejący, sprawiedliwy, współodczuwający, opanowany, spolegliwy... Jestem nauczycielem, więc: wyróżniam się postawą przyzwoitości, życzliwości, odpowiedzialności, dzielności, zatroskania [o siebie, innych], wyrozumiałości, rozumienia, sprawiedliwości, współodczuwania, opanowania, spolegliwości... Jestem nauczycielem, dlatego też realizuję powierzone mi obowiązki; jestem zobowiązany do działań moralnych, obowiązkowy, ponieważ obowiązujące przepisy prawa oświatowego, kodeks etyczny stanowią dla mnie wartość nadrzędną...

Dlaczego ta swoista **etyczność** stanowi rdzeń „bycia nauczycielem”? Jest to zasadniczo niebanalna kwestia, która rodzi się w człowieku ze zdziwienia, z rozpacz, z refleksji, a przede wszystkim z doświadczania zarówno świata zewnętrznego (rzeczywistości szkolnej), jak i samego siebie (indywidualnej perspektywy nauczyciela). Filozofia oraz jej poddziedzina etyka (analizująca dylematy moralne i postawy moralne) stanowią w rzeczywistości szkolnej niejako przedmioty marginalne, magiczne, owiane z jednej strony splendorem tajemniczości, z drugiej zaś oblane są deszczem niezrozumienia, wręcz minimalnej niechęci. W jaki sposób określimy nauczycielską postawę względem obowiązujących przepisów moralnych, powinności nauczycielskich zawartych w tzw. pracowniczych Kodeksach Etycznych Nauczyciela? Jest ona oporna, ambiwalentna, a może zaangażowana? Sądzę, że ważne jest to, co właściwie z owych dyrektyw moralnych wynika dla codziennego, wielobarwnego relacyjnego oddziaływania. Przeanalizować z pewnością należy, jakie arcyważne zasady moralne zakotwiczone są w prawie oświatowym: w Karcie Nauczyciela, jak i w Ustawie Prawo Oświatowe.

ODZWIERCIEDLENIE W PRAWIE OŚWIATOWYM

W rozdziale 2. (art. 6) Karty Nauczyciela (dalej, skrót: KN) zawarte są obowiązki nauczyciela. Obowiązki (powinności w kontekście etyki Kanta) określają czynności kategoryczne, które każdy nauczyciel winien racjonalnie, nieodzownie urzeczywistniać w pracy dydaktyczno-wychowawczej. Czytamy, że nauczyciel **powinien**:

„1) rzetelnie realizować zadania związane z powierzonym mu stanowiskiem oraz podstawowymi funkcjami szkoły: dydaktyczną, wychowawczą i opiekuńczą, w tym zadania związane z zapewnieniem bezpieczeństwa uczniom w czasie zajęć organizowanych przez szkołę;

2) wspierać każdego ucznia w jego rozwoju;

3) dążyć do pełni własnego rozwoju osobowego;

3a) doskonalić się zawodowo, zgodnie z potrzebami szkoły;

4) kształcić i wychowywać młodzież w umiłowaniu Ojczyzny, w poszanowaniu Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, w atmosferze wolności sumienia i szacunku dla każdego człowieka;

5) dbać o kształtowanie u uczniów postaw moralnych i obywatelskich zgodnie z ideą demokracji, pokoju i przyjaźni między ludźmi różnych narodów, ras i światopoglądów”.

W moim przekonaniu takie pojęcia, jak: troska, rozwój, wychowanie, sumienie, szacunek mogą stać się esencją tak zwanej etyki opartej na wrażliwości moralnej i modelowaniu charakteru moralnego. Nauczyciel jest podmiotem moralnym, który samostanowi o sobie w tym sensie, że dąży do rozwoju nie tylko poznawczo-intelektualnego, ale również (albo zwłaszcza) etyczno-aksjologicznego. Jest istotą, dla której ważna jest dojrzałość moralna. Dojrzałość ta jest pewnym konstruktem moralnym, albowiem nieustannie (my nauczyciele) jesteśmy w drodze, na ścieżce moralnego rozeznania: kształtujemy charakter moralny, który nie jest z góry nadany, ani też nie można go wypisać na receptę. Sumienie nauczyciela, jako osoby w duchu filozofii dialogu, kształtowane jest poprzez dialog, kontekst sytuacyjny (okoliczności wychowawcze, interakcje z uczniami, ze współpracownikami) oraz samowychowanie. Twierdzę jednoznacznie, że istota autowychowania nauczyciela opiera się na świadomości funkcjonowania w „chętliwym świecie wartości” oraz na zdawaniu sobie sprawy z roli, jaką odgrywamy na scenie edukacyjnego dramatu, pielęgnując własną kondycję moralną. W rozdziale 3. KN (art. 9) przeczytamy, iż „stanowisko nauczyciela może zajmować osoba, która przestrzega podstawowych zasad moralnych”. Nie doprecyzowano jednak, o jakie skonkretyzowane zasady moralne chodzi. Co ciekawe, zgodnie z podstawowymi kierunkami realizacji polityki oświatowej państwa w roku szkolnym 2024/2025, kadra pedagogiczna zobowiązana jest rozwijać u uczniów wrażliwość na potrzeby innych oraz empatię. W związku z tym zauważyć należy ukierunkowanie na rozwijanie określonych cnót moralnych, w tym przypadku empatii i wrażliwości na potrzeby innych. Sokrates rzekłby w tej sytuacji, że wyłącznie nauczyciele, którzy są wyposażeni w wiedzę o tym, czym są wrażliwość oraz empatia, a następnie postawą swoją urzeczywistniają wskazane cnoty, mogą i są faktycznie w stanie wychowywać ku dobru, czyli mieć realny wpływ na percepcję moralną uczniów, realny wpływ na uwewnętrznianie wartości. Wiemy, że sam teoretyczny namysł jest istotny, lecz nie najważniejszy.

W Preambule Prawa Oświatowego czytamy: „Nauczanie i wychowanie – respektując chrześcijański system wartości – za podstawę przyjmuje uniwersal-

ne zasady etyki”. Sednem edukowania byłoby skierowanie się w stronę antycznej triady: ku prawdzie, dobru i pięknu. Figura pięknego moralnie nauczyciela (prawdomównego, uczciwego, dobrotliwego) uruchomiłaby proces faktycznego oddziaływania na budującą się osobowość moralną uczniów. W artykule 5. zaś zwraca się szczególną uwagę na to, aby nauczyciele kierowali się dobrem wychowanków, pielęgnowali ich zdrowie, rozwijali postawę moralną, społeczną i obywatelską, a przede wszystkim szanowali godność uczniów, ponieważ stanowi ona fundament istnienia. Aby nauczać i wychowywać, potrzebna jest – rzecz jasna – wiedza, a uzyskujemy ją z przeczytanych (przeanalizowanych krytycznie!) publikacji książkowych.

Czy możemy wyobrazić sobie rozwój moralny oraz poznawczo-intelektualny bez analizy zasobów książkowych? Przypomnijmy sceny z filmu „Fahrenheit 451” (reż. François Truffaut, 1966; na podstawie powieści *451 stopni Fahrenheita* Raya Bradbury’ego). W ponurej, pesymistycznej wizji świata przyszłości nie wolno czytać! Krytyczne myślenie, samo myślenie są bezwzględnie tłumione, a nowym, absurdalnym wręcz zadaniem straży pożarnej jest [o zgrozo!] palenie książek, całkowite zniszczenie dzieł literackich! Na temat wartości moralnych, intuicji moralnej, sądów moralnych, przekonań moralnych napisano wiele górnolotnych woluminów, których naturalnie spalić nie chcemy. Humanistyka stoi książką, co niewątpliwie jest mało wyszukany truizmem, aczkolwiek w wielowymiarowym, współczesnym systemie edukacji nie dotrzemy [niestety] do młodych umysłowości wyłącznie za pośrednictwem pięknie wydrukowanej księgi mądrości, księgi z naszkicowanym lub wrytym systemem wartościowania samych siebie, innych oraz świata.

KONKLUZJA BEZ KONKLUZJI

Zainspirować, a przede wszystkim etycznie roznamienić uczniów (na początku samych siebie!) możemy w szczególności, gdy zaprzyjaźnimy się z etycznym lękiem, który wnet przemieni się w etyczną prężność. My – belfrowie – nieprzerwanie samodoskonalimy się, nabywamy kompetencji etyczno-aksjologicznych, pragnąc wpływać na postawy moralne uczniów. Wszystko to brzmi zanadto erudycyjnie, lecz w jakim stopniu jesteśmy w stanie wyrwać czasem uczniów z pochmurnego letargu przesycenia statyczną wiedzą etyczną? Może się to nam niewątpliwie udać, gdy staniemy się równocześnie facylitatorami nowoczesnego nauczania moralnego. Doskonale wiemy, że nauczyciel jest twórczym, aktywizującym, angażującym podmiotem moralnym w przestrzeni nauczania, zaś uczeń początkowo obserwuje, zastanawiając się, czy zanurzy swój umysł w głębinie nieznanych jeszcze edukacyjnych światów, w których

pletwonurkami jesteśmy właśnie my – nauczyciele od etycznych zadań specjalnych.

Wskazane przeze mnie akty prawne nie generują gotowych rozwiązań moralnych. Nauczyciel jest podmiotem sprawczym funkcjonującym w aksjosferze, czyli w obszarze wartości. Jest istotą wolną, odpowiedzialną, podejmującą decyzje o charakterze moralnym, które (mam nadzieję) są przeciwieństwem ślepoty moralnej i obojętności na drugiego, a tym drugim jest przecież uczeń, młody człowiek poszukujący wartości, błędzący w gęstwinie rozmaitych dylematów moralnych i potrzebujący równocześnie wskazówek, drogowskazów, wsparcia w zakresie działania moralnego. Nauczyciel troszczy się o własny poziom osobowo-moralny, aby przeciwstawiać się antywartościom (np. nieprawdomówności, nieuczciwości, pogardzie, nieżyczliwości).

Literatura:

<https://www.gov.pl/web/edukacja/podstawowe-kierunki-realizacji-polityki-oswiatowej-panstwa-w-roku-szkolnym-20242025> [dostęp z dnia: 04.09.2024].

Akty prawne:

Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. - Karta Nauczyciela (Dz.U. 1982 nr 3 poz. 19 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz.U. z 2024 r. poz. 737 i 854).

Martin Buber, *Ja i Ty. Wybór pism filozoficznych*, przeł. Jan Doktor, Instytut Wydawniczy Pax, Warszawa 1992.
Alasdair MacIntyre, *Dziedzictwo cnoty. Studium z teorii moralności*, przeł. A. Chmielewski, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1996.

Arystoteles, *Etyka nikomachejska*, przeł. Daniela Gromska, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007.

Henryk Kiereś, *U podstaw wychowania, Aretologia czy aksjologia*, „Cywilizacja”, nr 22, 2007, s. 10–20.

Jan Szmyd, „Chybotliwość” wartości i zasad moralnych w świecie ponowoczesnym a standardy życia społecznego i indywidualnego, „Państwo i Społeczeństwo”, nr 3, 2010 (X), ss. 7–24.

Józef Tischner, *Filozofia dramatu*, Znak, Kraków 2006.

Jarosław Horowski, *Etyka powinności czy etyka cnoty w przygotowaniu zawodowym nauczycieli?*, „Paedagogia Christiana”, 1/27, 2011, ss. 173–184.

Magdalena Środa, *Etyka dla nauczycieli*, [w:] *Czytanki o edukacji – etyka dla nauczycieli*, red. Związek Nauczycielstwa Polskiego, Warszawa 2015, ss. 188–215.

Natasza Szutta, *Wychowanie moralne z perspektywy etyki cnot*, „Diametros”, nr 46, 2015, ss. 111–133.

Natasza Szutta, *Status współczesnej etyki cnot*, „Diametros”, nr 1 (wrzesień 2004), ss. 70–84.

Szymon Tarka, *Edukacja w perspektywie filozofii dialogu. Aspekty etyczne w dobie pandemii COVID-19*, „Studia Paedagogica Ignatiana”, nr 25, 2022/3, ss. 145–161.

Wartości – Edukacja – Przemiany. Inspiracje dla teorii i praktyki społecznej, red. Krzysztof Czykier, Tomasz Sosnowski, Tomasz Bojkowski, druk-24h.com.pl, Białystok 2017.

Film: „Fahrenheit 451” (reż. François Truffaut, 1966).

A gdyby tak wprowadzić prawo do... zabawy?

Wyobraźmy sobie świat, w którym zabawa jest nie tylko przyjemnością, ale i prawnym obowiązkiem – dla uczniów, nauczycieli, a nawet rodziców. Czy taki pomysł mógłby zrewolucjonizować szkolną codzienność? Co by się stało, gdyby w edukacji obowiązywała zasada, że po każdej lekcji należy się porcja śmiechu i relaksu? Przyjrzyjmy się, jak wprowadzenie prawa do zabawy mogłoby zmienić nasze szkoły i podejście do edukacji.

Wprowadzenie zapisu do prawa oświatowego o prawie i obowiązku do zabawy dla uczniów, nauczycieli, pracowników szkoły i rodziców brzmi jak innowacyjny, a zarazem odważny pomysł. Choć na pierwszy rzut oka może wydawać się nieco nierealny, jego wdrożenie mogłoby przynieść szereg korzyści, nie tylko dla uczniów, ale także dla całej społeczności szkolnej. Zabawa to przecież nie tylko przyjemność – to klucz do rozwoju, integracji i, co najważniejsze, redukcji stresu. Jakie zatem efekty mogłoby przynieść wprowadzenie takiego prawa? Spójrzmy na sprawę z przymrużeniem oka, ale nie tracąc powagi tematu.

ZABAWA JAKO NARZĘDZIE ROZWOJU

Zabawa to coś więcej niż beztroskie skakanie przez skakankę. To forma nauki, której czasem brakuje w tradycyjnych metodach dydaktycznych. Wprowadzenie prawa do zabawy podkreślałoby, że rozwój dzieci to nie tylko testy, zadania domowe i stopnie. Zabawa uczy kreatywnego myślenia, współpracy, rozwiązywania problemów i dystansu do świata. Przykładowo, badania przeprowadzone przez naukowców z University of Cambridge wykazały, że dzieci, które regularnie uczestniczą w zabawach opartych na współpracy, osiągają lepsze wyniki w testach matematycznych i językowych. W podobnym duchu badania National Institute for Play sugerują, że zabawa rozwija kreatywność, umiejętności społeczne oraz poprawia ogólne samopoczucie.

Nie ma więc powodu, by nie korzystać z zabawy jako narzędzia dydaktycznego. Gry dydaktyczne angażują uczniów, pomagają utrwalić materiał w sposób

przystępny i, co najważniejsze, budzą entuzjazm. Jeśli dzieci mogą nauczyć się tabliczki mnożenia przez grę w domino, to dlaczego by z tego nie skorzystać?

ZABAWA – INTEGRACJA NA WSZYSTKICH POZIOMACH

Jednym z największych wyzwań w szkole jest budowanie relacji między uczniami, nauczycielami i rodzicami. Zabawa może być tutaj kluczem do sukcesu. Wspólne aktywności, gry zespołowe czy szkolne imprezy pełne śmiechu sprawiają, że znikają bariery hierarchiczne. Wyobraźmy sobie nauczyciela grającego w dwa ognie z uczniami – nagle staje się nie tylko autorytetem, ale także partnerem do zabawy. Rodzice mogliby włączyć się w różne formy szkolnych aktywności, lepiej poznając szkołę i współtworząc jej przyjazną atmosferę.

Pomysł na świętowanie rozpoczęcia i zakończenia roku szkolnego w formie zabawy byłby doskonałym sposobem na wzmocnienie więzi w szkolnej społeczności. Zamiast tradycyjnych, formalnych akademii, szkoła mogłaby zorganizować festyny pełne gier, zabaw i wspólnych aktywności. Uczestniczyliby w nich wszyscy – uczniowie, nauczyciele, rodzice oraz pracownicy administracyjni.

Propozycje na rozpoczęcie i zakończenie roku szkolnego w formie zabawy:

- **„Start przez zabawę”** – każda klasa może uczestniczyć w rozmaitych zabawach integracyjnych, takich jak wyścigi rzędów, gry zespołowe czy konkursy wiedzy. Może to być także okazja do zorganizowania turnieju gier planszowych, w którym każda klasa walczy o symboliczne nagrody, budując w ten sposób pozytywną energię na początku nowego roku szkolnego.
- **Zakończenie roku – „Radosne podsumowanie”** – podsumowanie roku szkolnego mogłoby odbywać się w formie „dnia zabawy”, gdzie uczniowie i nauczyciele wspólnie biorą udział w różnych konkurencjach sportowych, quizach oraz grach integracyjnych.

Sukcesy uczniów mogłyby być symbolicznie celebrowane w lekkiej, radosnej atmosferze, co podkreśliłoby wartość współpracy i wzajemnego wsparcia.

ZABAWA JAKO ANTIDOTUM NA STRES

Zarówno uczniowie, jak i nauczyciele narażeni są na stres. Egzamin, kartkówki, nadmiar pracy – to wszystko generuje napięcie. Co, jeśli w przerwie między trudnymi lekcjami pojawiłaby się możliwość chwili zabawy? Krótkie, relaksujące aktywności mogłyby znacząco wpłynąć na samopoczucie wszystkich w szkole. Badania pokazują, że aktywność fizyczna i zabawa na świeżym powietrzu obniżają poziom stresu i poprawiają nastrój.

Propozycje zabaw na przerwach:

- **Skocz na kółko** – uczniowie tworzą grupy do spontanicznego skakania przez gumę lub klasy. Zabawa rozwija koordynację i uczy zasad fair play.
- **Łańcuch życzliwości** – uczniowie w kole mówią coś miłego o osobie obok. To doskonały sposób na budowanie relacji i pozytywnej atmosfery.
- **Taniec „freeze”** – na korytarzu puszcza się muzykę, a uczniowie tańczą swobodnie. Kiedy muzyka przestaje grać, wszyscy muszą zastygnąć w miejscu. Ta zabawa nie tylko dodaje energii, ale też integruje uczestników.

ZABAWA JAKO NARZĘDZIE DYDAKTYCZNE

Dydaktyka i zabawa mogą iść ręką w rękę. Gry dydaktyczne angażują uczniów, pomagają utrwalić materiał w sposób przystępny i budzą entuzjazm. Przykładem może być gra „Kahoot!”, popularna na całym świecie, która angażuje uczniów w interaktywne quizy na różne tematy szkolne. Edukacja oparta na zabawie przynosi nie tylko lepsze efekty w nauce, ale także sprawia, że uczniowie chętniej przystępują do zajęć.

RODZICE I ZABAWA? CZEMU NIE!

Zaangażowanie rodziców w proces edukacyjny to wyzwanie, z którym mierzy się każda szkoła. Wprowadzenie obowiązku zabawy mogłoby okazać się świetnym narzędziem do zacieśnienia relacji na linii rodzic-szkoła. Organizacja wspólnych wydarzeń, takich jak szkolne pikniki, dni sportu czy turnieje gier planszowych, mogłaby pomóc w budowaniu zaufania i lepszej komunikacji. W końcu nic tak nie łączy, jak wspólna gra w klasy lub drużynowy turniej.

RÓWNOWAGA MIĘDZY NAUKĄ A PRZYJEMNOŚCIĄ

Edukacja to nie tylko wkuwanie i zdobywanie kolejnych stopni. To również umiejętność zachowania równowagi między pracą a odpoczynkiem. Badania pokazują, że uczniowie, którzy mają czas na zabawę, są bardziej skoncentrowani i efektywni. Dodatkowo,

zabawa może być świetnym sposobem na aktywizowanie uczniów w procesie nauki, sprawiając, że edukacja stanie się przyjemnością, a nie obowiązkiem.

Obowiązkowa godzina dziennie na edukację społeczną w formie zabawy

Wprowadzenie obowiązku jednej godziny dziennie edukacji społecznej w formie zabawy mogłoby być kluczowym elementem reformy edukacyjnej. Gry zespołowe, symulacje sytuacji życiowych czy zabawy wymagające negocjacji i wspólnego podejmowania decyzji mogłyby stać się naturalnym sposobem nauki kluczowych kompetencji społecznych i emocjonalnych. Wspólne zabawy pomogłyby nie tylko w rozwijaniu umiejętności współpracy i komunikacji, ale również w budowaniu zdrowych relacji i wzajemnego zrozumienia.

WYZWANIA? OCZYWIŚCIE!

Jak każde śmiałe rozwiązanie, również wprowadzenie zabawy jako prawa i obowiązku napotkałoby pewne trudności. Przede wszystkim, jak zdefiniować „zabawę”? Jak wkomponować obowiązkowe przerwy na zabawę w napięty plan zajęć? Niemniej jednak, starannie zaplanowane działania mogłyby przynieść ogromne korzyści.

PODSUMOWANIE

Wprowadzenie prawa i obowiązku do zabawy w szkołach mogłoby rewolucjonizować edukację, wnosząc do niej element radości, integracji i wsparcia psychicznego. Badania jednoznacznie wskazują na pozytywne efekty zabawy na rozwój intelektualny i emocjonalny dzieci. Szkoła stałaby się miejscem, gdzie wszyscy czują się dobrze i z radością myślą o kolejnej wspólnej zabawie.

Justyną Miklaszewską wraz z Zespołem Sztucznej Inteligencji Chat GPT 4

Źródła, z których korzystano przy opracowywaniu artykułu:

1. **University of Cambridge.** Badania nad wpływem zabawy na rozwój umiejętności matematycznych i językowych. Dostępne w: <https://www.cam.ac.uk/research>
2. **National Institute for Play.** Badania nad korzyściami płynącymi z zabawy w kontekście rozwoju społecznego i emocjonalnego. Dostępne w: <https://www.nifplay.org>
3. **Kahoot!** Gry dydaktyczne jako narzędzie angażujące uczniów. Dostępne w: <https://kahoot.com>
4. **American Academy of Pediatrics.** Zabawa jako kluczowy element rozwoju dziecka. Pediatrics, 2018. Dostępne w: <https://pediatrics.aappublications.org>
5. **O'Reilly, B. (2019).** Play as a Tool for Child Development. *Journal of Educational Psychology*.

Standardy Ochrony Małoletnich - zadania szkół i placówek oświatowych

Nowy rok szkolny 2024/2025 przyniósł wiele zmian prawnych w pracy organizacyjnej i metodycznej szkół i placówek. Wśród tych zmian bardzo ważne są zmiany dotyczące zwiększenia bezpieczeństwa dzieci i młodzieży w szkołach i placówkach. Do 15 sierpnia szkoły i placówki, a także instytucje, w których pojawiają się małoletni miały obowiązek wdrożenia standardów ochrony małoletnich czyli polityki, która zwiększy bezpieczeństwo przebywających tam dzieci i młodzieży. Zmienione zapisy Ustawy zgodnie z Ustawą z dnia 28 lipca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2023 r. poz. 1606) oraz Ustawą z dnia 13 maja 2016 r. o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym i ochronie małoletnich (tekst jedn.: Dz.U. z 2024 r. poz. 560) zobowiązują zarówno organy zarządzające placówkami, jak i organizatorów działalności, której odbiorcami są dzieci i młodzież, do wdrożenia standardów dostosowanych do charakteru i rodzaju podmiotu lub prowadzonej działalności. Standardy ochrony dzieci przed krzywdzeniem najczęściej określane są jako „zbiór zasad, które pomagają tworzyć bezpieczne i przyjazne środowisko w szkołach, przedszkolach i innych placówkach działających na rzecz dzieci”.

O czym nie powinniśmy zapominać podczas wdrażania w swoich placówkach polityki ochrony dzieci i młodzieży?

Przede wszystkim o tym, że wprowadzone w szkole/placówce standardy dostosowane są do charakteru i rodzaju podmiotu lub prowadzonej działalności i powinny określać w szczególności:

- „- zasady zapewniające bezpieczne relacje między małoletnim a personelem placówki lub organizatora, a w szczególności zachowania niedozwolone wobec małoletnich;
- zasady i procedurę podejmowania interwencji w sytuacji podejrzenia krzywdzenia lub posiadania informacji o krzywdzeniu małoletniego;
- procedury i osoby odpowiedzialne za składanie zaawizowań o podejrzeniu popełnienia przestępstwa na szkodę małoletniego, zawiadamianie sądu opie-

kuńczego oraz w przypadku instytucji, które posiadają takie uprawnienia, osoby odpowiedzialne za wszczynanie procedury „Niebieskie Karty”;

- zasady przeglądu i aktualizacji standardów;
- zakres kompetencji osoby odpowiedzialnej za przygotowanie personelu placówki lub organizatora do stosowania standardów, zasady przygotowania tego personelu do ich stosowania oraz sposób dokumentowania tej czynności;
- zasady i sposób udostępniania rodzicom albo opiekunom prawnym lub faktycznym oraz małoletnim standardów do zaznajomienia się z nimi i ich stosowania;
- osoby odpowiedzialne za przyjmowanie zgłoszeń o zdarzeniach zagrażających małoletniemu i udzielenie mu wsparcia;
- sposób dokumentowania i zasady przechowywania ujawnionych lub zgłoszonych incydentów lub zdarzeń zagrażających dobru małoletniego”.

We wprowadzanych standardach, zgodnie z art. 22b, należy określić także:

- „- wymogi dotyczące bezpiecznych relacji między małoletnimi, a w szczególności zachowania niedozwolone;
- zasady korzystania z urządzeń elektronicznych z dostępem do sieci Internet;
- procedury ochrony dzieci przed treściami szkodliwymi i zagrożeniami w sieci Internet oraz utrwalonymi w innej formie;
- zasady ustalania planu wsparcia małoletniego po ujawnieniu krzywdzenia”.

Pamiętać należy również o obowiązkach wynikających z art.21, ww Ustawy dotyczących zatrudniania, a przede wszystkim dopuszczania innych osób do działalności związanej z wychowaniem, edukacją czy wypoczynkiem. Nakłada to na dyrektorów szkół i placówek obowiązek weryfikacji niekaralności osób, które będą pracowały z ich podopiecznymi. Przede wszystkim sprawdzenia, czy nie widnieją one w Rejestrze Sprawców Przestępstw na tle Seksualnym, a także odebrania od kandydata zaświadczenia o niekaralności z Krajowego Rejestru Karnego.

Powstałe w szkołach i placówkach dokumenty powinny między innymi określać organizację ochrony małoletnich przed krzywdzeniem, sposób dokumentowania zdarzeń niepożądanych, czy zasady opracowywania planu wspierania osoby doznającej przemocy. Wprowadzenie w szkołach i placówkach Standardów pomoże we wzmocnieniu bezpieczeństwa dzieci i młodzieży przebywającej w szkołach/placówkach również dzięki temu, że wszyscy pracownicy będą potrafili zdiagnozować symptomy krzywdzenia małoletniego, będą zobligowani do podejmowania

interwencji w przypadku podejrzenia, że małoletni jest osobą krzywdzoną. Ważne jest również to, że podejmowane postępowanie nie będzie naruszało praw osób małoletnich, którzy będą wiedzieli na co zwracać uwagę i jak unikać zagrożeń w kontaktach z dorosłym oraz rówieśnikami i kogo poprosić o pomoc w sytuacji trudnej i niebezpiecznej. Wprowadzone w placówce Standardy powinny stać się nie tylko dokumentem, ale przede wszystkim odpowiedzialnym działaniem osób dorosłych, dla których najważniejsze jest dobro i bezpieczeństwo dzieci i młodzieży.

Monika Sieruta

Zespół Szkół Poligraficznych w Łodzi im. Mikołaja Reja

Standardy ochrony małoletnich w szkołach – wiedza w pigułce

Monika Horna-Cieślak – Rzeczniczka Praw Dziecka - wraz z zespołem opracowała ustawę mającą na celu zapewnienia bezpieczeństwa dzieciom. Ustawa ta znana jest pod nieformalną nazwą jako tzw. „Ustawa Kamilka z Częstochowy”¹⁾, gdyż śmierć ośmioletniego dziecka z rąk rodziców była szokującym powodem, że projekt ustawy został wcześniej złożony w parlamencie i praktycznie jednogłośnie przyjęty.²⁾ Formalnie jest to ustawa z dnia 28 lipca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw³⁾, która nałożyła m.in. na szkoły obowiązek posiadania standardów ochrony małoletnich. Przepisy obowiązują od dnia 14 lutego 2024 roku. Natomiast od 15 sierpnia 2024 roku placówki mogą być kontrolowane pod kątem posiadania ww. standardów. Za niewprowadzenie standardów ochrony małoletnich są przewidziane w ustawie w art. 23b kary finansowe.³⁾ Ww. ustawa jest kontynuacją ustawy z dnia 13 maja 2016 roku o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym i ochronie małoletnich, która wówczas wprowadziła obowiązek sprawdzania pracowników jednostek oświatowych czy figurują w rejestrze przestępców na tle seksualnym⁴⁾. Ma na celu wzmocnienie ochrony dzieci, młodzieży, uwzględniając jednocześnie sytuacje dzieci niepełnosprawnych oraz dzieci ze specjalnymi potrzebami

edukacyjnymi przed przemocą nie tylko w szkole, ale także w domu rodzinnym czy w grupie rówieśniczej, przy czym należy zaznaczyć, że jest to przemoc różnego rodzaju, do której zalicza się także stosowanie kar, zaniedbania, agresję słowną czy przemoc w internecie. Diagnoza Krzywdzenia Dzieci przeprowadzona w ubiegłym roku przez Fundację Dajemy Dzieciom Siłę wskazała, że osoby niepełnoletnie najczęściej są krzywdzone przez swoich rówieśników.⁵⁾ Dlatego standardy ochrony małoletnich powinny być swoistym kodeksem postępowania, zbiorem zasad i procedur mających na celu zarówno zapobieganie przemocy wobec ucznia jak i reagowanie na jego krzywdę oraz ustalenie planu wsparcia małoletniego po ujawnieniu krzywdzenia m.in. dzięki pomocy psychologiczno-pedagogicznej szkoły czy wskazaniu pomocy/institucji poza szkołą.

Nauczyciele i pracownicy szkoły powinni zapoznać się ze standardami, przejść szkolenia odnośnie ich stosowania, a także zauważania symptomów przemocy u dzieci²⁾. Co więcej, do przeprowadzenia tych zadań powinna zostać wyznaczona konkretna osoba.⁵⁾ W standardach powinny zostać wymienione konkretne działania niedozwolone wobec małoletnich, np.: zawstydzania, upokarzania, czynienia obraźliwych uwag, podnoszenia głosu czy ujawniania jakichkolwiek informacji o sytuacji rodzinnej,

materialnej czy innej dotyczącej dziecka. Ponadto w standardach pracownik może zostać zobowiązany do podejmowania konkretnych działań, np. jeśli pracownik będzie zobowiązany do pomocy higienicznej czy pielęgnacyjnej wobec dziecka to w miarę możliwości powinna mu asystować inna osoba zatrudniona w placówce. Standardy powinny zawierać także dozwolone formy komunikacji z dziećmi i ich rodzicami w razie zaistniałej konieczności poza godzinami pracy.⁸⁾ Dzięki wymienieniu konkretnych reguł postępowania jest pewność, że każdy z pracowników zna określone w standardach zachowania niedozwolone wobec małoletnich, wie jak powinny wyglądać relacje pomiędzy pracownikami placówki a osobami małoletnimi. Daje to poczucie bezpieczeństwa zarówno wśród uczniów, rodziców, opiekunów prawnych jak i samych pracowników.⁶⁾

Standardy powinny zawierać konkretne procedury jak reagować na krzywdę dziecka oraz wskazywać konkretną osobę, do której należy zgłosić problem i która jest odpowiedzialna za podejmowanie interwencji, rozmowę z rodzicami/opiekunami prawnymi i składanie zawiadomień o podejrzeniu popełnienia przestępstwa poprzez, np. powiadamianie sądu opiekuńczego, rodzinnego, policji, ośrodka pomocy społecznej czy wszczynaniu procedury „Niebieskiej Karty”. Istotne także jest wyznaczenie osoby, która przyjmuje zgłoszenia o zdarzeniach zagrażających małoletniemu i udziela mu wsparcia.³⁾

Nie można pominąć tutaj także kwestii określania zasad sposobu dokumentowania incydentów i ich przechowywania pamiętając o przepisach RODO. Przepisy te obowiązują także jeśli chodzi o przetwarzanie zdjęć czy nagrań zawierających wizerunki uczniów i tutaj również nie może zabraknąć konkretnych zapisów w standardach.⁸⁾

W ustawie zwrócono uwagę na bezpieczeństwo dzieci w sieci internetowej co powoduje konieczność ustalenia zasad bezpiecznego korzystania z urządzeń elektronicznych z dostępem do sieci internet, kontrolowania sprzętu komputerowego czy aktualizowania oprogramowań.³⁾

Opracowane standardy powinny zostać udostępnione m.in. na stronie internetowej, gablocie szkoły, być dostępne dla nauczycieli, pracowników, rodziców i uczniów. Dla osób małoletnich powinny być opracowane standardy w wersji skróconej zawierające treści najbardziej istotne i napisane w sposób zrozumiały. Powinny zawierać numery telefonu alarmowego 112, policji 997 oraz bezpłatne numery telefonów zaufania, np. dziecięcy telefon zaufania rzecznika praw dziecka – 800 121 212; telefon zaufania dla dzieci i młodzieży Fundacji Dajemy Dzieciom Siłę – 116 111.⁷⁾

Ustawa nakłada obowiązek systematycznego przeglądu i aktualizacji standardów co najmniej co dwa lata, żeby jak najlepiej spełniały swoją funkcję⁵⁾, a nie były jedynie suchym przepisem.

Podsumowując, standardy ochrony małoletnich z jednej strony mają pełnić funkcję profilaktyczną, pomagać zapobiegać przemocy wobec dziecka, natomiast jeśli krzywda już spotkała małoletniego, jak najszybciej na nią reagować i pomóc osobie pokrzywdzonej.

Bibliografia:

1. <https://brpd.gov.pl/2023/12/20/monika-hornacielak-nowa-rzeczniczka-praw-dziecka/>
2. „Ustawa Kamilka chroni dzieci przed szeroko rozumianą przemocą” - wywiad radio fiat - <https://www.youtube.com/watch?v=Z2t7jVJz95E>
3. <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20230001606/T/D20231606L.pdf>
4. <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20160000862>
5. Co zmienia ustawa Kamilka? Standardy ochrony małoletnich w praktyce organizacji – podcast - https://www.youtube.com/watch?v=eyXi8wT_R48
6. Podręcznik Standardy ochrony dzieci w żłobkach i placówkach oświatowych pod redakcją Agaty Sotomskiej z Fundacji „Dajemy Dzieciom Siłę”
7. <https://fdds.pl/jak-pomagamy.html#centra-pomocy-dzieciom>
8. Standardy Ochrony Małoletnich Zespołu Szkół Poligraficznych w Łodzi im. Mikołaja Reja; ul. Edwarda 41, 92-229 Łódź.

Drodzy Czytelnicy,

dziękujemy serdecznie za miłe słowa dotyczące poruszanych w „UczMy” tematów, niesłabnące zainteresowanie naszym czasopismem oraz dzielenie się swoją wiedzą i doświadczeniem na jego łamach. Stanowi to dla nas źródło ogromnej motywacji do dalszych działań.

Redakcja

Krystyna Karpińska, Grzegorz Nazaruk
KPCEN w Bydgoszczy

STANDARDY OCHRONY MAŁOLETNICH - karty do pobrania

W związku z ogłoszeniem Ustawy o zmianie ustawy Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw, która nakłada obowiązek wprowadzenia standardów ochrony małoletnich dla wszystkich podmiotów pracujących lub współpracujących z dziećmi, szkoły i placówki są zobligowane do opracowania i wprowadzenia procedur wdrażających standardy ochrony małoletnich w swoich placówkach. Naczelną zasadą wszystkich działań podejmowanych przez personel instytucji edukacyjnych jest działanie dla dobra dziecka i w jego najlepszym interesie. Każdy pracownik powinien traktować dziecko z szacunkiem oraz uwzględniać jego potrzeby. Niedopuszczalne jest stosowanie wobec niego przemocy w jakiegokolwiek formie. Wszyscy powinni działać w ramach obowiązującego prawa, przepisów wewnętrznych danej placówki oraz swoich kompetencji. Każdy z pracowników przedszkola i szkoły jest zobowiązany do utrzymywania profesjonalnej relacji z dziećmi oraz rozważania, czy zawsze reakcje, komunikaty bądź

działania wobec nich są adekwatne do sytuacji, bezpieczne, uzasadnione i sprawiedliwe w stosunku innych. Każdy dorosły powinien działać w sposób otwarty i przejrzysty, aby zminimalizować ryzyko błędnej interpretacji jego zachowania.

Kujawsko-Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli w Bydgoszczy przygotowało karty z ilustracjami i krótkimi tekstami, które mogą stać się pomocne w pracy nad przybliżaniem tematyki dzieciom najmłodszym zrozumiałym dla nich językiem.

Mamy nadzieję, że treści zawarte w kartach pomogą kształtować u dzieci właściwe zachowania w kontaktach z dorosłymi i chronić je w trudnych sytuacjach. Dwustronne karty – rysunek oraz komentarz w języku dostosowanym do wieku dziecka – przedstawiają zasady ochrony małoletnich. Ilustracje obejmują wybrane obszary dotyczące: komunikacji, działań i kontaktu fizycznego z dziećmi.

Proponujemy, aby podczas zajęć nauczyciele, opiekunowie, wychowawcy posługiwali się opracowaną przez nas pomocą dydaktyczną, dopowiadając, komentując czy też wyjaśniając dzieciom tak ważne dla ich rozwoju i bezpieczeństwa sprawy.

Karty w wersji papierowej zostały wydane dzięki wsparciu finansowemu Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego dla przedszkoli w naszym województwie i upowszechnione podczas konferencji *Otwórz Oczy - STANDARDY OCHRONY MAŁOLETNICH* 4 czerwca 2024 roku w Bydgoszczy, oraz podczas licznych szkoleń Zespołów Nauczycielskich. Ponadto przedszkola i szkoły mogą pobierać komplet materiałów w Wersji elektronicznej, który znajduje się na stronie cen.bydgoszcz.pl w zakładce **PUBLIKACJE**.

Karty cieszą się dużą popularnością, a autorzy Krystyna Karpińska i Grzegorz Nazaruk, nauczyciele konsultanci z KPCEN w Bydgoszczy, dziękują za zainteresowanie opracowanymi materiałami.

Prawo autorskie w szkole

Nauczyciele często korzystają z różnych pomocy dydaktycznych. Lekcje wzbogacają filmami czy muzyką, robią kserokopie obrazu lub krótkiego tekstu. W myśl przepisów prawa autorskiego są to utwory stanowiące własność intelektualną twórcy. Proces edukacyjny jest więc pełen prawa autorskiego i możliwości jego naruszenia.

Własność intelektualna pojawia się we wszystkich dziedzinach życia, nie tylko szkolnego. W myśl definicji to niematerialne dobro będące wytworem ludzkiego umysłu, przedstawione i utrwalone w materialnej postaci, mające oryginalny i nowatorski charakter. Ochrona tej własności nie może jednak ograniczać zagwarantowanego konstytucyjnie prawa obywateli do edukacji i zdobywania wiedzy. **Placówki edukacyjne mają zapewnione specjalne traktowanie na gruncie prawa autorskiego.** Nie oznacza to oczywiście, że w szkole z utworów objętych działaniem prawa autorskiego możemy korzystać dowolnie i bez ograniczeń. Uzasadnieniem są przede wszystkim potrzeby procesu edukacyjnego.

Szkola jest nie tylko miejscem, gdzie z własności intelektualnej się korzysta, lecz także własność intelektualna powstaje. Twórcami, a więc autorami utworów, mogą być zarówno nauczyciele jak i uczniowie. Utworem jest praca plastyczna, autorski scenariusz lekcji, artykuł zamieszczony w czasopiśmie pedagogicznym, każda wykonana fotografia, nie tylko artystyczna, a nawet szkolne wypracowanie.

Jeśli w pośpiechu szukamy źródła wiedzy lub materiałów, sięgamy zazwyczaj do Internetu. W sieciach społecznościowych spontanicznie dzielimy się zdjęciami i innymi efektami naszej pracy i twórczości, czyli utworami. Pośpiech, a także brak świadomości, że korzystamy z cudzej własności intelektualnej lub dzielimy się własną, może być przyczyną nie zwrócenia uwagi na adnotacje dotyczące praw do wykorzystania. Brak adnotacji oznacza, że utworu (treści, materiałów) dotyczy pełne ograniczenie prawnoautorskie „wszelkie prawa zastrzeżone”. Nie jest oczywiście tak, że nie można z takiego legalnie opubli-

kowanego materiału skorzystać w ramach użytku osobistego oraz dozwolonego użytku edukacyjnego. Wystarczy wówczas podać jego autora/autorów i źródło, z którego pochodzi. Pamiętajmy jednak, aby nie powielać go, a nawet twórczo przekształcać, we własnych publikacjach. Wątku o nie przypisywaniu sobie autorstwa cudzego utworu nie będą nawet rozwijać, bo jest to zwykła kradzież i piractwo intelektualne.

Publikując własne treści i utwory, warto ich odbiorcom dać możliwość ich legalnego i etycznego wykorzystania. Oczywiście najprościej jest zastrzec wszelkie prawa, bo nie wymaga to żadnych działań. Świadome uczestniczenie w społeczeństwie **wiedzy** wymaga jednak intencjonalnego podjęcia kroków, dzięki którym można dzielić się wynikami swojej pracy. Służą do tego Licencje Creative Commons. Rzecz jasna wymaga to pewnego wysiłku, bo najpierw trzeba się zastanowić, jak daleko zezwolimy odbiorcom na wykorzystanie i ingerencję w treść utworu, czy godzimy się, aby był przez inne osoby lub podmioty wykorzystywany również w celach komercyjnych etc. Kolejnym krokiem jest przypisanie utworowi właściwej licencji. Trzeba je więc poznać. Szkoła jest miejscem, gdzie przekazuje się uczniom taką wiedzę i umiejętności na lekcjach różnych przedmiotów oraz w bibliotece szkolnej.

Świadomość, że **własność intelektualna ma swoją wartość, również materialną**, jest także coraz bardziej powszechna w społeczeństwie. Znajomość zapisów o prawie autorskim dotyczy nie tylko prawników. Dlatego ważne jest, aby absolwenci szkół opuszczali je z tymi kompetencjami, bo będą przydatne w całym dalszym życiu.

Wspierając szkoły i nauczycieli w działaniach mających na celu upowszechnianie wiedzy o prawie autorskim i własności intelektualnej nasze Centrum od ośmiu lat organizuje ogólnopolską akcję Kwietniowi Antypiraci. „Antypiraci”, bo nie uprawiają intelektualnego piractwa, a „Kwietniowi”, bo ich działania przypadają w kwietniu, gdy obchodzone są Światowy Dzień Książki i Praw Autorskich oraz Światowy

Dzień Własności Intelektualnej. Każda edycja akcji porusza inny aspekt związany z prawem autorskim i własnością intelektualną. Staramy się, aby coroczne hasło edycji wpisywało się w aktualne trendy edukacyjne i potrzeby uczestników. Ostatnia edycja odbywała się pod hasłem Prawo Autorskie a Sztuczna Inteligencja. Zgłosiło się do niej prawie 350 uczestników z całej Polski. Zapraszam na stronę akcji:

<https://kpcen.cen.info.pl/ogolnopolska-akcja-kwietniowi-antypiraci/>

Joanna Piernikowska-Smaga

Zespół Szkół Towarzystwa Salezjańskiego „Kolegium Kujawskie”
w Aleksandrowie Kujawskim

Aspekty prawne innowacji pedagogicznych w systemie oświatowym

DEFINICJA INNOWACJI PEDAGOGICZNEJ

I JEJ RODZAJE

Innowacja pedagogiczna może być rozumiana jako zmiana struktury systemu szkolnego (dydaktycznego, wychowawczego) jako całości lub struktury ważnych jego składników – w celu wprowadzenia ulepszeń o charakterze wymiernym. Zmiany te mogą dotyczyć treści programowych, metod, form i środków pracy, warunków pracy szkoły, relacji pomiędzy składnikami systemu i w zależności od charakteru oraz zakresu zmian można wówczas mówić o nowatorstwie pedagogicznym bądź twórczości pedagogicznej (Okoń, 1996, s. 101.).

W Prawie oświatowym brak jest definicji innowacji. Określała ją tylko rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z 9.04.2002 r. w sprawie warunków prowadzenia działalności innowacyjnej i eksperymentalnej przez publiczne szkoły i placówki (Dz.U. Nr 56, poz. 506 ze zm.), zgodnie z którym było to *każde nowatorskie rozwiązanie programowe, organizacyjne lub metodyczne, mające na celu poprawę jakości pracy szkoły*. Rozporządzenie straciło moc 1.09.2017 r., ale definicja w szkolnej praktyce została.

W literaturze przedmiotu przedstawione są różne klasyfikacje innowacji realizowanych na gruncie edukacji. Kryterium stanowiącym podstawę tego podziału może być np. obszar zastosowań, funkcja szkoły, potrzeby samej szkoły, powtarzalność stosowanych rozwiązań lub treść innowacji. Jeśli chodzi o najczęściej stosowane innowacje w warunkach szkolnych,

istnieją cztery jej typy (Okoń, 1979, s. 330-336):

programowa - dotyczy zmian treści lub struktury/układu/programów kształcenia, może obejmować cały ustrój szkolny, poziom, kierunek kształcenia, jeden przedmiot w skali lokalnej, regionalnej, krajowej; np. modyfikacja lub stworzenie programu nauczania;

organizacyjna - dotyczy organizacji życia szkoły, współpracy ze środowiskiem i organizacjami zarządzającymi oświatą;

metodyczna - dotyczy doskonalenia metod nauczania - uczenia się i wychowania, technologii nauczania, związane są bezpośrednio z warsztatem pracy - nauczyciela; zakres zastosowania tych innowacji jest szeroki i może dotyczyć wszystkich przedmiotów (np. wprowadzenie pracy grupowej, nauczania problemowego), poszczególnych działów i przedmiotów (np. kształtowanie wyobraźni i intelektu w nauczaniu matematyki), poszczególnych zajęć dydaktyczno-wychowawczych (zajęcia pozalekcyjne, lekcje wychowawcze itp.), czy poszczególnych tematów w ramach jednego przedmiotu; mają charakter eksperymentalny, dlatego przed ich upowszechnieniem wymagają sprawdzenia, na ogół bywają systematycznie doskonalone;

mieszana - łączy ze sobą powyższe metody, np. organizacyjno-metodyczna.

PODSTAWA PRAWNA INNOWACJI PEDAGOGICZNYCH

Wdrażanie innowacji pedagogicznych w placówkach oświatowych jest regulowane przez szereg aktów prawnych, które mają na celu zapewnienie zgodności

z przepisami oraz ochronę praw uczniów, nauczycieli i innych interesariuszy. Oto kilka kluczowych aktów prawnych dotyczących tego obszaru:

- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z 9 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków prowadzenia działalności innowacyjnej i eksperymentalnej przez publiczne szkoły i placówki. (Dz.U. Nr 56, poz. 506, ze zm.). **WAŻNE:** 1 września 2017 r. traci moc rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 9 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków prowadzenia działalności innowacyjnej i eksperymentalnej przez szkoły i placówki
- Ustawa z 7 września 1991 r. o systemie oświaty (tekst jedn.: Dz.U. z 2016 r. poz. 1943 ze zm.) - art. 22 ust. 2 pkt 6.
- Ustawa z 14 grudnia 2016 r. Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo oświatowe (Dz.U. z 2017 r. poz. 60) - art. 15 pkt 29b.
- Ustawa z 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz.U. z 2017 r. poz. 59).

ISTOTA INNOWACJI PEDAGOGICZNEJ W KONTEKŚCIE PRAWA OŚWIATOWEGO

- zgodnie z przepisami ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe, działalność innowacyjna ma być integralnym elementem działalności szkoły/placówki, a poprzez realizację innowacji, wyzwolić ma kreatywność uczniów i nauczycieli
- w ustawie – Prawo oświatowe nie określono wymagań formalnych warunkujących rozpoczęcie działalności innowacyjnej w szkole ani nie wskazano konieczności zgłaszania innowacji pedagogicznej kuratorowi oświaty i organowi prowadzącemu
- zaproponowane w ustawie regulacje prawne dotyczące działalności innowacyjnej określają
 - konieczność zapewnienia przez system oświaty kształtowania u uczniów postaw przedsiębiorczości i kreatywności, sprzyjających aktywnemu uczestnictwu w życiu gospodarczym, w tym poprzez stosowanie w procesie kształcenia innowacyjnych rozwiązań programowych, organizacyjnych lub metodycznych (art. 1 pkt. 18)
 - obowiązek tworzenia przez szkoły i placówki warunków do rozwoju aktywności i kreatywności uczniów (art. 44 ust. 2 pkt. 3), możliwości wspierania nauczycieli, w ramach nadzoru pedagogicznego w realizacji zadań służących poprawie istniejących lub wdrożeniu nowych rozwiązań w procesie kształcenia, przy zastosowaniu nowatorskich działań programowych, organizacyjnych lub metodycznych, których celem jest rozwijanie kompetencji uczniów oraz nauczycieli (art. 55 ust. 1 pkt. 4)
 - obowiązek stwarzania przez dyrektora szkoły warunków do działania w szkole lub placówce: wolontariuszy, stowarzyszeń i innych organizacji w szczególności organizacji harcerskich, których celem

statutowym jest działalność wychowawcza lub rozszerzanie i wzbogacanie form działalności dydaktycznej, wychowawczej, opiekuńczej i innowacyjnej szkoły lub placówki (art. 68 ust. 1 pkt. 9)

- zniesiono konieczność zgłaszania innowacji pedagogicznej kuratorowi oświaty i organowi prowadzącemu, a także wymagania formalne warunkujące rozpoczęcie działalności innowacyjnej. To szkoła decyduje, jakie innowacje będą podejmowane, w jaki sposób dokumentowane i realizowane, a podstawę prawną działań innowacyjnych stanowią: art. 1 pkt 18, art. 44 ust. 2 pkt 3, art. 55 ust. 1 pkt 4, art. 68 ust. 1 pkt 9 oraz art. 86 ust. 1 ustawy z 14.12.2016 r. – Prawo oświatowe (Dz.U. z 2019 r. poz. 1148).

ZANIM PODEJMIESZ SIĘ REALIZACJI INNOWACJI PEDAGOGICZNEJ... PAMIĘTAJ

- przepisy nie narzucają formy, w jakiej innowację należy dokumentować, warto jednak, by szkoła określiła swoją procedurę zgłaszania oraz realizacji nowatorskich rozwiązań i włączyła ją do statutu. Dokumentacja taka, zwana inaczej *Kartą Informacyjną Innowacji Pedagogicznej*, powinna składać się m.in.

z jej opisu innowacji (dane autora, temat, rodzaj, zakres czasowy), celu, metod i form pracy, przewidywanych osiągnięć dla ucznia, nauczyciela oraz szkoły, metody przeprowadzenia ewaluacji innowacji, czy też sposobów jej finansowania. Kartę informacyjną, która może posłużyć jako wzór znajdziesz po zeskanowaniu kodu QR (załącznik nr 1)

Załącznik nr 1.

- pamiętaj o napisaniu zgłoszenia, czyli pisma do dyrektora szkoły z prośbą o umożliwienie realizacji innowacji pedagogicznej
- innowacja może być wprowadzona na dowolny okres; może trwać cały rok szkolny lub tylko kilka miesięcy

- innowację może realizować jeden nauczyciel lub zespół nauczycieli, a jej adresatem mogą być zarówno wszyscy uczniowie szkoły/placówki lub tylko wybrana grupa/klasa
- innowacje można wprowadzać nawet w trakcie roku szkolnego, pamiętając jednocześnie o tym, aby innowacje wymagające dodatkowych środków finansowych były uzgodnione uprzednio z organem prowadzącym
- szkoła będzie samodzielnie podejmowała decyzję, jakie innowacje będzie realizowała, jak je dokumentowała, czy opracuje procedurę wdrażania innowacji itp.
- działalność innowacyjna prowadzona w szkole będzie przedmiotem nadzoru pedagogicznego: - w stosunku do nauczyciela – dyrektor, - w stosunku do szkoły – właściwy organ sprawujący nadzór pedagogiczny.

CZY WARTO WPROWADZAĆ INNOWACJE?

Potrzeba wprowadzania innowacji pedagogicznych wynika przede wszystkim z twórczego charakteru pracy nauczycieli, jego nieustającej pasji do wykonywanego zawodu, jak również daje nauczycielom możliwość rozwoju zawodowego i eksperymentowania z nowymi metodami nauczania. Wymaga to jednak wsparcia ze strony administracji szkolnej i dostępu do odpowiednich zasobów oraz szkoleń. Ponadto, tradycyjne metody nauczania często nie są w stanie sprostać różnorodnym potrzebom uczniów. Innowacje pedagogiczne pozwalają na bardziej elastyczne podejście do edukacji, uwzględniając różnice indywidualne w stylach uczenia się, zdolnościach i zainteresowaniach uczniów, pozwala również uczniom na zdobycie praktycznych umiejętności i aplikowanie wiedzy w rzeczywistych sytuacjach. Co więcej, współczesny świat wymaga od ludzi więcej niż tylko znajomości faktów. Innowacje pedagogiczne kładą nacisk na rozwój umiejętności miękkich, takich jak kreatywność, krytyczne myślenie, współpraca i komunikacja. Metody takie jak nauczanie problemo-

we, czy metodologia STEAM stymulują uczniów do myślenia analitycznego, eksploracji rozwiązań i pracy w zespołach. Innowacje pedagogiczne pomagają poza tym w integracji technologii edukacyjnych, nauczaniu programowania oraz rozwijaniu umiejętności cyfrowych, które są niezbędne w dzisiejszym cyfrowym świecie. Interaktywne technologie i interdyscyplinarne podejścia do edukacji mogą uczynić naukę bardziej angażującą i inspirującą. Reasumując, wprowadzanie innowacji pedagogicznych nie tylko podnosi jakość nauczania i uczenia się, ale także przygotowuje młodych ludzi do skutecznego funkcjonowania w globalnym, zmieniającym się świecie. Jest to istotny krok w kierunku budowy edukacji odpowiedniej dla współczesnych wyzwań i możliwości.

Bibliografia:

- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu* z 9 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków prowadzenia działalności innowacyjnej i eksperymentalnej przez publiczne szkoły i placówki. (Dz.U. Nr 56, poz. 506, ze zm.).
- Ustawa z 7 września 1991 r. o systemie oświaty (tekst jedn.: Dz.U. z 2016 r. poz. 1943 ze zm.) - art. 22 ust. 2 pkt 6.
- Ustawa z 14 grudnia 2016 r. Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo oświatowe (Dz.U. z 2017 r. poz. 60) - art. 15 pkt 29b.
- Ustawa z 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz.U. z 2017 r. poz. 59).
- Okoń, W. (1996) *Słownik Pedagogiczny*. Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa, s. 101.
- Okoń W (1979), *Szkoła współczesna: przemiany i tendencje rozwojowe*, Książka i Wiedza, Warszawa, s.330-336.
- https://pl.freepik.com/search?format=search&last_filter=query&last_value=prawo&query=prawo&type=vector

Przypomnienie

Zdjęcia i grafika to świetne dopełnienie tekstu w czasopiśmie, „dopowiadają” historię w przystępny dla oka sposób. Musimy jednak pamiętać, by dodawać do nich krótki opis oraz imię i nazwisko autora. Podobnie rzecz ma się z grafiką. Należy starannie wybrać dobrej jakości zdjęcia, które rzeczywiście są niezbędne w artykule, nie na zasadzie „sztuka dla sztuki”. Nie musimy oczywiście mówić, że w przypadku dzieci należy mieć zgodę rodziców na publikację ich wizerunku. Najlepiej sprawdzają się zdjęcia grupowe.

Redakcja

Zawsze jest alternatywa

*Początkowo myślałem, że oceniam swoich uczniów.
Później jednak zorientowałem się, że oceniam swoje nauczanie*
Geoff Petty

„Siadaj – ocena niedostateczna 😞 Bardzo ładnie – ocena bardzo dobra 😊” Pewnie każdy z nas ma takie doświadczenia. To emocje, które zostają z nami na zawsze i mają wpływ na dalszą edukację i nasze życie.

Niezaprzeczalne jest, iż ocenianie uczniów wpływa na motywację, zaangażowanie oraz rozwój intelektualny i emocjonalny młodych ludzi. To temat, który budzi wiele emocji, zarówno wśród nauczycieli, uczniów, jak i rodziców. Sposób, w jaki oceniane są osiągnięcia uczniów, może mieć długofalowe konsekwencje dla ich edukacyjnej ścieżki oraz podejścia do nauki.

Głównym celem tradycyjnego oceniania jest przede wszystkim mierzenie postępów uczniów i informowanie ich, na jakim poziomie znajduje się ich wiedza w odniesieniu do wymagań programowych. Jednak w ciągu ostatnich dziesięcioleci podejście do oceniania ulegało znaczącym zmianom, a tradycyjne systemy zaczęły być poddawane krytyce za zbyt uproszczenie i niewystarczająco uwzględniające indywidualne różnice między uczniami. Obecnie, obok tradycyjnego oceniania w skali 1-6 coraz większą popularność zyskują alternatywne formy oceniania, takie jak oceny punktowe, opisowe czy ocenianie kształtujące. Każdy z tych systemów ma swoje zalety i wady, a ich wybór może zależeć od wielu czynników, w tym od specyfiki danego przedmiotu, wieku uczniów czy celów edukacyjnych.

Czy nadszedł czas na większą elastyczność i indywidualizację w ocenianiu? Zapraszamy do refleksji nad tym, jak różnorodne formy oceniania mogą kształtować przyszłość edukacji i samych uczniów.

Tradycyjny system oceniania odgrywa od dziesięcioleci kluczową rolę w szkolnictwie na całym świecie. Jest on stosowany zarówno w szkołach podstawowych, średnich, jak i wyższych, a jego celem jest ocena poziomu wiedzy i umiejętności uczniów w odniesieniu do określonych standardów edukacyjnych. Oceny w skali 1-6 są prostym i szeroko stosowanym narzędziem w systemach edukacyjnych. Choć są łatwe

w użyciu i rozumiane przez wszystkich uczestników procesu edukacyjnego, mogą nie oddawać pełnego obrazu osiągnięć i potencjału ucznia. Myślę, że ten system jest wszystkim znany, więc zajmijmy się alternatywnymi sposobami oceniania.

ALTERNATYWNE SYSTEMY OCENIANIA - OCENY FORMATYWNE

Oceny formatywne polegają na regularnym monitorowaniu postępów ucznia i dostarczaniu mu informacji zwrotnej na bieżąco, umożliwiając nauczycielom lepsze dostosowanie metod nauczania do potrzeb ucznia. Uczeń z kolei może wykorzystać otrzymane informacje do poprawy swoich wyników. Zmniejsza się stres związany z ocenami, ponieważ kładą one nacisk na ciągły rozwój i naukę na błędach do których każdy uczący się ma prawo. Ocenianie takie może być trudniejsze do wdrożenia w systemach edukacyjnych, które są mocno zakorzenione w tradycyjnym modelu. Wymagają one od nauczycieli większego zaangażowania w proces nauczania.

Przyjrzyjmy się przykładowym formom oceniania:

OCENA PUNKTOWA

Ocena punktowa, często stosowana w skali od 0 do 100, jest jednym z najstarszych i najpowszechniejszych sposobów oceniania, lecz rzadko stosowana w naszych szkołach. Uczniowie otrzymują punkty za wykonanie zadań, testów, egzaminów czy prac domowych, a ich suma daje wynik, który można łatwo przeliczyć na procenty lub inne formy ocen. System punktowy pozwala na bardzo dokładną ocenę wyników ucznia. Dla wielu uczniów widoczne postępy punktowe mogą być motywujące, zwłaszcza gdy są świadomi, jak jest blisko do osiągnięcia celu. Przez wiele lat oceniałam w systemie punktowym i jest on dużym wyzwaniem dla nauczyciela. Wymaga dobrej organizacji pracy, planowania i konsekwencji w ocenianiu. Jak wszystko co nowe, wprowadzenie tego systemu nie było proste. Zaakceptować go musieli nauczyciele, uczniowie i rodzice. System ten jest zdecydowanie mniej stresujący dla uczniów, co sami

przyznawali w różnych ankietach wewnętrznych i zewnętrznych oraz bardziej motywujący do nauki.

OCENY OPISOWE

Oceny opisowe dostarczają uczniowi i jego rodzicom bardziej szczegółowej informacji zwrotnej na temat mocnych stron ucznia oraz obszarów, które wymagają dalszej pracy. Taka forma oceny może wspierać rozwój samoświadomości ucznia oraz motywować go do dalszego rozwoju. Pozwala na indywidualne podejście do ucznia, uwzględniając jego unikalne zdolności, tempo nauki i preferencje. Wymaga więcej czasu i wysiłku od nauczyciela, który musi stworzyć szczegółową informację zamiast przypisać prostą ocenę cyfrową. Ten typ oceniania jest wpisany w nasze prawo oświatowe i obowiązkowy dla edukacji wczesnoszkolnej, a alternatywny dla klas 4 – 8.

OCENIANIE KSZTAŁTUJĄCE

Elementy tego oceniania pojawiają się w Art. 44b ustawy o systemie oświaty. Ważnymi postulatami są między innymi: informacja zwrotna, właściwa komunikacja między uczniem i nauczycielem, informowanie ucznia, jakie są cele zajęć i na co będziemy zwracać uwagę w trakcie ich trwania czy współpraca z rodzicami. Ocenianie jest tu procesem, który ma wspierać ucznia i dostarczać mu wskazówek do dalszej efektywnej pracy. Te postulaty są na szczycie czynników, które w największym stopniu wpływają na efektywność nauczania, co potwierdzają wyniki badań Hattiego.

PORTFOLIO UCZNIA

Portfolio to zbiór różnorodnych prac ucznia, które dokumentują jego postępy w nauce przez określony czas. Taka forma oceny pozwala na śledzenie rozwoju ucznia w czasie, dając pełniejszy obraz jego umiejętności i osiągnięć. Jest to szczególnie cenne w przypadku przedmiotów artystycznych czy językowych, gdzie liczy się proces twórczy i indywidualny rozwój. Uczniowie mogą czuć się bardziej zaangażowani w proces oceniania, ponieważ mają wpływ na to, jakie prace znajdą się w portfolio.

SAMOOCENA I OCENA RÓWIEŚNICZA

Samoocena polega na tym, że uczniowie oceniają własne prace i postępy, w oparciu o określone kryteria. Ocena rówieśnicza to wzajemne ocenianie prac przez uczniów. Rozwija ona krytyczne myślenie, odpowiedzialność za własne postępy oraz zdolność do konstruktywnej krytyki. Uczniowie uczą się oceniać swoje osiągnięcia w sposób bardziej obiektywny i rozwijają umiejętność refleksji nad własną pracą. Tego typu ocenianie wykorzystywałam przy krótkich sprawdzianach, gdzie uczniowie zamieniali się w ławkach pracami i oceniali według podanych kryteriów. Z czasem mieli za zadanie dodać motywator dla ko-

legi czy koleżanki. Taka mini informacja zwrotna nie była wcale prosta do napisania, przy okazji odkrywały, jakim trudnym procesem jest ocenianie.

PROJEKTY

Projekty edukacyjne są zazwyczaj złożonymi zadaniami, które uczniowie realizują indywidualnie lub w grupach na przestrzeni kilku dni, tygodni, a czasem nawet miesięcy. Mogą obejmować różnorodne formy pracy. Umożliwiają uczniom rozwijanie umiejętności praktycznych, takich jak badania, rozwiązywanie problemów, współpraca w grupie czy umiejętności prezentacyjne. Tworzenie projektów często wymaga myślenia nieszablonowego, kreatywności i innowacyjnych rozwiązań, co jest cenną umiejętnością zarówno w edukacji, jak i w życiu zawodowym. Praca metodą projektu jest wpisana w preambułę podstawy programowej jako jedno z zadań szkoły.

Alternatywne formy oceniania stawiają na bardziej zindywidualizowane i wszechstronne podejście do edukacji. Wprowadzając takie ocenianie, szkoły mogą lepiej wspierać rozwój uczniów, pomagając im w budowaniu samoświadomości, motywacji do nauki oraz umiejętności, które będą im służyć przez całe życie. Jednak wdrażanie tych form oceniania wymaga odpowiedniego przygotowania całej społeczności szkolnej, a także przemyślanego podejścia do ich integracji z tradycyjnymi systemami.

Czy czas na zmiany? Czy mogę coś wybrać? A może pewne elementy z różnych systemów? Wszystko zależy od Ciebie, Nauczycielu.

Pamiętajmy o tym, że to my, nauczyciele wybieramy określony system oceniania. Zgodnie z przepisami prawa oświatowego ocenianie: „..... polega na rozpoznawaniu przez nauczycieli poziomu i postępów w opanowaniu przez ucznia wiadomości i umiejętności w stosunku do wymagań edukacyjnych wynikających z podstawy programowej i realizowanych w szkole programów nauczania uwzględniających tę podstawę oraz wymagań edukacyjnych wynikających z realizowanych w szkole programów dodatkowych zajęć edukacyjnych.....” - Art.44b ustawy o systemie oświaty. Czyli jest to proces zakończony oceną, która nie jest z nim tożsama. Pamiętajmy o tym, że „*Oceny szkolne mogą długo ważyć na poczuciu własnej wartości i własnych możliwości człowieka.*” - R. I. Arend

Netografia:

[https://edutapia.pl/najwazniejsze-metody-oceniania-i-feedbacku-w-edukacji-dzieci-i-młodzieży/#:-:text=Ocenianie%20formatywne%20to%20kontynuacyjny%](https://edutapia.pl/najwazniejsze-metody-oceniania-i-feedbacku-w-edukacji-dzieci-i-mlodziezy/#:-:text=Ocenianie%20formatywne%20to%20kontynuacyjny%20)

[https://lexlege.pl/ustawa-o-systemie-oswiaty/rozdział-3a-ocenianie-klasyfikowanie-i-promowanie-uczniów-w-szkolach-publicznych/9165/](https://lexlege.pl/ustawa-o-systemie-oswiaty/rozdzial-3a-ocenianie-klasyfikowanie-i-promowanie-uczniow-w-szkolach-publicznych/9165/)

Kontrole w placówkach oświatowych w zakresie bezpieczeństwa - cz. V

PAŃSTWOWA STRAŻ POŻARNA

Zgodnie z ustawą z dnia 24 sierpnia 1991 r. (Dz.U. z 2022 r., poz. 1969) Państwowa Straż Pożarna powołana została do działań ratowniczych, jak i do kontrolowania, nadzorowania i przestrzegania przepisów przeciwpożarowych m.in. w jednostkach oświatowych. Kluczowymi zadaniami PSP są: rozpoznawanie zagrożeń pożarowych, likwidacja miejscowych zagrożeń przez inne służby ratownicze, walka z klęskami żywiołowymi, zmagania z wypadkami komunikacyjnymi, działania medyczne, kształcenie kadr dla potrzeb Państwowej Straży Pożarnej i innych jednostek ochrony przeciwpożarowej oraz powszechnego systemu ochrony ludności, prowadzenie prac naukowo-badawczych w zakresie ochrony przeciwpożarowej oraz ochrony ludności, współpraca Krajowym Centrum Informacji Kryminalnych, współdziałanie ze strażami pożarnymi i służbami ratowniczymi innych państw, realizacja innych zadań wynikających z wiążących umów międzynarodowych.

Uprawnienia do kontroli

Pozwolenie na przeprowadzenie kontroli w placówkach oświatowych mają uprawnieni strażacy pełniący służbę w PSP oraz osoby upoważnione przez komendanta wojewódzkiego PSP.

Zawsze pożądane jest sprawdzenie tożsamości osoby, która ma przeprowadzić kontrolę w placówce edukacyjnej, czy posiada legitymację służbową i upoważnienie do przeprowadzenia kontroli. Uprawnieni do kontroli strażacy powinni uzyskać od dyrektora kontrolowanej placówki:

- niezbędne informacje, wyjaśnienia
- możliwość sporządzenia dokumentacji fotograficznej
- dostęp do obiektów, urządzeń i innych składników majątkowych
- wgląd w dokumentację i prowadzone ewidencje
- możliwość sporządzenia kopii niezbędnych dokumentów.

Ponadto osoba kontrolująca może za naruszenie przepisów nałożyć grzywnę w postaci mandatu karnego.

Natomiast osoby kontrolowane, tj. dyrektorzy placówek edukacyjnych, powinny stworzyć w miarę możliwości odpowiednie warunki do pracy, np. samodzielne pomieszczenie i miejsce do przechowy-

wania dokumentów, możliwość korzystania ze środków łączności i środków technicznych, jak również do wstępu do wszystkich obiektów i pomieszczeń. Poza tym na żądanie kontrolera udostępniają dokumentację dotyczącą stanu technicznego budynku, np. książkę obiektu budowlanego, protokoły pomiarów instalacji, przeglądów przewodów kominowych i kanałów wentylacyjnych, przeglądów technicznych urządzeń gaśniczych, badań i sprawdzeń instalacji hydrantowej oraz instrukcje (np. alarmową, bezpieczeństwa pożarowego).

PRZYKŁADOWE WSKAZÓWKI DLA DYREKTORA

Uprawnienia dyrektora placówki edukacyjnej

Podczas kontroli placówkę edukacyjną reprezentuje dyrektor lub inna osoba przez niego wyznaczona.

Ważne!

Dyrektor może upoważnić swojego przedstawiciela do uczestnictwa w kontroli, czyli do jego reprezentowania podczas kontroli oraz do podpisania protokołu.

Osoba kontrolująca przedstawia dyrektorowi placówki oświatowej upoważnienie do przeprowadzenia kontroli oraz okazuje legitymację służbową w celu potwierdzenia zgodności swej tożsamości. Dyrektor ma prawo zapoznać się z protokołem kontroli i zgłosić do niego swoje zastrzeżenia. Natomiast w razie odmowy przyjęcia mandatu również do wniesienia odwołania od decyzji powiatowego (miejskiego) komendanta PSP do wojewódzkiego komendanta PSP.

Zakres kontroli ochrony przeciwpożarowej

• Wymagania instalacyjne w budynkach:

- elektryczne (pomiar w zakresie ochrony przeciwporażeniowej i rezystancji izolacji przewodów należy wykonywać w budynkach nie rzadziej niż co 5 lat)
- odgromowych (nie rzadziej niż raz na 5 lat)
- gazowych (nie rzadziej niż raz w roku)
- przewodów kominowych (dymowych, spalinowych i wentylacyjnych) – nie rzadziej niż raz w roku.

• Wymagania techniczne budynku:

- prawidłowe oznakowanie ewakuacyjne
- prawidłowe oznakowanie gaśnic, urządzeń przeciwpożarowych, głównego kurka gazu, przeciwpożarowego wyłącznika prądu

- liczby i szerokości wyjść ewakuacyjnych
- zachowania dopuszczalnej długości, szerokości i wysokości przejść oraz dojść ewakuacyjnych
- zapewnienia bezpiecznej pożarowo obudowy i wydzielienia dróg ewakuacyjnych oraz pomieszczeń
- zabezpieczenia przed zadymieniem wymienionych w przepisach techniczno-budowlanych dróg ewakuacyjnych, w tym: na stosowaniu urządzeń zapobiegających zadymieniu lub urządzeń i innych rozwiązań techniczno-budowlanych zapewniających usuwanie dymu (jeśli takie są wymagane)
- zapewnienia oświetlenia awaryjnego (bezpieczeństwa i ewakuacyjnego) oraz przeszkodowego w obiektach, w których jest ono niezbędne do ewakuacji ludzi (jeśli takie są wymagane)
- wyposażenie, każdego budynku edukacyjnego w odpowiednią ilość gaśnic, do których powinien być swobodny dostęp, co więcej ten przenośny sprzęt do gaszenia pożaru powinien podlegać systematycznym przeglądom
- przeprowadzanie prób ciśnieniowych węży hydrantowych w celu utrzymania prawidłowego ciśnienia w sieci hydrantowej
- wykorzystanie, (o ile takie występują) stałych urządzeń gaśniczych, systemów sygnalizacji pożarowej, dźwiękowych system ostrzegawczych
- zabezpieczenie prac niebezpiecznych pożarowo
- prawidłowe oznakowanie ewakuacyjne
- prawidłowe oznakowanie gaśnic, urządzeń przeciwpożarowych, głównego kurka gazu, przeciwpożarowego wyłącznika prądu.

Ważne!

Dyrektor powinien zawrzeć w porozumieniu o współpracy z innym pracodawcą, iż za takie zabezpieczenie prac odpowiada wykonawca

• **Odpowiedzialność dyrektora placówki oświatowej**
Za realizację obowiązków z zakresu ochrony przeciwpożarowej odpowiada dyrektor placówki jako jej zarządca. Do jego obowiązków należy:

- respektowanie wymagań ppoż. w stosunku do spełniania warunków techniczno-budowlanych, instalacyjnych i technologicznych
- zaopatrzenie zarządzającego budynku, terenu w wymagane urządzenia przeciwpożarowe i gaśnice
- dopilnowanie, aby sprzęt gaśniczy był systematycznie konserwowany, naprawiany w sposób zapewniający bezpieczne funkcjonowanie
- zapewnianie bezpieczeństwa wszystkim osobom przebywającym w budynku oraz za gwarantowanie przeprowadzenia sprawnej ewakuacji
- przeprowadzanie systematycznych szkoleń dla pracowników z zakresu ppoż
- przygotowanie pracowników, jak odpowiednio postępować w przypadku powstania pożaru, klęski żywiołowej lub innego zagrożenia
- przepisowo przygotować budynek i teren do prowadzenia akcji ratowniczej.

dzenia akcji ratowniczej.

• Obowiązki dyrektora w zakresie ochrony ppoż.

Dyrektor placówki oświatowej powinien dopilnować aby:

- placówka edukacyjna była wyposażona w gaśnice i hydranty
- była zagwarantowana konserwacja lub naprawa gaśnic i hydrantów
- opracowana Instrukcja Bezpieczeństwa Pożarowego znajdowała się w widocznym miejscu
- przygotowana Instrukcja Bezpieczeństwa Pożarowego była raz na 2 lata aktualizowana lub zmieniana
- instrukcje pożarowe można niezwłocznie znaleźć i wykorzystać
- istniała możliwość ewakuacji, w tym możliwość natychmiastowego otwarcia wyjść z budynku, oświetlenia awaryjnego, realna przepustowość dróg ewakuacyjnych;
- sprawdzić, czy znajduje się oznakowanie ppoż.
- zapoznać zespół pracowników i uczniów z Instrukcją Bezpieczeństwa Pożarowego.

Zapamiętaj!

Z instrukcją każdorazowo zapoznajemy również nowo zatrudniane osoby. Należy:

- przeprowadzać co rok ćwiczenia ewakuacyjne, pomiędzy 1 września a 30 listopada
- systematycznie sprawdzać, czy droga pożarowa umożliwia dojazd jednostek ratunkowych
- na początku każdego roku szkolnego zapoznawać na godzinach do dyspozycji wychowawcy wszystkich uczniów z podstawowymi zasadami bezpieczeństwa ppoż., Instrukcją Bezpieczeństwa Pożarowego, w tym również z zasadami ewakuacji
- na początku roku szkolnego zapoznać wszystkich pracowników placówki edukacyjnej z przepisami ppoż. oraz z sygnałami alarmowymi, na które powinni reagować
- ewentualnie można wykorzystać do przeszkolenia firmę zewnętrzną.

PODSTAWA PRAWNA:

- Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o Państwowej Straży Pożarnej (Dz.U. z 2022 r., poz. 1969)
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 11 sierpnia 2003 r. w sprawie wykroczeń, za które funkcjonariusze pożarnictwa pełniący służbę w Państwowej Straży Pożarnej są uprawnieni do nakładania grzywnien w drodze mandatu karnego, oraz warunków i sposobu wydawania upoważnień (**Dz.U. z 2003 r. Nr 156, poz. 529**)
- Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z 15 kwietnia 2022 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie (tekst jedn.: Dz.U. z 2023, poz. 1225).
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 7 czerwca 2010 r. w sprawie ochrony przeciwpożarowej budynków, innych obiektów budowlanych i terenów (tekst jedn.: Dz.U. z 2010, nr 109, poz. 719 ze zm.).

35 lat minęło

Trudno w to uwierzyć, ale kolejne pół dekady ponownie minęło! Jak to się mogło stać? Kto do tego dopuścił? Dlaczego nikt nie dopilnował, nie spowolnił, nie zatrzymał? Przecież tak niedawno świętowaliśmy 30. rocznicę funkcjonowania Kujawsko-Pomorskiego Centrum Edukacji Nauczycieli w Bydgoszczy, a już właśnie za nami fetowanie trzydziestej piątej. Trawestując polityczne wypowiedzi, powiem tak: to z pewnością kierownictwa placówki вина...

Wiemy wszyscy, że jubileusze nastrajają do refleksji, wspomnień, ocen i podsumowań, ale również do wybiegania myślą w przyszłość. To dobry, w moim przekonaniu, i bardzo pożyteczny czas. Jednak najbardziej, jak to się zwykło mawiać, kręcą mnie przygotowania, bo stwarzają doskonałe warunki do pracy w zespole. A wiemy przecież, że praca w harmonijnie i efektywnie działającym zespole równa się sukces. A dużym sukcesem, mówiąc mało skromnie, okazała się uroczystość jubileuszowa. Aby osiągnąć taki efekt należało się naprawdę przyłożyć.

Zespół, którego zadaniem było zorganizowanie imprezy na najwyższym poziomie, spędził wiele bardzo długich godzin na gromadzeniu pomysłów, na ich analizowaniu, przewidywaniu efektów, na dobieraniu tekstów, muzyki, filmów i filmików, no i oczywiście na wywiadach, od których część pracowników KPCEN z lekka się wymigiwała. Jeśli myślicie, kochani, że to było łatwe, proste i przyjemne, to nic z tych rzeczy. Moment – przyjemne było bardzo, ale

diabelnie czasochłonne i męczące. I, oddając całą prawdę o tej robocie, powiem krótko – bez sporów i wyciągania ciężkich dział też się nie obyło. Ale zważywszy na nasze wysokie umiejętności komunikacyjne, duże zasoby empatii i wzajemnego szacunku, złe emocje i napięcie rozchodziły się po przysłowio- wych kościach. Dzisiaj, każdy z nas, członków tego zespołu, mówi z uśmiechem – „warto było!” To, tak w telegraficznym skrócie uchyliłam rąbka tajemnicy dotyczącej przygotowań całej gali.

A teraz zdań kilka o samej jubileuszowej uroczystości. Założyliśmy, że nie będzie sztywna i bardzo nadęta, a z humorem i dowcipem. W taki mało kon-

wencjonalny sposób chcieliśmy zaprezentować swoje statutowe zadania i niestandardowe przedsięwzięcia, które zaspokajając potrzeby naszych beneficjentów, cieszą się ogromnym powodzeniem. Z pewną nieśmiałością w tym momencie chciałabym przypomnieć, że według Deminga „Jakość to jest to, co zadowala a nawet zachwyca klienta”.

Oczywiście Robert Preus, szef nasz uzdolniony, zrealizował to zadanie w koncertowy sposób. Bohaterami jego atrakcyjnej prezentacji byliśmy my – nauczycielki i nauczyciele konsultanci oraz grupa

naszych doradców metodycznych. Oczywiście nie obyło się bez efektownie przedstawionych statystyk mówiących o tym, jak szerokie są nasze działania i z jak liczną grupą nauczycieli, dyrektorów i samorządów współpracujemy. Mimo chodem wspominał też o wysokich wynikach ewaluacji, jakie otrzymujemy za prowadzone przez nas warsztaty, seminaria, wykłady, szkolenia, konferencje i inne atrakcyjne przedsięwzięcia. Co nas oczywiście bardzo, bardzo cieszy.

Jubileuszową galę zabawnie i z pazurem prowadziły nauczycielki konsultantki Krystyna Karpińska i Iwona Rostankowska. Z dumą chcę również dodać, że nasza uroczystość zgromadziła wielu zacnych gości. Co odebraliśmy jako wyraz szacunku dla naszych działań i osiągnięć oraz zaciekawienie naszą ofertą i niekonwencjonalnymi formami pracy. Gościliśmy Joannę Rek, Kujawsko-Pomorską Wicekurator Oświaty, Zbigniewa Ostrowskiego, Wicemarszałka Województwa Kujawsko-Pomorskiego, Elżę Kaczmarek, Dyrektora Wydziału Edukacji Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego, Piotra Kozłowskiego, Starostę Bydgoskiego, Lecha Zagłobę-Zyglera, Wiceprzewodniczącego Rady Miasta, reprezentującego Prezydenta Bydgoszczy. Byli z nami również rektorzy i kanclerze wyższych uczelni publicznych i niepublicznych. I z dużą radością muszę tutaj nadmienić, że na uroczystości nie zabrakło zaprzyjaźnionej z naszą placówką od lat profesor Ewy Filipiak. Przybyła także liczna grupa naszych koleżanek i kolegów emerytów oraz współpracujący z nami dyrektorzy i wicedyrektorzy szkół bydgoskich i spoza naszego miasta. Cieszyła nas obecność reprezentantów różnych środowisk: pracowników nadzoru pedagogicznego, bydgoskich radnych, związków zawodowych, policji, nadleśnictwa, placówek doskonalenia nauczycieli i organizacji pozarządowych. Sala konferencyjna, mówiąc kolokwialnie, w szwach trzeszczała! Było morze kwiatów, listów gratulacyjnych, oficjalnych upominków. Zwyczajnie łażą się w oku kręci. Jednakże największą niespodzianką dla nas, wszystkich pracowników Kujawsko-Pomorskiego Centrum Edukacji Nauczycieli w Bydgoszczy, był wręczony dyrektorowi Robertowi Preusowi przez wicemarszałka Zbigniewa Ostrowskiego Medal Marszałka Wo-

jewództwa Kujawsko-Pomorskiego „Unitas Durat Palatinatus Cuiaviano- Pomeraniensis.

Kolorytu i atrakcyjności naszej uroczystości dodała oczywiście muzyka. Gości witał muzyczny duet Kamil Szafrński i Mateusz Szwankowski. Całość uświetniał bydgoski bard Leonard Luther z zespołem: Piotr Szczepańczyk - kontrabas, Rafał Chmiel - akordeon i Paweł Tomaszewski - gitara. Usłyszeliśmy też piękny głos Ady Rychwalskiej, solistki, której w refrenie sentymentalnej i nastrojowej piosenki towarzyszyli nasi pracownicy. Z pewną nieśmiałością dodam tylko..., że brawom na stojąco nie było końca.

Jak to na jubileuszach bywa i u nas pojawił się znakomity tort ogromnych rozmiarów z efektowną dekoracją przedstawiającą zabytkowy budynek Kujawsko-Pomorskiego Centrum Edukacji Nauczycieli w Bydgoszczy.

A, i jeszcze słówko. Mamy nadzieję, że miłą pamiątką dla wszystkich zaproszonych będzie efektowna, pięknie ilustrująca nasze działania publikacja *Miejsce i ludzie 2019-2022*.

Wszystkim naszym gościom i przyjaciółom świętującym razem z nami, bardzo, bardzo serdecznie dziękujemy i nisko się kłaniamy.

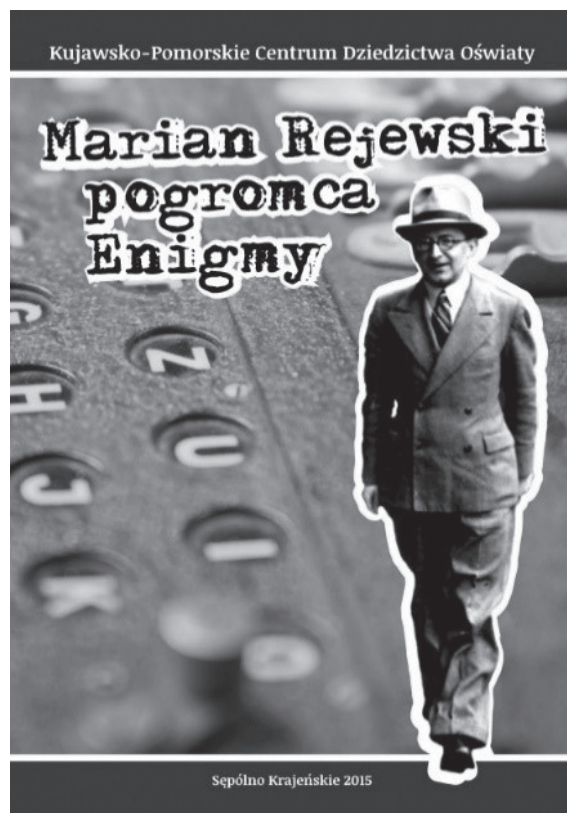
10-lecie Kujawsko-Pomorskiego Centrum Dziedzictwa Oświaty

Rok 2024 to wyjątkowy czas dla Kujawsko-Pomorskiego Centrum Dziedzictwa Oświaty, które obchodzi swój jubileusz 10-lecia. To dekada pełna intensywnej pracy, zaangażowania oraz licznych projektów. Stowarzyszenie zostało zarejestrowane 30 czerwca 2014 roku. Powstało z inicjatywy dyrektora Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej im. Mariana Rejewskiego w Bydgoszczy Ewy Pronobis-Sosnowskiej i grupy osób pragnących aktywnie działać na rzecz upowszechnienia wiedzy dotyczącej dziedzictwa oświaty. Stowarzyszenie ściśle współpracuje z Muzeum Oświaty, które jest wydziałem biblioteki. Członkami KPCDO są nauczyciele, bibliotekarze i muzealnicy. Działania koncentrują się na kulturze i edukacji oraz upowszechnianiu wiedzy o Marianie Rejewskim i jego dokonaniach. Od 2014 roku KPCDO posiada status organizacji pożytku publicznego. W ciągu dekady stowarzyszenie zrealizowało wiele istotnych projektów, które przyniosły wymierne korzyści społeczności lokalnej.

Oto niektóre z nich:

W 2015 roku stowarzyszenie koordynowało projekt *Marian Rejewski-pogromca Enigmy*, związany z ogłoszonym w Bydgoszczy Rokiem Mariana Rejewskiego. Liczba beneficjentów, odbiorców i wolontariuszy projektu wyniosła ponad 2750 osób. Przygotowano internetową grę kryptologiczną dla uczniów. Zaprezentowano także wystawę tematyczną o bydgoskim kryptologu, której towarzyszył wykład płk. Jerzego Lelwica oraz pokaz repliki maszyny szyfrującej Enigma.

Stowarzyszenie wydało także publikację dla młodego czytelnika „Marian Rejewski - pogromca Enigmy”. Zaznajamia ona w krótki sposób z losami i dokonaniami wybitnego kryptologa.

W ramach projektu powstała strona internetowa promująca dokonania Mariana Rejewskiego i działania osób oraz instytucji dbających o zachowanie pamięci o tym wybitnym kryptologu - <https://marian-rejewski.pl/>. Projekt dofinansowano ze środków Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach programu „Patriotyzm Jutra”.

Ustanowienie roku 2017 Rokiem Harcerstwa w Bydgoszczy było okazją do promowania stułetniego dorobku harcerstwa, nie tylko przez działalność organizacji harcerskich, ale także przez aktywność bydgoskich instytucji kulturalnych. Kujawsko-Pomorskie Centrum Dziedzictwa Oświaty w Bydgoszczy swoją inicjatywą wyraziło uznanie dla bydgoskiego harcerstwa. Stowarzyszenie zorganizowało imprezę kulturalną, której celem było upamiętnienie bydgoskiego harcerstwa w związku z setną rocznicą powstania pierwszej bydgoskiej drużyny harcerskiej. Spotkanie pokoleń harcerskich zorganizowano w formie festynu dla mieszkańców z wernisażem, występami harcerskimi, konkursem wokalnym.

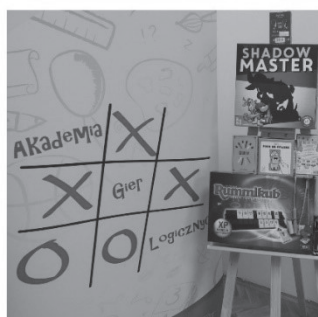
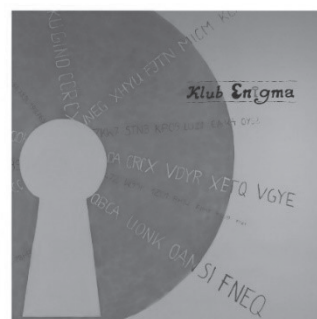
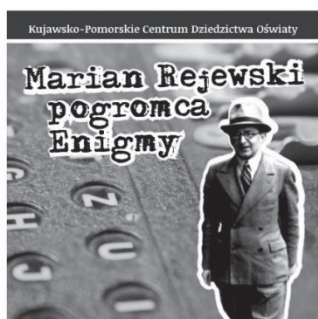
Kolejne dwa projekty (edukacyjne) przygotowane przez KPCDO to Akademia Gier Logicznych i Klub Enigma - pokój zagadek. Oba projekty są kontynuowane do dnia dzisiejszego, a liczba uczestników zbliża się do 6 tysięcy uczestników.

Corocznie stowarzyszenie przygotowuje imprezę tematyczną poświęconą Marianowi Rejewskiemu w formie zajęć otwartych nie tylko dla uczniów, ale także mieszkańców Bydgoszczy i okolic. Tym wydarzeniom towarzyszy wystawa, zajęcia edukacyjne oraz inne atrakcje tj. posadzenie dębu pamięci, pokaz multimedialny.

Od 2022 roku KPCDO realizuje projekt „Poznaj bydgoskich bohaterów” sfinansowany przez Narodowy Instytut Pamięci. Kulminacyjnym punktem tego projektu jest wydanie gry „Bydgoszczanie i ich miasto”, prezentowanej we wrześniu 2024. Planowana jest akcja promocyjna gry w placówkach edukacyjnych i mediach społecznościowych.

Przez 10 lat działalności KPCDO zrealizowało 10 projektów kulturalno-edukacyjnych i zdobyło granty na kwotę ponad 180 tysięcy złotych. Liczba odbiorców naszych działań wyniosła ponad 10 tysięcy uczestników. 10 lat działalności to czas pełen wyzwań, sukcesów i nieustannego rozwoju.

Obchody 10-lecia to nie tylko czas na podsumowanie dotychczasowych osiągnięć, ale również moment refleksji nad przyszłością. Stowarzyszenie z dumą patrzy na swoje dotychczasowe osiągnięcia i z wielkim entuzjazmem planuje kolejne działania.

O savoir-vivrze przy kawie

Ewa Kondrat: Śmiem twierdzić, że jeżeli chodzi o savoir-vivre, zawsze się czegoś nie wie.

Danuta Potręć: Większości dorosłych na stanowiskach wydaje się, że zostali dobrze wychowani i potrafią zachować się w każdej sytuacji, stosują zasady *dress code'u*, dostosowują się do sytuacji lub osób, z którymi mają do czynienia, a przy jedzeniu potrafią posługiwać się we właściwej kolejności elementami zastawy stołowej. Tak na marginesie, ostatnio dowiedziałam się z wypowiedzi Elitarnego Łobuza, czyli Tomasza Roy-Szabelewskiego, znawcy savoir-vivre'u, że nie powinno się stukać kieliszkami podczas wznoszenia toastów.

E: Coś podobnego, nie wiedziałam. Trafnie zauważyłaś, że dorosłym „wydaje się...”. Niby wiadomo, jakie reguły grzeczności stosować na co dzień, ale rzeczywistość nieustannie się zmienia i nie do wszystkich sytuacji można zastosować sprawdzoną regułę. W żadnym poradniku savoir-vivre'u sprzed pięćdziesięciu, a nawet 20 lat nie znajdziesz wskazówek, jak reagować w czasie towarzyskiego spotkania na sygnały wiadomości ze smartfona czy smartwatcha. Czuję się niekomfortowo, jeżeli ktoś odbiera informacje czy telefon podczas prywatnej rozmowy. Chyba, że się pali.... Przypominają mi się sceny z filmu, również w polskiej wersji, *Dobrze się kłamie w miłym towarzystwie*. Bohaterowie podczas przyjacielskiej kolacji zamieniają się telefonami i czytają na głos przychodzące informacje. Atmosfera szybko się zagęszcza od wyjawianych sekretów i niedomówień. Polecam.

D: Oglądałam, akcja trzyma w napięciu do końca. Rzeczywiście, zmiana realiów pociąga za sobą konieczność uwspółcześniania savoir-vivre'u, czyli sztuki życia. Jeżeli nawet żaden specjalista od bon tonu jeszcze się w danym temacie nie wypowiedział, dobrze kierować się powiedzeniem: nie czyni drugiemu, co tobie niemiłe. Bardzo denerwuje mnie niesprzątanie odchodów po swoich psach. Psów w mieście coraz więcej i wiosną odkrywa się całe pole minowe, po którym spacer nie należy do przyjemności – wypisz, wymaluj kadr z *Dnia świra*. To samo dotyczy śmieci, które ludzie zostawiają, gdzie popadnie: w sklepowej przymierzalni, na plaży, na szlaku. Natomiast wszy-

scy chcą wypoczywać w idyllicznym otoczeniu.

E: Masz rację, jeżeli ktoś ma siłę przytargać prowiant na szczyty Tatr, to chyba nie osłabnie, jeżeli zabierze swoje śmieci w drogę powrotną. Mnie denerwuje jeszcze notoryczne spóźnianie się ludzi, którzy po prostu tak mają. Mówiąc szczerze, przestałam się ze spóźnialskimi umawiać, chyba że u mnie w domu, kiedy mogę czymś się zająć bez wypatrywania gości zawieszonych w innej czasoprzestrzeni. Chociaż punktualność może też nastroczać problemy. Jeden z polskich dyplomatów opowiadał, że będąc za granicą punktualnie przyszedł na umówione spotkanie towarzyskie, a gospodarze przemykali się po domu jeszcze w szlafrokach. Elitarny Łobuz radzi zapraszać gości w półgodzinnej bramce czasowej.

D: Bardzo ciekawe rozwiązanie. Mówisz – za granicą... W czasach naszej młodości raczej daleko się nie wyjeżdżało i znajomość zasad europejskiego savoir-vivre'u wystarczała. Obecnie świat stoi otworem, a co kraj, to obyczaj. W Japonii nie wbijają pałeczek pionowo w jedzenie, w krajach muzułmańskich jedzą prawą ręką – lewą trzymają poza stołem. Otrzymanie pół filiżanki herbaty w Kazachstanie oznacza, że jesteś mile widzianym gościem, natomiast pełnej – koniec wizyty. O popełnienie gafy nietrudno. Chociaż patrząc na savoir-vivre z innej strony, wydaje mi się, że nie należy oceniać drugiego człowieka tylko na podstawie wpadek przy powitaniu czy przy posługiwaniu się sztućcami. Pamiętasz scenę z *Lalki* Bolesława Prusa, kiedy Izabela Łęcka pogardliwie przyglądała się Wokulskiemu prowokacyjnie jedzącemu sandacza nożem i widelcem?

E: Oczywiście, Jerzy Kamas mistrzowsko odegrał tę scenę z kamienną twarzą w ekranizacji powieści. Zmieniając temat – przypomniało mi się, jak kiedyś byłaś oburzona zamieszczeniem twojego zdjęcia na FB bez pytania cię o zdanie. Dziś prawie każdy ma aparat w telefonie, a robienie zdjęć, kręcenie filmików staje się nieodłącznym elementem spotkań. Moim domownikom ciągle przypominam już nie o zwyczaju, ale o konieczności zapytania o zgodę upowszechniania cudzego wizerunku w różnego rodzaju social mediach. Po co narażać się na straszenie

paragrafami RODO. Pytanie, ilu obecnych nastolatków ma pretensję do swoich rodziców, że umieścili ich dziecięce fotki na FB czy Instagramie? W jednym z odcinków Mili0nerki (do obejrzenia na YouTube) pokazana jest scenka zemsty małolatki na matce, która wrzuciła zdjęcie córki z wczesnego dzieciństwa do sieci. Młoda odwdzieczyła się tym samym. Pióra leciały. Właściwie gdzie młodzi ludzie mogą nauczyć się zasad SV? W domu, w którym często każdy siedzi z nosem w telefonie? W szkole? Z TikToka?

D: Najlepiej uczy się przez przykład, czyli rób to, co mówisz, a nie mów, co trzeba robić. Nawet w sytuacji zwracania komuś uwagi, lepiej pokazać właściwe zachowanie niż strofować. Jak człowiek inteligentny, to następnym razem dokona korekty.

E: Czyli savoir-vivre nie jest zamkniętą księgą mądrości. Dopóki świat się zmienia, zmieniać się będą zasady savoir-vivre'u. I tak o wartości człowieka niekoniecznie musi świadczyć znajomość lub nieznajomość wyszukanych zasad bon tonu.

D: Kawa w filiżance czy w kubku?

E: Na cudzy ślub w białym?

D: W Polsce czy we Włoszech?

E: Pierwszeństwo przy wchodzeniu do windy ma kobieta czy mężczyzna?

D: W USA chyba mężczyzna.

D: Podawać rękę przy powitaniu po pandemii?

E: Pewnie. Potem umyć. Mówić: pani dyrektorko?

D: Przecież mówisz: pani ministro!

E: I tak bez końca...

Emilia Lewandowska

Publiczna Szkoła Podstawowa im. Władysława Broniewskiego w Byczu

Savoir-vivre w szkole: sztuka bycia człowiekiem kulturalnym w szkolnym wydaniu

Savoir-vivre – to francuskie określenie oznacza „sztukę życia” i odnosi się do umiejętności właściwego zachowania się w towarzystwie¹. Wywodzi się od francuskich słów „savoir” (wiedzieć) i „vivre” (żyć), co można tłumaczyć jako „wiedzieć, jak żyć”. Jest to zbiór zasad i norm, które regulują nasze zachowanie, pomagając nam żyć w zgodzie z innymi i z samymi sobą. Choć jego korzenie sięgają czasów starożytnych i ewoluowały przez wieki, podstawowe zasady savoir-vivre pozostają niezmiennie: szacunek, uprzejmość i troska o innych.

Niestety, współcześnie, szczególnie w środowisku szkolnym, zasady savoir-vivre są coraz rzadziej przestrzegane. Zauważamy to zarówno w relacjach między uczniami, jak i w kontaktach uczniów z nauczycielami. Dlaczego savoir-vivre jest tak istotny w szkole i jakie są skutki jego zaniku?

DLACZEGO SAVOIR-VIVRE W SZKOLE JEST ISTOTNY?

Szkoła to miejsce, gdzie młodzi ludzie nie tylko zdobywają wiedzę, ale także uczą się, jak funkcjonować w społeczeństwie.

Zasady savoir-vivre w szkole obejmują pokrótce:

- szacunek dla nauczycieli i rówieśników - uczniowie powinni traktować nauczycieli z właściwym poważaniem, słuchać ich i nie przeszkadzać podczas lekcji; podobnie, relacje między uczniami powinny opierać się na wzajemnej aprobacie, bez przemocy słownej i fizycznej,
- uprzejmość i grzeczność - proste gesty, takie jak mówienie „proszę”, „dziękuję” i „przepraszam”, mogą znacząco poprawić atmosferę w klasie i całej szkole,
- dbanie o wspólne mienie - odpowiedzialność za szkolne mienie i szanowanie wspólnych przestrzeni uczy członków szkolnej społeczności troski o środowisko, w którym żyją,
- kultura osobista w komunikacji - uczniowie powinni nauczyć się, jak odpowiednio komunikować się z innymi, zarówno werbalnie, jak i niewerbalnie: obejmuje to zarówno ton głosu, jak i gestykulację oraz kontakt wzrokowy.

SKUTKI ZANIKU SAVOIR-VIVRE W SZKOLE

Brak kultury osobistej w szkole może prowadzić do szeregu negatywnych konsekwencji.

Brak zasad *savoir-vivre* w relacjach międzyludzkich może prowadzić do napiętych i pełnych konfliktów relacji między uczniami oraz między uczniami a nauczycielami. Brak szacunku i uprzejmości przekłada się na trudności w utrzymaniu dyscypliny, co z kolei wpływa na efektywność nauczania. Wrogie środowisko szkolne może negatywnie wpłynąć na samopoczucie uczniów, prowadząc do obniżonego poczucia własnej wartości i problemów emocjonalnych.

Z kolei nieuważne traktowanie sprzętów i pomieszczeń szkolnych prowadzi do ich szybszego niszczenia i obniża komfort nauki.

Uczniowie, którzy nie czują się bezpiecznie i komfortowo w szkole, mogą doświadczać wyższego poziomu stresu, co z kolei wpływa na ich wyniki w nauce i ogólne zdrowie psychiczne.

JAK PRZYWRÓCIĆ SAVOIR-VIVRE W SZKOŁACH?

1. **Edukacja od najmłodszych lat:** wprowadzenie programów edukacyjnych dotyczących *savoir-vivre* już od przedszkola może pomóc w kształtowaniu odpowiednich postaw od najmłodszych lat. Lekcje dotyczące empatii, współpracy i komunikacji mogą być częścią programu nauczania.
2. **Przykład idzie z góry:** nauczyciele i pracownicy szkoły powinni sami dawać przykład dobrego zachowania, pokazując uczniom, jak ważne są zasady kultury osobistej. To obejmuje zarówno sposób komunikacji z uczniami, jak i wzajemne relacje między pracownikami szkoły.
3. **Aktywne promowanie zasad:** organizowanie warsztatów, konkursów i zajęć poświęconych tematyce *savoir-vivre* może zwiększyć świadomość i zainteresowanie uczniów. Przykłady to dni *savoir-vivre*, podczas których uczniowie mogą uczestniczyć w różnych aktywnościach związanych z etykietą i kulturą osobistą.
4. **System nagród i wyróżnień:** wprowadzenie systemu nagród dla uczniów, którzy wykazują się wzorowym zachowaniem, może być dodatkową motywacją do przestrzegania zasad *savoir-vivre*. Nagrody mogą mieć formę dyplomów, pochwał na forum klasy czy przyznawania punktów, które mogą być wymieniane na różne przywileje.
5. **Współpraca z rodzicami:** rodzice odgrywają kluczową rolę w kształtowaniu postaw swoich dzieci. Szkoła powinna współpracować z rodzicami, organizując spotkania i warsztaty dotyczące *savoir-vivre*, aby zasady te były konsekwentnie

stosowane zarówno w domu, jak i w szkole.

6. **Rozwijanie umiejętności miękkich:** wprowadzenie do programu nauczania elementów rozwijających umiejętności miękkie, takie jak komunikacja, współpraca, rozwiązywanie konfliktów i zarządzanie emocjami, może pomóc uczniom lepiej radzić sobie w różnych sytuacjach społecznych.

SAVOIR-VIVRE W CODZIENNYM ŻYCIU SZKOLNYM

Wcielanie zasad *savoir-vivre* do codziennego życia szkolnego może być realizowane na różnorakie sposoby. Jednym z najbardziej oczywistych sposobów nawiązujących się na myśl są oczywiście regularne zajęcia realizowane na przykład w ramach lekcji wychowawczych, podczas których uczniowie uczą się i ćwiczą zasady *savoir-vivre*. Projekty międzyszkolne, szkolne i klasowe związane z tematyką kultury osobistej, w których uczniowie mogą aktywnie uczestniczyć dostarczą uczestnikom nie tylko wiedzy i umiejętności, ale również wiele pozytywnych emocji i wrażeń artystycznych., np. tworzenie plakatów promujących uprzejmość, kulturę słowa czy dress code.

Ponadto aktywności typu role – playing czyli uwielbiane przez dzieci ćwiczenia scenek sytuacyjnych, które pomogą uczniom zrozumieć, jak stosować zasady *savoir-vivre* w praktyce.

Nieodzownym elementem podejmowanych starań i wysiłków zmierzających do szerzenia kultury są naturalnie monitoring i wsparcie. Stała obserwacja i ukierunkowywanie uczniów w stosowaniu zasad *savoir-vivre*, np. poprzez regularne rozmowy i feedback jest niezwykle istotna ze względu na potrzebę stałej kontynuacji i powtarzalności działań promujących zasady *savoir-vivre*.

PODSUMOWANIE

Savoir-vivre, choć często niedoceniany, odgrywa kluczową rolę w budowaniu harmonijnego środowiska szkolnego. Przywrócenie zasad dobrego wychowania w szkołach to inwestycja w przyszłość – przyszłość pełną szacunku, uprzejmości i wzajemnej troski. Edukacja w zakresie *savoir-vivre* może pomóc młodym ludziom stać się nie tylko lepszymi uczniami, ale także lepszymi ludźmi, gotowymi do współpracy i szacunku wobec innych w dorosłym życiu.

*1 Słownik Języka Polskiego PWN, dostępne na <https://sjp.pwn.pl/szukaj/savoir%20vivre.html> data dostępu 08.07. 2024)

Dariusz Łuszczuk

Szkoła Podstawowa im. Leona Poeplau w Kończewicach

Nie wiedząc, jak się zachować, zachowaj się dobrze. Niektóre zasady savoir-vivre'u w wybranych krajach

Dobre maniery komunikują innym, że darzymy ich szacunkiem.

Jennifer L. Scott, amerykańska pisarka (1929-2018)

Prowadzący telewizyjne teleturnieje, rozmawiając z uczestnikami, pytają najczęściej o przeznaczenie wygranych pieniędzy. Wśród odpowiedzi najczęściej pojawia się informacja o charakterze geograficznym: podróż do ciekawego, dalekiego, egzotycznego kraju.

Dlatego przedstawiam tematyczną propozycję edukacyjno-wychowawczą, która na pewno przyda się na lekcjach geografii każdego poziomu nauczania. Zwracam uwagę (chcąc odwiedzać różne zakątki świata) na kraje z rankingu Światowej Organizacji Turystyki notujące największe wpływy z tej gałęzi gospodarki.

Czytelnikom tego opracowania proponuję rozwiązanie różnego typu „zagadek” przypominających o wybranych krajach lub dostarczających o nich wiedzy i umiejętności według skróconego opisu środowiska geograficznego:

- kraj i jego stolica
- położenie
- ważne wody lądowe
- klimat
- ważne obiekty turystyczne

oraz opis niektórych zasad savoir-vivre'u danego kraju (ogłada, maniery, konwenanse, zwyczaje).

1. Wpisz kraj nazywany czasami IBERIA

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

W stolicy kraju grają (nie tylko) piłkarze nożni Realu, słynnego na świecie klubu. Jakie to miasto (skreśl niepotrzebne)?

RZYM – MADRYT – LIZBONA - ATENY

Kraj leży na wyżynno-górskim półwyspie.
Podaj dwie jego nazwy:

— — — — —
lub
— — — — —

Podaj nazwę najdłuższej z krótkich rzek kraju:

— — — — —

Klimat kraju prawie wcale „nie rejestruje” temperatur ujemnych – to prawda czy fałsz? (właściwie podkreśl)

Wielkie atrakcje turystyczne w Madrycie i kraju:

- Narodowe Centrum Sztuki Królowej Zofii,
- Estadio Santiago Bernabéu (Real Madryt),
- Prada z dziełami wielkich artystów renesansu i baroku,
- Kościół Sagrada Familia w Barcelonie,
- Warowny zespół pałacowy Alhambra w Grenadzie,
- Piękny pałac królewski Alcázar i Katedra Najświętszej Marii Panny w Sewilli,
- Miasteczko Sztuki i Nauki w Walencji.

Niektóre zasady savoir-vivre'u w kraju corridy

Hiszpanki nie wychodzą (także turystki nie powinny) same na ulice.

Będąc świadkiem zgromadzeń ulicznych (manifestacje, zgromadzenia, procesje, imprezy), oddajemy im szacunek przez skłon głowy.

Szacunek dla świąt narodowych oddajemy neutralnym, „spokojnym” strojem.

14:00 to godzina obiadowa, a 22:00 to czas kolacji, dlatego warto zjeść obfity obiad. Ważnym czasem po obiedzie jest obowiązkowy odpoczynek, czyli siesta. Wszystko „stoi” przez 2 godziny, czyli do 16:00.

W Hiszpanii nie trzeba być punktualnym.

Odwiedzając znajomych, wręczamy tylko kwiaty, wino lub czekoladki.

Do wyrażenia odmowy wykorzystujemy „nie”. Nasze „dziękuję” oznacza, że przystajemy na propozycję.

Pieszy jest traktowany serdecznie i może przechodzić także na czerwonym świetle.

Zaśmieczone podłogi barów potwierdzają, zdaniem Hiszpanów, że lokal jest popularny, serwuje smaczne jedzenie, ma dużo gości i dlatego obsługa nie ma czasu na sprzątanie.

Hiszpanie nie piją kawy rozpuszczalnej, tylko z ekspresu.

Witamy się tu z każdym dwoma pocałunkami w policzek.

W domu, mieszkaniu chodzi się w tych samych butach co po ulicach.

2 Największe miasto kraju Stambuł leży na granicy Europy i Azji (wpisz nazwę kraju i jego stolicę).

K A R A N A

--	--	--	--	--	--

(anagramuj)

Ten kraj wyżynno-górski

--	--	--	--	--	--

leży (skreśl nieprawdę):

- na jednym czy dwóch kontynentach,
 - w Azji W czy w Azji E,
 - na półwyspie Azja Mniejsza czy Azja Większa?
- W tym kraju mają źródła rzeki starożytnej Mezopotamii

--	--	--	--	--	--

(wykonaj anagramy):

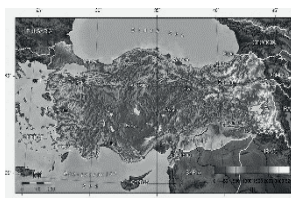
G R Y T Y S =

--	--	--	--	--

E U F R A T =

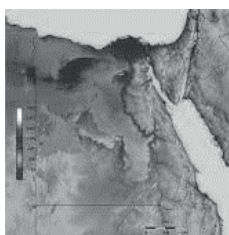
--	--	--	--	--	--

Panuje tu klimat podzwrotnikowy, z odmianą morską i kontynentalną.

Oto niektóre atrakcje turystyczne kraju:

- meczet Hagia Sophia – jeden z najpiękniejszych budynków i wciąż największy kościół na świecie,
- ruiny świątyni Artemidy w Efezie, budowli świata antycznego, jeden z siedmiu cudów świata,
- Dolina Kapadocji i jej grzbiety, klify, wzgórza o dziwacznych kształtach uformowane przez wiatr i wodę,
- Pałac Topkapi w Stambule ukazujący turystom bogaty świat sułtanów,
- słynne wodospady Duden, niedaleko Antalyi, z krystalicznie czystą wodą,
- Fethiye z najsłynniejszą plażą w kraju i równie słynnym na świecie miejscem do uprawiania paralotniarstwa,
- Wielki Bazar w Stambule, jeden z najstarszych na świecie,
- ruiny legendarnego (wojna trojańska) miasta Troja (niedaleko wioski Tevfikiye) z odwzorowanym koniem trojańskim.

Wspaniałych atrakcji jest tu dużo więcej, dlatego ten kraj odwiedza ponad 30 milionów turystów rocznie.

Savoir-vivre w kraju Imperium Osmańskiego

Na ulicy tureckiego miasta czułości (obejmowanie się, trzymanie za ręce, całowanie) są dowodem

wyjątkowo złego wychowania. W tych sprawach należy zachować powściągliwość, szczególnie na widowiskach publicznych.

Nie jest też wskazane uśmiechanie się i patrzenie prosto w oczy osobom płci przeciwnej.

Wydmuchiwanie nosa w obecności innych jest dowodem dużego chamstwa. Robimy to na osobności.

Równie dyskretnie należy posługiwać się wykładką.

Jeśli chodzi o ubiór nosimy spodnie/spódnice poniżej kolan, bluzki zakrywające ramiona i brzuch oraz bez dekoltyw.

W meczecie chodzimy bez butów i (kobiety) z chustą na głowie.

Aby się nie narazić, nie robimy zdjęć funkcjonariuszom w mundurach oraz muzułmańskim kobietom z zakrytą twarzą lub głową: burki, hidżaby, nikaby, czadory. Kobieta w tym kraju jest uważana za istotę delikatną i nietykalną, a mężczyzna ma obowiązek ją chronić przed poufałościami i naruszaniem jej sfery osobistej.

3 Podaj nazwę i stolicę kraju, którego potęgę stworzył i był najdłużej panującym władcą faraon Ramzes II Wielki.

To kraj pustylny w N-E czy N-W (niepotrzebne skreśl) Afryce między morzami (wpisz)

a

L I N (wykonaj anagram) _ _ _ to główna rzeka tego kraju:

- najdłuższa na świecie,
- przepływa przez 8 krajów,
- dostarcza wody 3 z 5 wielkich jezior Afryki,
- uchodzi do morza ogromną deltą,
- ma ogromną tamę i sztuczne jezioro.

Kraj leży w strefie klimatu (skreśl niepotrzebne)

zwrotnikowego suchego	Prawda	Falsz
-----------------------	--------	-------

Niektóre atrakcje turystyczne kraju:

- piramidy i wielki monolityczny posąg Sfinksa w Gizie,
- piramidy w Sakkarze (niedaleko Kairu), fascynującej nekropolii faraonów,
- Luksor i Świątynia Amona w Karnaku,
- Dolina Królów z grobowcami faraonów i ich żon,
- świątynia Hatszepsut poświęcona faraonowi kobiecie,
- świątynie w Abu Simbel,

- meczet i Uniwersytet Al Azhar - bardzo ważna uczelnia islamu sunnickiego.

Wybrane zasady savoir-vivre'u w kraju dawnych faraonów:

Wiemy, że Egipt to kraj islamski i dlatego należy okazywać szacunek dla religii i kultury jego mieszkańców.

Mężczyźni witają się uściskiem lub całusem w policzek. Nie mogą niepotrzebnie patrzeć na kobiety ani ich dotykać. Kobiety muszą być ostrożne, witają się skinieniem głowy i łagodnym uśmiechem.

W zakresie ubioru należy unikać: rzeczy krótkich, obcisłych, głęboko wydekoltowanych, podkreślających kobiece kształty. Na plaży można być w tym zakresie swobodniejszym, ale nudyzm i topless jest w tym kraju zakazany i karany.

Wybierając się do meczetu, ubieramy się konserwatywnie i zdejmujemy buty przed wejściem.

Zaproszony do mieszkania Egipcjanina raczej odmawiaj (przyjmujemy je po trzykrotnej odmowie), ale jeśli już się wybierasz, pamiętaj, aby zostawić buty przed wejściem do mieszkania.

Egipcjanie nie jedzą wieprzowiny. Posiłki jemy tylko prawą ręką (lewa uważana jest za nieczystą) i w czasie konsumpcji nie wolno wydmuchiwać nosa.

Podczas Ramadanu, od wschodu do zachodu Słońca, nie wolno na ulicach jeść, pić, palić.

Egipcjanie bardzo lubią dzieci i okazują im wiele życzliwości i dbają o ich bezpieczeństwo.

Zdjęcia można robić tylko za zgodą osoby lub instytucji.

Egipcjanie bardzo lubią długo i głośno rozmawiać, ale nie o religii, polityce, kobietach.

W taksówce kobiety nie siadają obok kierowcy, bo to uważa się za „podrywanie”.

4 Jaki kraj nazywa się czasami Państwem Środka? (podaj także nazwę stolicy).

Ten wielki kraj leży w Azji (skreśl niepotrzebne):

AZJA - E W ŚR N S - nad Oceanem Spokojnym.

Jangcy – niebieska (nazwę nadali Europejczycy) i Huang he – żółta (od namulów lessowych) - to największe rzeki kraju.

Północ kraju to klimat umiarkowany, a część południowa tropikalny z monsunami.

Atrakcjami turystycznymi państwa są:

- Wielki Mur Chiński powstały już w VI w. p.n.e.,
- kompleks świątyn z pierwszej połowy XV w. z Pawilonem Modlitwy i Świątynią Nieba,
- Terakotowa Armia - zbiór ponad 8 tysięcy glinianych figur,

- góra Tianmen z jedną z najdłuższych kolejek linowych świata i szklaną trasą nad klifem, umiejscowionym na wysokości ponad 1400 m n.p.m. oraz Bramą do Nieba, z 999 schodami,
- wielkie miasta – Pekin i Szanghaj - z drapaczami chmur,
- Chiński Nowy Rok z barwnymi paradami, korowodami, czerwonymi lampionami, fajerwerkami (wynaleziono je właśnie w Chinach),
- Klasztor Shaolin,
- słynna kuchnia chińska.

Podstawowe zasady savoir-vivre'u w Państwie Środka.

Unikamy gwałtownych gestów rękami, kontrolujemy mimikę twarzy, bez wybuchów śmiechu. Nie pokazujemy palcem, lecz całą dłońią. Nie dotykamy i nie poklepujemy Chińczyków po plecach.

Nie wolno wkładać rąk do ust, obgryzać paznokci, dłubać w zębach, chować do kieszeni chusteczki po wyczyszczeniu nosa. Plucie w miejscach publicznych nie jest już dozwolone i może być ukarane grzywną.

Przy powitaniu stosuje się skłon głowy lub lekki pokłon oraz „spuszczony” wzrok.

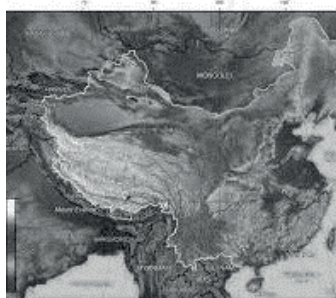
Nie nalegamy na „bruderszaft”, zwracamy się do Chińczyków nazwiskiem i imieniem.

Spóźnienie na spotkanie jest uważane za obraźliwe.

Ubiory konserwatywne: ciemne kolory, bez szortów, krótkich spódniczek, dużych dekoltów, ostentacyjnej biżuterii, płaskie obuwie.

Dżinsy traktowane są jako strój nieformalny.

Towarzyskie spotkania odbywają się głównie w restauracjach lub domach (wtedy trzeba zdjąć buty), a trwają około 2 godzin. Miejsca przy stole zajmuje się według instrukcji gospodarza, który daje sygnał do konsumpcji poprzez wzniesienie pierwszego toastu oraz nałożenie na talerz gościa porcji najlepszego dania (jest ich do 30) na stole. Trzeba skosztować każdego dania, ale w małych ilościach, chwalić ich smakowitość. Kończąc posiłek, nie opróżniamy talerza całkowicie. Niezjedzone resztki należy składać wyłącznie na specjalnym talerzu. Staramy się jeść pałeczkami, które po zakończeniu układamy obok talerza. Jedząc ryż, miseczkę trzymamy przy ustach.

--	--	--	--	--

W czasie posiłku pije się sporo alkoholu (nie pijący tracą zaufanie Chińczyków). Sygnałem do zakończenia kolacji

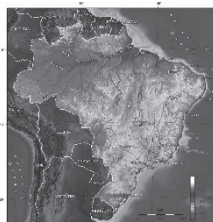
jest podanie gorących ręczników.

--	--	--	--	--

Chińczycy lubią wymianę upominków, w czerwonych opakowaniach, z pominięciem zegarów, pa-

rasoli, chusteczek do nosa, białych kwiatów, ostrych przedmiotów, zielonych kapeluszy. Unikamy pre-

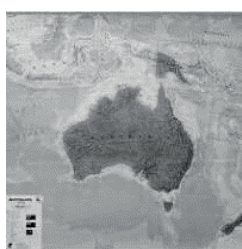
--	--	--	--	--	--	--

zentów w kompletach po cztery sztuki (przynoszą nieszczęście). Podarunki wręcza się żonie gospodarza.

5 Terra Australis Incognita (łac.) = „Nieznany Południowy Ląd” – kontynent wymyślony przez

rzymskiego kartografa Pomponiusza Melę, a umieszczony na mapie przez Klaudiusza Ptolemeusza (grecki astronom, matematyk, geograf) stał się faktem w 1606 roku.

Jaki to kontynent i kraj? (anagramuj słowo)

S A L A R I A T U

Stolicą kraju jest (utóż sylaby)
ber ra Can

— — — — —

Wyspa = kontynent = kraj leży między oceanami półkul (niepotrzebne skreśl): N-W, N-E, S-W, S-E

Na kontynencie dominuje klimat zwrotnikowy suchy i gorący, stąd dużo pustyni oraz okresowych rzek i jezior.

Co warto zobaczyć?

W tym ogromnym kraju, jednocześnie najmniejszym kontynencie oraz największej „wyspie” Ziemi, warto zobaczyć:

- parki narodowe z ich unikatowymi formami krajobrazu oraz światem flory i fauny,
- rafy koralowe z bogactwem życia w wodzie,
- Uluru – święte miejsce Aborygenów,
- różowe jezioro Hillier,
- Góry Błękitne z siostrami zakłętymi w kamień.

Jak się zachować?

Australijczycy bardzo dbają o estetykę i czystość w miejscach publicznych. Śmiecenie czy palenie jest tu zakazane.

W komunikacji wsiadamy z przodu, zawsze po wyjściu wysiadających, dziękujemy kierowcy, nie siadamy na miejscach oznaczonych innym kolorem niż większość.

Podczas zbiorowych spotkań w restauracjach każdy płaci za siebie.

Zaproszeni na spotkanie prywatne przynosimy ze sobą alkohol (cały czas pijemy go sami) oraz coś do jedzenia (stawiamy na stół dla wszystkich).

Będąc w towarzystwie, nie należy rozmawiać o osobach, których nie ma i z nich żartować.

W dyskusjach nie używamy wulgaryzmów.

Pamiętajmy o ruchu lewostronnym.

6 Podaj nazwę kraju, o którym pisze się, że:

- nazwa wzięła się od drzewa pau-brasil (główny artykuł handlowy) z którego uzyskuje się naturalny, czerwony barwnik,
- jest była kolonią portugalską,
- jest największym i najludniejszym w Ameryce S,
- przecina go jednocześnie równik i zwrotnik Kozio-
rożca,

- jest największym na świecie eksporterem kawy,
- Pele - obywatel tego kraju - to najsłynniejszy piłkarz świata.

Dzisiaj stolicą tego kraju jest (ułóż z sylab):
lia Bra si

Kraj leży we wschodniej części Ameryk S, nad Oceanem Atlantyckim.

Amazonka to ogromna rzeka i dorzecze kraju, kontynentu i świata.

Klimat równikowy oraz zwrotnikowy wpływa na obraz flory i fauny.

Najciekawszy obiekt do zwiedzania to niesamowita przyroda: potężne lasy, ogromne rzeki, wodospady, rajskie laguny i plaże, pustynia, inne.

--	--	--	--	--	--	--	--	--

Istotne zasady zachowania się

Pisze się, że Brazylijczycy to ludzie zawsze uśmiechnięci, towarzyscy, otwarci, tolerancyjni. Mówi się także, że mają trochę dziwnych zachowań.

W tym kraju nikt się nie spieszy, każdy się spóźnia.

Na plaży opalanie się topless jest źle widziane.

Brazylijscy kierowcy, ale także piesi, nie stosują się do przepisów drogowych.

Nóż i widelec trzymają odwrotnie niż my i w kółko te sztuczki przekładają z ręki do ręki.

W każdym bloku jest portier, a w każdym domu jest gospodarz.

Ludzie, którzy nie mają stałej pracy, szukają dorywczego zajęcia, gdzie tylko się da, kręcą się wszędzie, ale nie są nachalni.

10% napiwki są obowiązkowe i należy je dawać w każdej restauracji.

Trzeba dodać, że zachowania niektórych bywają niesmaczne i niemoralne.

W środkach komunikacji miejskiej bilety kupuje się u osoby siedzącej obok kierowcy.

Można pić alkohol w miejscach publicznych.

Warto pamiętać, że Brazylijczycy kochają football oraz telenowele i nie należy im w tym „przeszkadzać”.

7 Podaj nazwę (znany skrót) federacyjnego państwa w Ameryce N, składającego się z 50 stanów, leżącego między Kanadą (N), Oceanem Atlantyckim (E), Meksykiem (S), oceanem Spokojnym (W).

--	--	--

Stolicą kraju jest miasto zbudowane pod patronatem pierwszego prezydenta kraju. Jakie to miasto? (wpisz)

W				Z				G			
---	--	--	--	---	--	--	--	---	--	--	--

Podaj nazwę najdłuższej rzeki kraju i wskaż, ile liter (głosek) wystarcza do zapisania jej pełnej nazwy?

Wśród wód lądowych kraju warto wyróżnić grupę pięciu wielkich jezior.

Klimatycznie kraj leży w strefie umiarkowanej, ale ze względu na ukształtowanie powierzchni wyróżnia się kilka jego typów.

Co warto zwiedzać?

Stany Zjednoczone to wielki kraj oraz nieskończona ilość różnorodnych atrakcji. Wskazuję tylko niektóre.

• Park Narodowy Yellowstone - wizytówka przyrodnicza USA.

• Cud natury na Alasce - Lodowe jaskinie w lodowcu Mendenhall.

• Wielki Kanion rzeki Kolorado - kolejny cud natury.

• Najsłynniejszy w świecie wodospad Niagara tworzy rzeka o tej samej nazwie płynąca z jeziora Erie do jeziora Ontario.

• Yosemite Park w Kalifornii znany z wielkiej liczby wodospadów, bajkowych krajobrazów górskich i słynnych sekwoi.

• Nowy Jork ze słynną Statuą Wolności to jedno z najciekawszych miast świata.

• Monument Valley (Dolina Pomników) w stanie Arizona to słynny Dzik Zachód i plan filmowy dla westernów.

• Słona równina Bonneville w stanie Utah to miejsce bicia różnego typu rekordów prędkości na lądzie.

• Las Vegas - umowna światowa stolica hazardu.

Niektóre zasady savoir-vivre'u

Stany Zjednoczone Ameryki Północnej często określa się jako kraj kontrastów i możliwości. Mimo że między poszczególnymi stanami rejestruje się różnice w mentalności mieszkańców, obyczajach oraz savoir-vivre, to wielu zasad zachowania i tradycji

przestrzega się na terenie całego wielkiego kraju. W związku z tym, chcąc zachować się w tym kraju „porządnie”, warto kilka rzeczy o kraju oraz jego mieszkańcach wiedzieć.

Historyczny etos pionierów, zdobywców, bohaterów pozostał i dziś realizuje się drogą dążenia do „osobistego sukcesu”.

Amerykanie to indywidualiści i ludzie mobilni. Hołdują zasadzie, że lepiej się wyróżniać niż z tłumem się zlewać.

Ich niektóre zwyczaje, zachowania czy preferencje to np.: mieszkanie z dala od rodziny, mało liczne rodziny, upodobanie do spotkań z bliskimi, intymność zachowań, pogodne usposobienie, kontaktowość, rozmowność, bezpośredniość w kontaktach międzyludzkich, celebrowanie okazji w towarzystwie, raczej nieoszczędność, inne.

Mieszkańcy USA (w tym liczne grono Polaków) to patrioci, związani ze swoim państwem, kochający i doceniający swój kraj.

Są rzeczy, których nie należy robić, np.: dopytywać o zarobki, żartować z terroryzmu, dyskutować o poglądach politycznych.

Bezwzględnie należy podporządkowywać się poleceniom policji.

Wszystkim, którzy pomagają w codziennych czynnościach, obowiązkowo wręcza się napiwki.

Trzeba pamiętać, że w dużych miastach zachowania oraz obyczaje są bardziej swobodne zaś na prowincji należy unikać swobody zachowania.

Przebywając w miejscu publicznym, należy być „ubranym” i nie wolno pić alkoholu.

Musimy zdawać sobie także sprawę, że w USA co stan to inny obyczaj.

Na zakończenie kilka myśli znanych ludzi podpowiadających, skąd biorą się dobre maniere, których posiadanie pozwoli nam w każdym miejscu zachować się dobrze.

Dobre maniere wynosi się z domu.

Gurnard K., polska pisarka

Dobre wychowanie czyni z nas ludzi.

Le Guin U., amerykańska pisarka

Grzeczność nic nie kosztuje, a wygrywa wszystko.

Emerson R., amerykański myśliciel, pisarz

Karłom trzeba się nisko kłaniać.

Lec S., polski poeta, satyryk, aforysta

Poznanie i przestrzeganie tych i innych zasad savoir-vivre'u daje nam szansę nie popełnić gafy i „nie wpaść na minę” obyczajową.

Wybrana literatura:

Bonneau E., *Wielka księga dobrych manier*, Wydawnictwo RM 2018

Krajewski S., *Savoir-vivre. 250 problemów*, SGK Agencja 2011

Tematyczne strony Internetu

Uniwersalny szkolny atlas geograficzny, PPWK, Warszawa-Wrocław 1999

Wrocław W., *Savoir vivre, czyli jak ułatwić sobie życie*, Wydawnictwo Bosz 2017

Agnieszka Kowalska

Szkoła Podstawowa nr 8 im. 4 KPAL w Inowrocławiu

Czy rodzice potrzebują wsparcia?

Celem niniejszego artykułu jest przyjrzenie się zjawisku wypalenia rodzicielskiego. Samo pojęcie wypalenia jest od wielu lat znane w naukach społecznych, natomiast w świetle badań ukazuje się nowe oblicze funkcjonowania rodziny, istotne z uwagi na wsparcie rozwoju dziecka. Zaprezentowane poniżej badania ukazują nową perspektywę praktyki edukacyjnej. Okazuje się bowiem, iż obowiązki rodzicielskie mogą być dla rodziców nie tylko źródłem radości i siły, ale

ich nadmiar może powodować stres, a za nim wyczerpanie. Wypalenie rodzicielskie, pozbawione wsparcia społecznego może prowadzić do wielu negatywnych następstw, wśród których wymienia się m.in. trudności ze snem, zaburzenia psychiczne czy stosowanie przemocy wobec dzieci.

Pojęcie wypalenia znane jest w literaturze naukowej od wielu lat. Rozumiane jako wypalenie zawodowe było stosowane w badaniach czynników

związanych z wykonywaną pracą¹. W latach osiemdziesiątych ubiegłego wieku zaczęto podejmować badania nad wypaleniem zawodowym w innych obszarach życia społecznego². Problem wypalenia zawodowego badano wśród nauczycieli³, pielęgniarek⁴, a także wśród młodych niepracujących matek⁵. Belgijska badaczka, Isabelle Roskam, wraz z międzynarodowym zespołem psychologów, badała rodziców aż w 42 krajach pod kątem wypalenia rodzicielskiego. Odsetek wypalonych rodziców w badanych krajach wahał się pomiędzy 2 a 12 procent w populacji⁶. Do tych badań nawiązuje raport z polskich badań Fundacji Dajemy Dzieciom Siłę z 2022 roku. Okazuje się, że w Polsce wypalenie rodzicielskie wśród badanych rodziców wyniosło 4 procent. Znacząca większość rodziców miała niskie lub bardzo niskie wyniki wypalenia rodzicielskiego. Ogólny wynik badanych rodziców wahał się od 0 do 125 pkt (na maks. 138 pkt), a średnia liczba punktów wyniosła 32⁷.

Ze wzrostem wypalenia rodzicielskiego wzrasta częste wymierzanie przez rodziców różnych kar fizycznych⁸. Jak tłumaczyli badani rodzice, biją oni swoje dzieci, ponieważ czują się bezsilni wobec zachowania dziecka. Rodzice ci tłumaczyli bicie swoich dzieci również zmęczeniem oraz tym, że nie potrafią inaczej rozładować swoich emocji⁹. Jak pokazuje przywołany tu Raport¹⁰ rodzice szukają pomocy. Najczęściej zwracają się o pomoc w trudnościach związa-

nych z pełnieniem roli rodzica do rodziny, następnie wymieniają pomoc ze strony państwa albo znajomych¹¹. Tylko pojedyncze osoby spośród badanych oczekiwali pomocy od sąsiadów, instytucji pomocy społecznej, szkoły, psychologów, terapeutów czy pedagogów. Przytoczone badania stanowią przyczynek do podejmowania dalszych badań nad wypaleniem rodzicielskim i chociaż terapia i wsparcie rodzin nie należy do kompetencji szkoły, jednak w codziennej pracy coraz częściej da się to zjawisko zaobserwować. Byłabym jednak ostrożna w usprawiedliwianiu przemocy wobec dzieci wypaleniem rodzicielskim, natomiast jest to zjawisko, o którym będziemy się mierzyć coraz częściej. Przywołane informacje traktuję jednak poważnie, gdyż rodzice są równoprawnym podmiotem procesu edukacji, a znajomość środowiska rodzinnego dziecka jest podstawą mojej pracy wychowawczej. Dobre relacje z rodzicami pomagają we współpracy szkoły i domu. Jaka jest zatem moja rola jako nauczyciela i wychowawcy młodszych klas szkoły podstawowej i szkoły we wsparciu rodziny? Pozostawię te pytania otwarte.

O wypaleniu rodzicielskim mówi się od niedawna, dopiero od trzech lat prowadzone są regularne badania na gruncie polskim. Zjawisko to dotyczy rodziców w wielu krajach. Wobec tego postawione w tytule niniejszego artykułu pytanie o to, czy rodzice potrzebują wsparcia pozostawię bez odpowiedzi. Za to rodzą się kolejne pytania. Bo zauważyć należy, że zjawisko wypalenia rodzicielskiego obejmuje także rodziców uczniów z niepełnosprawnościami, rodziców z rodzin zastępczych, dziadków. Z przywołanych badań wynika, że rodzice jednak szukają pomocy. Być może należałoby zastanowić się nad tym, czy uwzględnić zjawisko wypalenia rodzicielskiego w standardach ochrony dzieci?

Literatura:

1. Belcastro P. A., Gold R. S. Maslach (1983), Burnout Inventory: Factor structures for samples of teachers, „Psychological Reports”, nr 53, s. 364–366.
2. Belcastro P., Gold R. (1983), Teacher stress and burnout: implications for school health personnel. „Journal of School Health”, nr 53 (7), s. 404–407.
3. Makaruk, K., Drabarek, K. (2022). Postawy wobec kar fizycznych i ich stosowanie. Raport z badań. Warszawa: Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę, https://fdds.pl/co-robimy/raporty-z-badan/2022/postawy-wobec-kar-fizycznych-i-ich-stosowanie.html?gclid=EAIAIqObChMIIdD9jOrhgMV0-RBR2_VwhIE-AYASAAEgJWBPD_BwE (dostęp: 20.11.2023).

11. Trzy czwarte respondentów wskazywało, że o pomoc zwraca się do rodziny (75%). Większość podała również na rolę państwa w tym obszarze (67%). Co trzeci spośród badanych zwracała się o pomoc do znajomych (35%), a co piąty do swojego pracodawcy (21%). Kobiety najczęściej wskazywały jako możliwe źródło wsparcia znajomych (38%) oraz pracodawców (23%) – przyp. aut.

1. Zgodnie z Międzynarodową Klasyfikacją Chorób (ICD-11) wypalenie zawodowe (ang. burnout) to syndrom zawodowy, którego efektem jest przewlekły stres w miejscu pracy, z którym nie udało się skutecznie poradzić (Symbol QD85).

2. Użyłam tutaj określenia wypalenie zawodowe, gdyż badania te odbywały się przy wykorzystaniu kwestionariusza do badania wypalenia zawodowego pn. Maslach Burnout Inventory (MBI) – przyp. aut.

3. Por. P. A. Belcastro, R. Gold R, S. Maslach (1983), Burnout Inventory: Factor structures for samples of teachers, „Psychological Reports”, nr 53, ss. 364–366.

4. Belcastro P., Gold R. (1983), Teacher stress and burnout: implications for school health personnel, „Journal of School Health”, nr 53 (7), ss. 404–407.

5. D. M. Pelsma, B. Roland, N. Tollefson, H. Wigington (1989). Parent burnout: Validation of the Maslach Burnout Inventory with a sample of mothers, „Measurement and Evaluation in Counseling and Development”, nr 22(2), 81–87.

6. I. Roskam, J. Aguiar, J., E. Akgun i in. (2021), Parental Burnout Around the Globe: a 42-Country Study, „Affective Science”, nr 2, ss. 58–79.

7. K. Makaruk, K. Drabarek (2022). Postawy wobec kar fizycznych i ich stosowanie. Raport z badań. Warszawa: Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę, str. 44, https://fdds.pl/co-robimy/raporty-z-badan/2022/postawy-wobec-kar-fizycznych-i-ich-stosowanie.html?gclid=EAIAIqObChMIIdD9jOrhgMV0-RBR2_VwhIE-AYASAAEgJWBPD_BwE (dostęp: 20.11.2023).

8. Ibidem.

9. Ibidem, s. 39.

10. Ibidem, str. 42.

[IQobChMildD9jOrhggMVso-RBR2_VwhIEAAY-ASAAEgJWBPD_BwE](#) (dostęp: 20.11.2023)

4. Pelsma, D. M., Roland, B., Tollefson, N., & Wiggington, H. (1989). Parent burnout: Validation of the Maslach Burnout Inventory with a sample of mothers,

„Measurement and Evaluation in Counseling and Development”, nr 22(2), s. 81–87.

5. Roskam, I., Aguiar, J., Akgun, E. i in. (2021), Parental Burnout Around the Globe: a 42-Country Study, „Affective Science”, nr 2, s. 58–79.

Jakub Błaszak

Szkoła Podstawowa im. Agaty Mróz w Niemczu

Edukacja, czyli gra w nieskończoność

Edukacja jest fundamentalnym elementem każdego społeczeństwa, a jej rola w włączaniu przyszłych pokoleń nie może być przeceniona. W obliczu dynamicznie zmieniającego się świata, zarówno pod względem technologicznym, jak i społecznym, systemy edukacyjne muszą nieustannie adaptować się do nowych wyzwań. Jednakże, aby edukacja mogła w pełni odpowiadać na potrzeby przyszłych pokoleń, nie wystarczy jedynie skupić się na tym, **co** i **jak** uczymy. Kluczowe staje się zrozumienie, **dlaczego** to robimy – jakie wartości i cele przyświecają naszym działaniom edukacyjnym. Podejście to, wyrażone w biznesowych koncepcjach Simona Sineka, oraz koncepcje biologiczne i epigenetyczne, podkreślają znaczenie różnorodności i adaptacyjności w edukacji jako narzędzia do kształtowania trwałego i świadomego społeczeństwa.

Złote kręgi: Dlaczego, Jak i Co

Jednym z kluczowych konceptów, które Simon Sinek wprowadza w swojej książce „Start with Why”¹, jest idea Złotych Kręgów (Golden Circles). Złote Kręgi to model, który pomaga organizacjom i jednostkom zrozumieć, dlaczego robią to, co robią, oraz jak mogą skuteczniej komunikować swoje działania. Model ten składa się z trzech koncentrycznych kręgów:

1. Dlaczego (Why) - to najgłębszy, centralny krąg. Odpowiada na pytanie: „Dlaczego istnieje nasza organizacja? Co jest naszą główną motywacją i sensem działania?”. W kontekście edukacyjnym „Dlaczego” odnosi się do głębokiego celu, jakim jest kształtowanie młodych ludzi, przekazywanie im wartości,

rozwijanie ich potencjału i przygotowanie ich do życia w społeczeństwie. To pytanie o to, jakie wartości przyświecają naszym działaniom edukacyjnym i jaki wpływ chcemy wywrzeć na przyszłe pokolenia. To odpowiedź na pytanie „dlaczego?” implikuje pytania „jak?” oraz „co?”.

2. Jak (How) - środkowy krąg, który wyjaśnia, w jaki sposób organizacja realizuje swoje „Dlaczego”. To tutaj definiujemy procesy, metody, podejścia dydaktyczne i narzędzia, które pozwalają nam osiągać nasze cele. W edukacji, „Jak” może odnosić się do metod nauczania, takich jak uczenie problemowe, indywidualizacja procesu edukacyjnego, czy wykorzystanie technologii i sztucznej inteligencji w nauczaniu.

3. Co (What) - zewnętrzny krąg, który odpowiada na pytanie: „Co dokładnie robimy?”. To konkretne działania, produkty lub usługi, które dostarczamy. W edukacji „Co” odnosi się do rzeczywistego przekazu wiedzy – programu nauczania, podręczników, ocen, egzaminów i innych namacalnych wyników pracy nauczycieli i uczniów.

Gra skończona i nieskończona: Różnica między „Co” i „Jak” a „Dlaczego”

W kontekście Złotych Kręgów podejście skoncentrowane wyłącznie na „Co” i „Jak” przypomina grę skończoną. Gra skończona to taka, która ma jasno zdefiniowane zasady, określony cel i ostatecznego zwycięzcę. W systemie edukacyjnym, kiedy skupiamy się jedynie na „Co” i „Jak”, traktujemy edukację jako proces, który ma prowadzić do konkretnego rezultatu – zdania egzaminu, zdobycia certyfikatu, osiągnięcia określonego wyniku w testach. Takie podejście, choć niezbędne na pewnym poziomie organizacyjnym, ogranicza głębsze zrozumienie celu edukacji i prowadzi do myślenia w kategoriach rywalizacji i osiągnięć,

1. <https://lubimyczytac.pl/ksiazka/179180/zaczynaj-od-dlaczego-jak-wielcy-liderzy-inspiruja-innych-do-dzialania>

które można jednoznacznie zmierzyć i zakończyć.

Jednakże edukacja jest w swojej istocie grą nieskończoną. Gra nieskończona nie ma jednoznacznie określonego końca, nie kończy się osiągnięciem jednego celu ani nie ma jednego zwycięzcy. Edukacja nie kończy się wraz z zakończeniem szkoły, egzaminem maturalnym czy zdobyciem dyplomu – to proces, który trwa przez całe życie, rozwijając się i dostosowując do zmieniających się warunków społecznych, technologicznych i kulturowych. W grze nieskończonej celem nie jest pokonanie przeciwnika, ale ciągłe doskonalenie, adaptacja i rozwój.

W kontekście edukacji gra w „Dlaczego” to gra nieskończona, ponieważ odnosi się do głębszego sensu i wartości, które nie są ograniczone czasem ani przestrzenią. Edukacja, która skupia się na „Dlaczego”, dąży do przekazywania ponadczasowych wartości, formowania postaw i kształtowania zdolności, które są nieustannie potrzebne, niezależnie od tego, jak zmienia się świat zewnętrzny. Oznacza to, że edukacja musi wykraczać poza tymczasowe „Co” i „Jak”, które są jedynie środkami do osiągnięcia głębszego celu.

Odróżnienie „Dlaczego”, „Jak” i „Co” w Edukacji

Współczesny system edukacji osiągnął wysoki poziom sprawności w uczeniu „Jak” i „Co”. Nauczyciele są świetnie wykształceni w zakresie metodologii nauczania, programy edukacyjne są precyzyjnie sformułowane, a technologie wspomagające nauczanie są coraz bardziej zaawansowane. Uczymy, jak efektywnie przekazywać wiedzę i co dokładnie powinno być nauczane. Jednakże w tym dążeniu do doskonałości w zakresie „Jak” i „Co” często tracimy z oczu najważniejsze pytanie: Dlaczego to robimy?

Odpowiedź na pytanie „Dlaczego” powinna być fundamentem każdej szkoły i każdego systemu edukacyjnego. To pytanie o wartości, które chcemy przekazać naszym uczniom, o cele, jakie stawiamy sobie jako nauczyciele, i o to, jaki wpływ chcemy mieć na przyszłe pokolenia. Bez zrozumienia „Dlaczego” istnieje szkoła, zarówno nauczyciele, jak i uczniowie mogą stracić motywację, a proces edukacyjny staje się mechaniczny i pozbawiony głębszego sensu.

Przykładowo jeśli szkoła istnieje tylko po to, aby przygotować uczniów do zdania egzaminów i osiągnięcia wysokich wyników, to jej „Dlaczego” jest płytkie i krótkowzroczne. Natomiast jeśli szkoła definiuje swoje „Dlaczego” jako kształcenie świadomych, odpowiedzialnych i empatycznych obywateli, którzy są gotowi stawić czoła wyzwaniom współczesnego świata, to jej działania nabierają zupełnie nowego znaczenia.

Perspektywa „Dlaczego”: Co chcemy zaoferować przyszłym pokoleniom?

Rozważania nad „Dlaczego” w kontekście edu-

cji prowadzą nas do refleksji nad tym, jakie wartości chcemy przekazać przyszłym pokoleniom. Czy edukacja ma być jedynie narzędziem do zdobycia pracy, czy też powinna kształtować całą osobowość ucznia, rozwijać jego zdolności do krytycznego myślenia, współpracy i rozwiązywania problemów?

W grze nieskończonej, jaką jest edukacja, nie możemy skupiać się jedynie na odpowiedziach na chwilowe zapotrzebowanie rynku pracy ani na tymczasowych trendach edukacyjnych. Edukacja, która opiera się na „Dlaczego”, dąży do stworzenia fundamentów, które będą trwałe i przystosowane do nieprzewidywalnych przyszłych wyzwań. Oznacza to, że musimy skoncentrować się na rozwijaniu umiejętności adaptacyjnych, kreatywności, etyki, współpracy i świadomości społecznej, które są kluczowe w zmieniającym się świecie.

Obecnie systemy edukacyjne często skupiają się na mierzalnych wynikach – ocenach, testach, rankingach – co odpowiada na pytanie „Co” i „Jak”. Jednakże, aby przygotować uczniów do pełnego życia w złożonym i szybko zmieniającym się świecie, musimy przede wszystkim skupić się na pytaniu „Dlaczego”. To ono wyznacza kierunek naszych działań, daje sens codziennym praktykom i pozwala tworzyć szkołę, która nie tylko przekazuje wiedzę, ale także pozwala na kształtowanie się charakteru.

Różnorodność jako fundament adaptacyjności w edukacji

Różnorodność w systemie edukacyjnym działa na podobnej zasadzie jak bioróżnorodność w ekosystemach naturalnych, gdzie zróżnicowanie gatunków i ich interakcji zapewnia stabilność i odporność na zmiany środowiskowe. W edukacji zróżnicowane metody nauczania, programy i podejścia pedagogiczne pozwalają na lepsze dostosowanie się do indywidualnych potrzeb i potencjału każdego ucznia. Taki system umożliwia rozwój unikalnych talentów i umiejętności, promuje kreatywność oraz wspiera innowacyjność, co jest kluczowe w dynamicznie zmieniającym się świecie. Ponadto różnorodność edukacyjna sprzyja tworzeniu społeczeństwa otwartego i tolerancyjnego, w którym cenione są różne perspektywy i doświadczenia.

Koncepcje epigenetyki podkreślają, jak czynniki środowiskowe mogą wpływać na ekspresję genów, modyfikując cechy organizmów bez zmiany samego kodu genetycznego. Analogicznie w edukacji środowisko nauczania odgrywa kluczową rolę w kształtowaniu postaw, wartości i kompetencji uczniów. Tworzenie bogatego i stymulującego środowiska edukacyjnego, które uwzględnia różne style uczenia się i kulturowe konteksty, pozwala na pełniejsze wykorzystanie potencjału jednostek i społeczności. Taki adaptacyjny i elastyczny system edukacyjny może nie

tylko przygotować młodych ludzi do radzenia sobie z obecnymi wyzwaniami, ale także wyposażać ich w narzędzia niezbędne do kształtowania przyszłości w sposób świadomy i odpowiedzialny.

Podsumowanie

Zrozumienie i jasne sformułowanie „Dlaczego” w edukacji może przynieść korzyści zarówno nauczycielom, jak i uczniom i rodzicom, pomagając im odnaleźć motywację i cel w procesie nauczania i uczenia się. To pytanie nie jest jedynie filozoficzną refleksją – to fundamentalne narzędzie, które może zmienić sposób, w jaki prowadzimy edukację, tworząc lepsze, bardziej zaangażowane i zorientowane na wartości szkoły. Edukacja jako gra nieskończona nie ma końca, dlatego naszym celem nie powinno być jedynie osiągnięcie krótkoterminowych wyników, ale ciągłe

dążenie do doskonalenia się, adaptacji do przyszłości, której jeszcze nie znamy i przede wszystkim tworzenia środowiska sprzyjającego wzajemnemu szacunkowi i rozwijaniu w sobie człowieczeństwa i pasji do życia. Różnorodność i adaptacyjność są kluczowe dla tworzenia systemu edukacyjnego, który jest odporny na zmiany i gotowy na przyszłe wyzwania, a także dla kształtowania uczniów, którzy będą nie tylko dobrze przygotowani do rynku pracy, ale przede wszystkim do świadomego i odpowiedzialnego życia w złożonym świecie. Autor publikacji chciałby podziękować swojemu byłemu uczniowi Mateuszowi Nesterokowi oraz panu Jackowi Ciesielskiemu za wiele godzin cierpliwego wprowadzania w biznesowe koncepcje Simona Sineka.

Tekst ujednolicony przez ChatGPT 4.

KONKURS

SZANOWNI NAUCZYCIELE I PASJONACI HISTORII,

Kujawsko-Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli w
Toruniu

zaprasza Was do stanięcia w szranki.

Nasz historyczny turniej „**Wokół historii regionu**”

będzie odbywał się przez

pięć miesięcy od listopada 2024 r. do marca 2025 r.

Podjmijcie rękawicę!

Zaprezentujcie Wasz zawodowy kunszt!

Sięgnijcie po najwyższe laury!

Szczegóły na naszej stronie internetowej www.kpcen-torun.edu.pl oraz pod numerem telefonu 881 933 426 (Beata Bawej-Lisiecka)

Katarzyna Gradzik
KPCEN we Włocławku

Michał Rusinek o mocy słów

Po lekcjach zazwyczaj wszyscy spieszą się do domu. A my nie! My, czyli członkowie Nauczycielskiego Klubu Dyskusyjnego „Po lekcjach Nowomiejska 15 A”. Co nas zatrzymuje? Ciekawe spotkania z wyjątkowymi ludźmi. Jedno z nich miało miejsce 10 maja w siedzibie Kujawsko-Pomorskiego Centrum Edukacji Nauczycieli we Włocławku, przy którym działa Klub.

Zaproszonym gościem był Michał Rusinek – znany i ceniony literaturoznawca, pisarz, tłumacz, nauczyciel akademicki Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz były sekretarz poetki – noblistki Wisławy Szymborskiej. Podczas spotkania „Od słów do czynów – niezwykła moc języka” na warsztat wzięty został język polski i dynamiczne zmiany, jakie w nim zachodzą. Zdaniem naszego gościa social media, rozwój technologii i otwarcie Polski na kulturę Zachodu to główne czynniki wpływające na rozwój języka ojczystego i obecność w nim angielskich zapożyczeń.

Dyskutowaliśmy również o tym, jak słowa wypowiedziane w przestrzeni publicznej wpływają na nasze codzienne życie. Poprzez manipulację werbalną można sterować zachowaniami ludzi, co jest najbardziej niebezpieczne w przypadku dzieci i młodzieży. Inny wątek rozmowy dotyczył odpowiedzialności za słowa oraz hejtu obecnego w Internecie. Jak stwierdził nasz

rozmówca: „Nie jest sztuką wyłączyć opcję komentarzy na portalach i stronach www, ale należy działać w inny sposób m.in. edukując społeczeństwo i szerząc kulturę dyskusji.”

Michał Rusinek jest autorem wielu skierowanych do dorosłych i dzieci książek dotyczących retoryki. Podczas spotkania mówił o potrzebie zwiększania kompetencji polskich dzieci i młodzieży w zakresie komunikacji. Z jego obserwacji wynika, że młodzież polska nie wypada w tym obszarze dobrze w porównaniu z zachodnimi rówieśnikami. Czytanie i rozmawianie o książkach sprzyja wzbogacaniu słownictwa. Już najmłodsze dzieci trzeba uczyć argumentowania oraz posługiwania się językiem w sposób świadomy i odpowiedzialny.

Ta najmłodsza grupa użytkowników języka skupiła dalej naszą uwagę. Autor, jak sam mówi, „układa” wierszyki i przekłada bajki skierowane do kilkuletnich dzieci, a inspiracją było utrwalanie opowieści dla własnych pociech. Najmłodsi odbiorcy mają również możliwość słuchania „Piosenek domowych” – płyty z tekstami naszego gościa i aranżacją muzyczną Urszuli Borkowskiej, w wykonaniu znanej aktorki i piosenkarki Natalii Lesz.

Osobowość i dowcip Michała Rusinka wywołały żywy oddźwięk wśród uczestników spotkania. Posyłały się pytania o czas współpracy z Wisławą Szymborską. Odpowiedział, że to bardzo ciekawy rozdział w jego życiu, obfitował w spotkania z ciekawymi ludźmi i możliwość obcowania z wyjątkową postacią Poetki. Opowiedział kilka anegdot związanych z tym okresem.

Spotkanie klubowiczów z Michałem Rusinkiem na długo pozostanie w pamięci. Był to miło i pożytecznie spędzony czas. Dostarczył nowej wiedzy, pozwolił wyrazić opinie oraz uchylił drzwi do niedostępnego na co dzień świata twórców i artystów.

Ruch i jego wpływ na prawidłowy rozwój dziecka w wieku przedszkolnym

*Organizm dziecka potrzebuje ruchu,
gdyż to jest niezbędnym warunkiem
jego rozwijania się i samego wzrostu.*
Maria Weryho-Radziwiłłowicz

Ruch jest niezwykle istotny w prawidłowym rozwoju młodego człowieka. Kształtuje u dziecka napięcie i siłę mięśniową, dzięki czemu zyskuje ono kontrolę nad własnym ciałem. Już od pierwszych chwil życia dziecka, rodzice mogą wspierać swoją pociechę w prawidłowym rozwoju, poprzez wykonywanie z nim zabaw ruchowych, zaś zdobyte umiejętności ruchowe pozwalają na aktywne poznawanie świata.

Aby zapewnić dziecku prawidłowy rozwój, organizujemy systematycznie zabawy ruchowe i ćwiczenia podstawowe, takie jak chód, bieg, wspinanie, rzucanie oraz ćwiczenia ogólnorozwojowe, wzmacniające mięśnie grzbietu, brzucha, obręczy barkowej i nóg. W zabawach ruchowych trzeba pozostawić dziecku wiele swobody, co wyzwala jego inicjatywę, pobudza wyobraźnię, pomysłowość i samodzielność. Podczas zabawy dziecko doznaje uczucia zadowolenia ze spełnienia konkretnego zadania. Odczuwa rosnącą potrzebę działania, przezwycięża swoje obawy. Za pomocą takich zabaw dzieci rozwijają spostrzegawczość, umiejętność oceny odległości i orientację w przestrzeni. Ponadto wzrasta liczba nabytych umiejętności ruchowych oraz doskonalą się sposób ich wykonywania. Zabawa ruchowa musi być łatwa i niezbyt męcząca, a przede wszystkim ma dostarczyć dziecku rozrywki. Warto pamiętać, że dzieci w trzecim roku życia są mało precyzyjne, wykonują poszczególne ruchy, są pobudliwe, mało wytrwałe, mało wytrzymałe i zmienne w nastrojach.

W dzisiejszych czasach dzieci coraz częściej spędzają czas w zamkniętych pomieszczeniach, przed ekranami komputerów i telewizorów. To może prowadzić do wielu problemów zdrowotnych, takich jak otyłość, osłabienie mięśni oraz problemy z postawą ciała. Telewizja dostarcza wielu wrażeń słuchowych i wzrokowych mocno obniżających układ nerwowy. Objawia się to słabszą koncentracją uwagi, rozdraż-

nieniem, nadpobudliwością oraz mniejszą sprawnością manualną. Dlatego tak ważne jest, aby rodzice monitorowali czas spędzany przed ekranem i zachęcali dzieci do aktywności fizycznej.

Wspaniałym sposobem spędzania wolnego czasu są zabawy na świeżym powietrzu, spacer bądź też wspólne ciekawe zabawy ruchowe w domu, które wzmacniają sprawność fizyczną dziecka i jego odporność. Do tego wspólne zabawy z rodzicami sprawiają dzieciom wielką radość.

Zabawa z dzieckiem jest najlepszą formą treningu ruchowego oraz nauki, ponieważ:

- buduje świadomość ciała;
- doskonalą ruch;
- rozwija ciekawość świata oraz inteligencję;
- uśmiech rodzica/osoby dorosłej jest najlepszą zachętą do podejmowania kolejnych działań i choć czasem zdarzają się przykre doświadczenia (upadek, guz na głowie, zbite kolano), warto dalej próbować.

W zakresie aktywności ruchowej dokonano opracowania Piramidy aktywności ruchowej dla dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym – analogicznie do Piramidy zdrowego żywienia. Wskazano w niej rodzaje aktywności ruchowych. Analizując, poszczególne cztery „piętra” piramidy można wskazać, że:

- najniższe z nich (jednocześnie podstawowe) dotyczy najprostszych form ruchu, związanych z codziennymi czynnościami, tj. wchodzenie po schodach, pokonywanie pieszo trasy do przedszkola lub szkoły, korzystanie z placu zabaw czy spacer;
- na drugim piętrze piramidy znajdują się znane postacie aktywności fizycznej, np. jazda na rowerze lub zabawy z piłką. Ich celem jest podniesienie tętna w czasie wysiłku. Ten rodzaj aktywności powinien trwać jednorazowo min. 20 minut;
- trzecie piętro piramidy mogą zajmować takie for-

my ruchu jak pływanie oraz ćwiczenia o charakterze rytmiczno-tanecznym lub sporty walki. Zaleca się korzystanie z nich co najmniej 2-3 razy w tygodniu;

- na „wierzchołku” piramidy umieszczono bierne formy wypoczynku. Niektóre z nich są zalecane i potrzebne do właściwego funkcjonowania. Na przykład nasz organizm potrzebuje stosownej ilości snu, a po ćwiczeniach ruchowych odpowiedniej ilości wypoczynku. Rolą rodziców jest kontrolowanie czasu spędzanego przez dziecko w ten sposób oraz ustalenie i konsekwentne respektowanie rozsądnych ograniczeń czasowych.

Wskazówki dla rodziców:

- bądź dla dziecka przykładem - sama/sam podejmuj aktywność fizyczną;
- rozmawiaj, dowiedz się, dlaczego dziecko lubi bądź nie lubi uprawiać sportu;
- planuj i organizuj aktywność ruchową wspólnie z dzieckiem;
- chwal za podejmowanie aktywności ruchowej;
- stwórz dziecku warunki do podejmowania aktywności fizycznej;
- doceniaj wysiłki dziecka, motywuj go do podejmowania dalszych aktywności ruchowych;
- pozwól dziecku na samodzielny wybór rodzaju aktywności.

Do aktywności fizycznej najbardziej inspirowane jest dziecko wspólne działanie z rodzicami, z którymi jest ono na tym etapie rozwoju mocno związane. Dawajmy dzieciom przykład dbania o własne ciało i zdrowie oraz sprawność fizyczną. Uczmy je prawidłowych nawyków oraz wzorców ruchowych. Dzięki wspólnej aktywności z dziećmi dochodzi do zaszczepienia w nich chęci do podejmowania różnorodnych form rekreacji ruchowej. Stwarzając dziecku w wieku przedszkolnym warunki do zabaw i zajęć ruchowych, przyczyniamy się do ich wszechstronnego rozwoju.

Bibliografia:

1. Cieśla M., Słojewska M., *Świat Trzylatka-zbiór zabaw ruchowych*, wyd. Juka, Warszawa 2009.
2. Jankowska A., *Jak wychowywać przedszkolaka. Poradnik dla rodziców*, Wydawnictwo Dragon, Bielsko-Biała 2009.
3. Gniewkowski W., Właźnik K., *Wychowanie fizyczne*, WSiP, Warszawa 1990.
4. Nadachewicz K., *Rola nauczyciela w rozwoju ruchowym dziecka*, „Wychowanie w przedszkolu” 2009.
5. Pawelec L., *Aktywność fizyczna dzieci w wieku przedszkolnym*, artykuł naukowy 2017.
6. Właźnik K., *Wychowanie fizyczne w przedszkolu*, WSiP, Warszawa 1972.

Katarzyna Lenz

Szkoła Podstawowa nr 12 w Grudziądzu

Dlaczego ona ze mną nie rozmawia? Praca z uczniem z niepełnosprawnością intelektualną i zaburzeniami mowy

Praca w szkole stawia przed nauczycielem wiele wyzwań. Począwszy od organizacji własnego warsztatu pracy, poprzez czasami utrudniony kontakt z rodzicami, aż po pracę z uczniami, którzy coraz częściej mają różnego rodzaju zaburzenia rozwojowe, społeczne i emocjonalne. Celem placówki edukacyjnej nie jest wyłącznie przekazywanie dzieciom wiedzy, lecz także pomoc w ich harmonijnym rozwoju na każdej płaszczyźnie. Stąd obecność w szkołach wielu specjalistów, którzy starają się wspierać swoich

podopiecznych i ułatwić im osiągnięcie sukcesu na miarę ich możliwości.

W tekście chciałabym się skupić na pracy z uczniem z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim, który jednocześnie wykazuje problemy w komunikacji. Sama niepełnosprawność intelektualna w stopniu lekkim charakteryzuje się obniżeniem funkcji poznawczych. Taki uczeń wykazuje trudności w spostrzeganiu. Jest niedokładny i wybiórczy. Dostrzega mniej w tym, na co patrzy lub

co słyszy, niż osoby o przeciętnym poziomie funkcjonowania. Jednocześnie ma problemy z koncentracją i pamięcią. Działa bardziej w sposób mechaniczny. Łatwiej przychodzi mu odtwarzanie poznanych treści niż samodzielne działanie i podejmowanie inicjatywy. Zrozumiałe są dla niego treści konkretne i realne. Ma jednak problemy z treściami abstrakcyjnymi, których często nie potrafi zrozumieć i uczy się ich na pamięć.

Zaburzenia u dzieci z niepełnosprawnością w stopniu lekkim wpływają także na rozwój mowy. Dzieci te wykazują trudności w wyrażaniu swoich myśli i rozumieniu innych. Mają także uboższy zasób słownictwa. Budują zdania krótsze i prostsze, w których pojawiają się błędy językowe. Niekiedy ich wypowiedzi sprowadzają się do kilku słów lub równoważników zdań.

W takich okolicznościach praca z uczniem z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim w dużej mierze polega na usprawnieniu procesu komunikacji i wspieraniu dziecka w kształtowaniu umiejętności językowych. Nie należy skupiać się przede wszystkim na wypracowaniu u podopiecznego poprawnego systemu budowania zdań, lecz pomóc mu usprawnić sam sposób komunikacji. Oznacza to zatem poszerzanie słownictwa, formułowanie bardziej złożonych wypowiedzi czy wyrażanie myśli i emocji we właściwy sposób. Dobrą pomocą w tym wypadku jest czytanie opowiadań bądź ich samodzielne tworzenie przez ucznia (przy pomocy na przykład ilustracji). Ważne jest jednak, aby historie, które przedstawiają, były konkretne i bliskie uczniowi.

Sytuacja komplikuje się w momencie, gdy nasz uczeń wykazuje poważny problem w komunikacji, to znaczy, gdy w ogóle nic nie mówi bądź niekiedy wypowiada pojedyncze słowa. Możemy mieć wtedy do czynienia nie tylko z niepełnosprawnością intelektualną, lecz także z mutyzmem wybiórczym. Na co dzień pracuję z takim właśnie uczniem jako terapeuta w ramach indywidualnych zajęć.

Mutyzm wybiórczy jest zaburzeniem lękowym, które objawia się w niechęci lub niemożności mówienia w określonych sytuacjach, miejscach lub wobec pewnych osób. W takiej sytuacji dziecko może się normalnie komunikować w domu rodzinnym, natomiast w szkole bardzo trudno jest nawiązać z nim jakikolwiek dialog. Wyraźnie utrudnia to nauczycielom pracę z takim uczniem, szczególnie gdy jednocześnie działają z licznym zespołem klasowym.

Pierwszym ważnym krokiem w pracy z takim uczniem jest stworzenie atmosfery życzliwości, zrozumienia, akceptacji i komfortu. Staramy się, aby dziecko nie czuło się odosobnione z powodu swoich zaburzeń, lecz odczuwało, iż jest ważne i miało zaufanie do nauczyciela i klasy.

Podstawowym problemem, jaki dostrzega nauczyciel w pracy z takim uczniem, jest fakt, iż dziecko nie mówi. Zapominamy jednak, że obok mowy werbalnej jest również mowa niewerbalna. Oczywiście w przypadku mutyzmu wybiórczego możemy mieć do czynienia również z brakiem mimiki twarzy, unikaniem kontaktu wzrokowego, biernością czy brakiem pewnej swobody w zachowaniu. Jednak warto zacząć pracę z takim uczniem od prostych komunikatów niewerbalnych, takich jak „wskaż kolor żółty”, „wskaż, gdzie w sali znajduje się tablica”, „podaj mi swój piórnik”. Można również dodać elementy związane z emocjami, na przykład: „wskaż, która z postaci na obrazku jest radosna”.

Kolejnym krokiem jest próba skłonienia ucznia do krótkich odpowiedzi. Zaczynamy przykładowo od pytań, na które odpowiadamy „tak” lub „nie” („Czy zimą jest zimno?”; „Czy ptaki potrafią latać?”). Następnie stosujemy pytania z możliwością wyboru („Wolisz być w domu czy na dworze?”; „Słoń ma trąbę czy długą szyję?”). Kolejnym krokiem mogą być proste wyliczanki, na początku wraz z nauczycielem („Wymień dni tygodnia”; „Policz do dziesięciu”; „Wymień rzeczy, które znajdują się na ławce”). Ciekawą opcją jest także wspólne z nauczycielem rozwiązywanie krzyżówki. W tym przypadku nauczyciel podaje definicję lub wyjaśnienie, uczeń zaś na głos wypowiada hasło i je zapisuje. Wszystkie te zadania mają za cel skłonienie dziecka do wypowiadania krótkich komunikatów słownych.

Kiedy w efekcie naszej pracy uzyskamy od ucznia proste informacje, można włączyć go do działania z zespołem klasowym. Przykładem takiego zadania może być mówienie na głos z klasą takich treści jak krótkie teksty, wiersze czy teksty piosenek. O wiele trudniejszym wyzwaniem będzie próba włączenia takiego ucznia do pracy w grupie, by jeszcze lepiej zintegrował się z rówieśnikami. W takiej sytuacji otrzymuje on proste zadanie w ramach pracy zespołowej, jednak grupie, do której został włączony, potrzeba dobrego lidera starającego się włączyć ucznia z zaburzeniami mowy we wspólne działanie i chętnie okazującego mu pomoc oraz wsparcie. Konieczna jest oczywiście także szczególna uwaga i zainteresowanie ze strony nauczyciela pracą takiej grupy.

Warto skupić się także na samodzielnym działaniu ucznia, szczególnie w sytuacji, gdy wykazuje chęć pracy na lekcji. W tym przypadku prosimy o wykonanie prostych, mechanicznych zadań, jak przeczytanie na głos polecenia czy krótkiego tekstu.

Praca z dzieckiem z niepełnosprawnością intelektualną i zaburzeniami mowy jest bardzo dużym wyzwaniem dla nauczyciela. Wymaga od niego poświęcenia uwagi i pracy indywidualnej, które niestety

mogą wpłynąć na spowolnienie pracy całego zespołu klasowego. Jednakże nie wolno nam pomijać takich osób, które funkcjonują słabiej niż inni członkowie klasy. Co więcej, należy jak najczęściej doceniać ich choćby najmniejsze zaangażowanie, aby jeszcze bardziej zmotywować do dalszego rozwoju. Ważna jest także współpraca z rodzicami, pominęta w tym artykule. Muszą być oni świadomi problemu, z jakim się

zмага ich dziecko, i ćwiczyć jego kompetencje językowe także w domu.

Pytanie zawarte w tytule jest jednym z wielu, jakie zapewne przychodzą do głowy każdemu nauczycielowi, który pracuje z uczniami o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Mam nadzieję, że moje rozważania przyczyniły się choć trochę do odnalezienia na nie odpowiedzi.

Magdalena Chmielewska

Szkoła Podstawowa im. Dziewanowskich w Płonnem

Edukacja włączająca – to możliwe

Edukacja dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w systemie powszechnego kształcenia jest niewątpliwie wyzwaniem dla nauczycieli, dyrektorów szkół i organów prowadzących odpowiedzialnych za organizację procesu edukacji.

Rozumiem niepokorne nastroje związane z brakiem wiary w sens edukacji włączającej, ale nie umiem zrozumieć nauczyciela, który skrupulatnie i całościowo oddaje się ładowi podstawy programowej, zanurzając niejednokrotnie potrzeby i indywidualne możliwości dziecka w utopii niedościgłych przekonań. Często tak dzieje się w kategoriach normy, więc intelektualność dotknięta enigmatycznym urokiem, wyrażająca inność, zgoła owianą nieprzećiętnością, nie ma szans starania się o akceptację, a jednak...

Mam na imię Magdalena, pracuję w oświacie od 20 lat. Najpierw w Szkole Podstawowej im. Oskara Kolberga w Ciechocinie jako nauczyciel nauczania indywidualnego, edukacji wczesnoszkolnej, wreszcie w Szkole Podstawowej im. Dziewanowskich w Płonnem jako pedagog szkolny oraz specjalny. I odkąd pamiętam osoby z niepełnosprawnościami ożywiały lub wyciszały nastroje często roztargnionych, pogubionych grup rówieśniczych. W konsekwencji, czasem długiej i mozolnej pracy, młodzi ludzie dostrzegali w tym niekonwencjonalnym sposobie postrzegania świata namiastkę cudu, dobra, które tkwi w każdym z nas, analizowali pewność, że to, co niedościgłe, tkwi w prostocie, że mądrość płynie z serca, a nieporadność jest wynikiem braku umiejętności dostosowania metod do inności. Niełatwe to zadanie, wymagające zatrzymania, zrozumienia i zachęty, ale przecież możliwe...

W mojej szkole do niedawna była Kasia. Kiedy zobaczyłam ją pierwszy raz stała wystraszona pod ścianą i oczami niepewności przyglądała się nowej pani pedagog. Wylękniona, lubiąca wyobrażeniom swoim nadawać swoiste znaczenie, mówiła powoli, nie zdradzając własnego wnętrza, będącego dla niej świętością, ale i udręką. Lawirowała zmyślnie, omijając istotę smutnych oczu, które mimo snującej się ciekawej i fantastycznej fabuły, tkwiły we mnie wpatrzone – szukając ratunku. Nie mogłam oprzeć się wrażeniu, że pragnie mojej pomocy. Przeglądałyśmy wiele godzin dotykając wielowymiarowego poczucia człowieczeństwa, sprzeczności, zależności, zaskoczenia i...

I Kasia przełamała swoje niemoce, utwierdzona wsparciem otworzyła się przede mną, a potem przed mamą... I zadziało się, znaleźli się ludzie, wspaniali nauczyciele naszej szkoły, którzy otoczyli dziewczynkę zrozumieniem i ogromną chęcią pomocy. Zgłębiając tajniki edukacji łączącej to, co zwykle określa się normą, z tym co trudne i niewygodne, członkowie Rady Pedagogicznej przeszli szkolenie „Edukacja włączająca” poprowadzone przez Macieja Pasternaka z Toruńskiego Ośrodka Doradztwa Metodycznego i Doskonalenia Nauczycieli w Toruniu. Na początku z wielką niepewnością i ostrożnością wielu nauczycieli podeszło do tematu, ale ich otwartość, rozmowy w czasie spotkań zespołu do spraw pomocy psychologiczno-pedagogicznej dotyczące spraw niełatwych, szczegółowa analiza zaleceń poradni psychologiczno-pedagogicznej i w końcu opracowanie metod aktywizujących, ściśle związanych z indywidualnymi możliwościami uczennicy, sprawiły, że przedmiotowcy zaczęli wierzyć, że to możliwe, że wystarczy chwilę

się zatrzymać i umiejętnie dostosować metody i formy pracy. Nikt nie powiedział, że będzie łatwo, ale w większości uczniów z niepełnosprawnościami drzemie taka niezidentyfikowana chęć, potrzeba wychodzenia poza sferę własnego komfortu, doświadczenia tego świata, który przecież kojarzy się z ciągłym wysiłkiem, pokonywaniem trudności, często niedostrzeganych przez przeciętnego śmiertelnika. To my, jako edukatorzy jesteśmy zobowiązani pomóc uczniowi rozbudzić ciekawość świata, bazując na tym, z czym przyszedł na świat. Odkryć zdolność, talent, uświadomić mu, że jest ważny, oryginalny, wyjątkowy i poprowadzić do pierwszego sukcesu. Małymi kroczkami odkrywać nadzieję i wzmacniać poczucie własnej wartości, nakreślić ten proces rozwoju w taki sposób, by nasz podopieczny nie chciał przestać. To wszystko jest możliwe, dzięki empatii, wrażliwości nauczycieli, którzy uwierzyć muszą we własną wyjątkowość, poczucie sprawczości i skuteczności.

W naszej szkole Kasia została otoczona zrozumieniem i w atmosferze szacunku pracowano z dziewczynką nad pierwszymi kroczkami, prowadzącymi do początkowych, małych sukcesów. Szczególne podziękowania należą się wychowawczyni uczennicy – pani Katarzynie Foksińskiej, która przez długie lata budowała w swojej klasie relacje wzajemnego szacunku i zrozumienia.

Kasia mimo niepełnosprawności intelektualnej, zaczęła pracę nad sobą i dla siebie. Okazało się, że ma wspaniałą pamięć, że nauka, która do niedawna sprawiała tyle trudności, przychodzi łatwiej. Dziewczynka w klasie VII zdobyła najwyższą średnią i, co najpiękniejsze, odkryliśmy, że jej bogatą osobowość cechuje zacięcie artystyczne – zaczyna tworzyć tajemnicze, wspaniałe nadające się do interpretacji psycho-

logicznej obrazy, które czasem wykorzystywałam do pracy z innymi dziećmi (za przyzwoleniem autorki).

Dzisiaj Kasia to niezwykle wrażliwa, inteligentna dziewczyna z ogromną wyobraźnią, a jednocześnie konkretna i obowiązkowa. Zawsze gotowa do pomocy innym, śmiało poszukująca swojego miejsca na ziemi.

Warto wspomnieć, iż uczestniczyła w wielu konkursach plastycznych oraz wiedzy, zdobywając m.in. III miejsce w Konkursie Wiedzy o Rodzinie Ulmów.

W roku 2024 ukończyła ósmą klasę wpisując się pięknie w historię szkoły. Wspaniałym uwieńczeniem naszej wspólnej pracy stało się wyróżnienie, które otrzymała na obchodach Dnia Godności zorganizowanego w maju 2024 roku przez Centrum Kształcenia Ustawicznego, Toruński Ośrodek Doradztwa Metodycznego i Doskonalenia Nauczycieli w Toruniu. Szczególnym przeżyciem dla Kasi było udzielenie wywiadu do Radia PIK, a potem frajda w postaci wykorzystania bonów naleśnikowych i słodkie lody na Starówce – niesamowita radość! Największą nagrodą dla mnie są jej oczy, które teraz potrafią się uśmiechać.

Szczególne podziękowania należą się rodzicom, którzy w tym kulminacyjnym momencie trwali przy niej, wspierali i mocno kibicowali ukochanej córce. Dziękuję całej grupie uczniów klasy VIII Szkoły Podstawowej im. Dziewanowskich w Płonnem 2023/2024, która egzamin z edukacji włączającej zdała celująco.

Myślę, że wielu nauczycieli przytoczyć mogłoby mnóstwo podobnych historii prowokujących do przyjaźni i wspierania inności w rzeczywistości jakże potrzebującej dobra i szacunku.

Martyna Chwiłka

ZSS w Karnowie

Stosowanie metod aktywizujących w pracy z uczniami niepełnosprawnymi

Uczenie przez działanie jest najbardziej efektywne, więc w ostatnich latach w edukacji coraz większą popularność zyskały metody aktywizujące. Aktywne uczenie się, czyli uczenie poprzez przeżywanie, jest niezwykle istotnym elementem zajęć edukacji wcze-

snoszkołnej. Dlatego też na swoich zajęciach bardzo często sięgam po metody aktywizujące, które sprawiają, iż lekcja staje się atrakcyjniejsza, ciekawsza i zwiększa zaangażowanie ucznia w uczenie się. Procesowi zdobywania wiedzy sprzyjają również szeroko

rozumiane narzędzia multimedialne i informatyczne.

Jako nauczyciel edukacji wczesnoszkolnej w szkole specjalnej, w swojej pracy głównie wykorzystuję metody aktywizujące, gdyż zwiększają skuteczność nauczania i doskonałą umiejętności przydatne w życiu codziennym, a to jest dla naszych uczniów szczególnie ważne.

Metody aktywizujące stosowane w pracy z dzieckiem z niepełnosprawnościami muszą być zawsze dostosowane do indywidualnych możliwości i potrzeb każdego ucznia. W pracy z uczniem o specjalnych potrzebach edukacyjnych warto uwzględnić:

- umiejętność i długość koncentrowania uwagi
- bodźce, na które reaguje dziecko
- zdolności manualne
- ogólną sprawność fizyczną
- fragmentaryczne deficyty
- możliwości intelektualne i percepcyjne.

Stosowanie ogólnie znanych metod i technik aktywizujących ma szansę powodzenia jedynie wtedy, gdy są one odpowiednio dostosowane i modyfikowane do pracy z dzieckiem niepełnosprawnym.

Metody aktywizujące rozwijają kreatywne i krytyczne myślenie, poszerzają zainteresowania, służą rozwojowi umiejętności komunikowania, argumentowania i wyciągania wniosków, wywołują ciekawość i większe zaangażowanie u uczniów. Dzięki nim wspieramy także rozwój emocjonalny naszych wychowanków.

Nauczając metodami aktywizującymi, nauczyciel pełni jedynie rolę przewodnika organizującego sytuacje dydaktyczne, sterującego odkrywaniem przez ucznia wiedzy. Jest to niezwykle istotny fakt na poziomie edukacji wczesnoszkolnej, by pozwolić dziecku samemu odkrywać, przeżywać i doświadczać. Stosując takie metody, nie prowadzimy „ucznia za rękę”,

ale stwarzamy warunki, aby potrafił: poszukiwać, działać i współpracować w zespole, zadawać pytania, dyskutować, wyszukiwać i selekcjonować informacje. Na lekcjach kładę duży nacisk nie tylko na efekty dydaktyczne, ale również społeczne. Bardzo ważną rolę odgrywa współpraca w grupie, której uczniowie uczą się m.in. przy zastosowaniu tych metod.

W swojej pracy stosuję metody takie jak plakat, rebusy, mapę myśli, krzyżówki, „burza mózgów”, wywiady, dialogi, drama, dyskusja panelowa, metoda symulacyjna, śnieżna kula, drzewka decyzyjne, metoda symulacyjna, gry dydaktyczne. Często organizuję uczniom lekcje metodą projektu. Dzieci podczas wykonywania podejmowanych działań są bardziej aktywne w sferze ruchowej, werbalnej i angażują się emocjonalnie.

W klasie staram się eksponować wszystkie prace uczniów w kąciu plastycznym i wspólnie tworzymy z nich galerię. Na bieżąco tworzę kąci ortograficzne, matematyczne oraz przyrodnicze dostosowane do wprowadzanego materiału.

Dzięki stosowaniu na lekcjach metod aktywizujących udaje mi się: angażować uczniów zdolnych i tych słabszych do nauki, motywować osoby mające specyficzne trudności w nauce czytania i pisanie i przełamywać w nich poczucie nieśmiałości i wycofania do podejmowania tematu związanego z własnymi doświadczeniami

Metody aktywizujące stosowane przeze mnie poprawiają komunikację, współdziałanie i współpracę w grupie, rozwijają poczucie pewności siebie, wiary we własne siły oraz kreatywności, co wpływa na poprawę efektów kształcenia. Poprzez metody aktywizujące pomagamy uczniom przyswajać wiedzę i zwiększamy atrakcyjność zajęć.

Ewelina Czyżniewska

Przedszkole Publiczne „Chatka Puchatka” w Lubiczu Górnym

Nie jestem zabawką... Ja też czuję...

Wiele emocji towarzyszyło mi podczas tworzenia innowacji pedagogicznej dla najmłodszej społeczności Przedszkola Publicznego „Chatka Puchatka” w Lubiczu Górnym. Należy podkreślić fakt, iż to

właśnie nauczyciele we współpracy z rodzicami jako pierwsi pokazują dzieciom świat oraz piękno otaczającej przyrody. To właśnie oni kształtują u dzieci prawidłowy i pozytywny stosunek do świata i żyjących

w nim zwierząt. Karol Darwin powiedział: „współczucie i empatia do zwierząt to jedna z najszlachetniejszych cnót, jakie człowiek może otrzymać w prezencie”¹. Aby odczuwać empatię do zwierząt, trzeba je najpierw poznać. Temu właśnie służy napisana przeze mnie innowacja, która nosi tytuł „Nie jestem zabawką... ja też czuję...”.

ZAŁOŻENIA I CELE INNOWACJI

Założeniem opracowanej innowacji jest poznanie wyglądu, zachowania i zwyczajów zwierząt żyjących w naturalnym środowisku oraz wybranych zwierząt domowych. Celem innowacji jest wyrabianie u dzieci troskliwego i opiekuńczego stosunku do zwierząt. Zwierzę posiada zdolność odczuwania i swoje potrzeby. Dotyczy to zwierząt żyjących w naturalnym środowisku, jak i zwierząt domowych. Nowatorstwo napisanej przeze mnie innowacji polega na wykorzystaniu atrakcyjnych i nowoczesnych materiałów oraz narzędzi multimedialnych. Podjęte działania są wspierane zasobami cyfrowymi. Posiadanie kompetencji cyfrowych przez dzieci stanowi nieodłączną część funkcjonowania w dzisiejszym społeczeństwie.

Celem głównym innowacji jest:

1. poszerzenie wiedzy w zakresie edukacji przyrodniczej,
2. kształtowanie u dzieci stałych sprawności w czynieniu dobra,
3. podniesienie jakości pracy, uatrakcyjnienie form i metod pracy poprzez zastosowanie narzędzi multimedialnych,
4. nabywanie kompetencji cyfrowych przez dzieci, w szczególności opartych na sztucznej inteligencji.

Do celów szczegółowych należy:

1. poznanie wyglądu, zachowania oraz zwyczajów zwierząt żyjących w naturalnym środowisku w zależności od pory roku,
2. ukazanie wybranych zwierząt domowych, nauka odczytywania ich emocji,
3. wzbogacanie słownika czynnego,
4. poznanie pracy weterynarza i leśniczego,
5. ukazanie zwierząt pomagających człowiekowi (m.in. pies policyjny, pies pomagający osobie niepełnosprawnej),
6. wprowadzanie dziecka za pośrednictwem literatury oraz środków multimedialnych w świat wartości,
7. wyrabianie u dziecka troskliwego i opiekuńczego stosunku do zwierząt,
8. korzystanie z różnych środków multimedialnych.

Innowacja jest realizowana w grupie dzieci 3-4 letnich, rozpoczyna się obchodami Światowego Dnia Zwierząt. W tym celu wykorzystałam grę edukacyj-

ną online „Gdzie jest mój dom?” (eduzabawy.com). Innowację podzieliłam na poszczególne miesiące. W każdym miesiącu realizowana jest tematyka kompleksowa związana ze zwierzętami. Poprzez omawianie tematyki kompleksowej ukazałam sylwetki wybranych zwierząt żyjących w naturalnym środowisku (w zależności od pory roku) oraz zwierzęta domowe. Ukazałam dzieciom wygląd i zwyczaje zwierząt za pośrednictwem literatury dziecięcej, posłużyłam się także tablicą multimedialną.

Rozpoczynając realizację innowacji, dzieci wspólnie z nauczycielem, za pomocą sztucznej inteligencji, stworzyły własnego awatara, który towarzyszy im oraz pomaga zdobywać i rozwijać umiejętności podczas wspólnych zabaw. Jako wiodącą w czasie realizacji innowacji wykorzystałam zabawę interaktywną – kotka Wesołka. Podczas wspólnych zabaw dzieci rozwijają umiejętność logicznego myślenia. Podjęłam również współpracę z Gminną Biblioteką Publiczną, podczas której dzieci raz w miesiącu poznają życie egzotycznych zwierząt z różnych stron świata. Dzięki współpracy z rodzicami już w październiku w przedszkolu pojawił się królik Richard. Mama jednej z dziewczynek pokazała nam atrybuty niezbędne do opieki nad pupilem. Dzieci w ten sposób wyrabiały troskliwy i opiekuńczy stosunek do zwierząt. Raz w miesiącu wprowadziłam również obchody świąt nietypowych związanych ze zwierzętami.

*Kształtowanie umiejętności korzystania z narzędzi TIK - składanie obrazka z części. Fot. Ewelina Czyżniewska
Gra edukacyjna(kiddoland.pl)*

W listopadzie dzieci poznały wybrane sylwetki zwierząt oraz ich sposób przygotowania się do zimy (wiewiórkę, jeża, niedźwiedzia). Posłużyłam się filmem edukacyjnym pokazującym życie oraz zwyczaje jeża. Wykorzystałam grę edukacyjną online („Gra wiewiórki Kitki”), podczas której przedszkolaki do-

1. Cytaty o zwierzętach - 30 cytatów na Dzień Zwierząt - NieidealnaAnna.pl

pasowały zwierzęta do ich rodzin (Kiddoland.pl). Dzieci korzystały również ze strony edukacyjnej wordwall.net, doskonaląc swoje umiejętności. Podczas zabaw i zajęć przedszkolaki wykonywały prace plastyczne ukazujące sylwetki wybranych zwierząt. Chcąc wzbogacić prowadzone zajęcia wykorzystałam animację sketch.metademolab.com, „ożywiając” wykonane zwierzęta. Dzieci brały udział w konkursach plastycznych takich, jak: „Eko przedszkolaki malują polskie ptaki”, „Jesienne cuda”. Wzięły również udział w akcji Kasztanobrania. We wszystkich wyżej wymienionych akcjach i konkursach dzieci zajmowały znaczące miejsca. Dzięki współpracy z Gminną Biblioteką Publiczną dzieci poznały wygląd, życie oraz zwyczaje jednego z egzotycznych zwierząt, jakim jest hipopotam. W listopadzie obchodziliśmy również Dzień Jeża.

Grudzień to czas, w którym przedszkolaki poznały wybrane sylwetki zwierząt domowych (psa, kota, chomika, żółwia, rybki). Chcąc pokazać dzieciom, że opieka nad zwierzęciem wymaga odpowiedzialności, przyniosłam do przedszkola akwarium. Dzieci w przedszkolu opiekują się rybkami, regularnie je dokarmiając. Przedszkolaki poznały również potrzeby innych zwierząt, np. psa. W tym celu posłużyłam się grą edukacyjną online „My Puppy” (game – game.pl). Dużym osiągnięciem była również organizacja spotkania z certyfikowanym psem terapeutycznym – Polą. Dzieci wykonały również pracę plastyczną, posługując się aplikacją telefoniczną Bimi Boo. Grupa obejrzała również film edukacyjny „Jak rozpoznawać emocje u psów?”, dzięki któremu przedszkolaki poznały emocje psa, takie jak: radość, smutek, przygnębienie, strach i złość. W czasie filmu zwróciłam uwagę na to, że zwierzęta to nie zabawki – bawmy się z nimi, a nie nimi. Obchodziliśmy również Dzień Ryby. Dzieci poznały także egzotyczne zwierzątko, jakim jest konik morski. Zajmowały się również tropieniem śladów zwierząt podczas wycieczki w Leśnej Osadzie „Barbarka” w Toruniu. W grudniu zorganizowałam także zajęcia otwarte z udziałem rodziców zatytułowane „Worek Świętego Mikołaja”. Podczas zajęć zadaniem dzieci było rozwiązywanie i tworzenie własnych zagadek. W czasie zajęć towarzyszył nam awatar wykonany przez dzieci oraz zabawka interaktywna – kot Wesołek. Prowadząc zajęcia stworzyłam awatary rodziców, które dostarczyły dzieciom wielu radości i wzruszeń. We współpracy z rodzicami w oparciu o sztuczną inteligencję udało się również stworzyć „Mikołajową bajkę” dla całego przedszkola.

W styczniu przedszkolaki poznały sposoby pomagania zwierzętom w czasie zimy. Film edukacyjny pozwolił nam poznać pracę leśniczego. Dzieci poznały sylwetki ptaków, które dokarmiamy zimą (gil, sikorka, wróbel, gawron). Zorganizowałam warsztaty plastyczne dla rodziców z dziećmi, pod-

czas których dzieci wspólnie z rodzicami wykonały karmnik dla ptaków. Wykonany karmnik dziecko wraz z rodzicem zabierało ze sobą, by móc cieszyć się widokiem dokarmianych i najedzonych ptaków w swoim domu. Wybraliśmy się również na wycieczkę do karmnika znajdującego się w ogrodzie przedszkolnym, by móc zapewnić pomoc ptakom w czasie zimy. W trakcie omawianej tematyki wykorzystałam grę edukacyjną online „Zwierzęta zimą - memory” (wordwall.net), podczas której dzieci nazywały poszczególne zwierzęta i dopasowywały atrybuty niezbędne im w czasie zimy. W styczniu obchodziliśmy Dzień Wiewiórki. Dzieci poznały również egzotyczne zwierzątko, jakim jest pingwin. Ciekawym rozwiązaniem podczas prowadzenia zajęć i zabaw z dziećmi jest classroomscreen.com. Możliwości wymienionej strony internetowej można wykorzystać na wiele sposobów. Ciekawym rozwiązaniem jest propozycja podsumowania zajęć, za pomocą której przedszkolaki samodzielnie dokonują oceny nabytych umiejętności podczas zabaw.

Luty to czas, w którym dzieci poprzez akcję „Pomagamy zwierzętom ze schroniska” kształtowały troskliwy i opiekuńczy stosunek do zwierząt. Zorganizowany konkurs plastyczny „Kochajmy zwierzęta” zachęcał do udziału podopiecznych z całego przedszkola. Podczas gry edukacyjnej online „Uroczą opieką Kitty” – (game – game.pl) dzieci sprawowały opiekę nad kotem, poznając jego potrzeby. Przedszkolaki wykonały także pracę plastyczną z wykorzystaniem aplikacji telefonicznej woobykids. W lutym obchodzimy również Dzień Niedźwiedzia Polarne, a współpraca z Gminną Biblioteką Publiczną przybliżyła dzieciom kolejne egzotyczne zwierzątko.

Rozwijanie umiejętności logicznego myślenia u dzieci z zastosowaniem zabawki interaktywnej.

Fot. Ewelina Czyżniewska

W marcu nastaje nowa pora roku – wiosna, a wraz z nią zwierzęta budzą się z zimowego snu. Dzieci poznały wówczas sylwetki wybranych zwierząt (bocian, żaba, jeż, niedźwiedź). Przedszkolaki wzięły udział w grze edukacyjnej online, w czasie której z żabką Kumką dopasowywały elementy i doskonaliły umiejętność klasyfikacji przedmiotów wg jednej cechy (kiddoland.pl). Wycieczka do pobliskiego gabinetu weterynaryjnego przybliżyła zawód weterynarza. Stworzyliśmy również kącik weterynaryjny w sali. W czasie zabaw i zajęć towarzyszył nam również kotek Wesolek – zabawka interaktywna. W marcu poznaliśmy kolejne egzotyczne zwierzątko. Obchodziliśmy także Dzień Żaby.

W kwietniu wybraliśmy się na wycieczkę do kurnika. Omawiając tematykę związaną ze zwierzętami, zwróciliśmy uwagę na opiekę i dobrostan zwierząt. Gra edukacyjna online „Lisek Sprytek” (kiddoland.pl), umożliwiła wyszukiwanie cieni poszczególnych zwierząt. W czasie zabaw nieustannie towarzyszyła nam zabawka interaktywna. W kwietniu obchodziliśmy również Dzień Chomika. Dzięki kolejnemu spotkaniu w Gminnej Bibliotece Publicznej, przedszkolaki poznały kolejne egzotyczne zwierzątko.

Maj to czas, w którym odwiedziliśmy zagrodę, poznaliśmy konie i alpaki. Dzieci miały okazję spróbować jazdy konnej. Żabka Kumka zaprosiła do zabawy przedszkolaki, których zadaniem było utrwalenie poznanych figur geometrycznych przy pomocy gry

edukacyjnej online (kiddoland.pl). Obchodziliśmy Światowy Dzień Pszczół, w czasie którego zorganizowane zostało spotkanie z pszczelarzem. Nieustannie podczas zabaw towarzyszył dzieciom awatar, który jest „pomocnikiem” w zdobywaniu nowych umiejętności i wiedzy. Maj to czas na kolejne egzotyczne zwierzątko.

Czerwiec to ostatni miesiąc realizacji napisanej przeze mnie innowacji. W tym miesiącu dzieci dowiedziały się, że pies jest nie tylko przyjacielem, ale także pomocnikiem człowieka. Przedszkolaki poznały psa policyjnego oraz psy pomagające człowiekowi (np. osobom niewidomym). Oprócz zabawki interaktywnej – kotka Wesolek, do zabawy zaprosiły inne zwierzątka np. języka Koptusia (kiddoland.pl). Współpraca z Gminną Biblioteką Publiczną umożliwiła nam spotkanie w celu poznania kolejnego egzotycznego zwierzątka. W czerwcu obchodziliśmy również Dzień Psa.

Czerwiec to także czas podsumowania innowacji oraz przeprowadzenia ewaluacji. Realizowana innowacja cieszy się dużym zainteresowaniem zarówno wśród dzieci, jak i rodziców. Oprócz umiejętności i kompetencji cyfrowych, które stały się nieodłączną częścią dzisiejszego życia, posiadanie empatii do otaczającego świata i żyjących w nim zwierząt jest jedną z najszlachetniejszych cnót, jakie człowiek może otrzymać w prezencie.

Justyna Mandra

Szkoła Podstawowa 28 w Toruniu

TyDzień Ziemi z OZE

W dniach od 22 do 26 kwietnia 2024 roku w Szkole Podstawowej nr 28 obchodziliśmy Tydzień Ziemi z Odnawialnymi Źródłami Energii. Wszystkie działania odbywały się w nowoczesnej pracowni wyposażonej w pomoce dydaktyczne z zakresu odnawialnych źródeł energii. Powstała ona w ramach realizacji programu priorytetowego pn. Program Regionalnego Wsparcia Edukacji Ekologicznej „Ekopracownia – Zielone Serce Szkoły” Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Toruniu. Przedsięwzięcie to było możliwe dzięki dofinansowaniu, które otrzymaliśmy ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Toruniu, Narodowego Fun-

duszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz budżetu Gminy Miasta Toruń.

22 kwietnia 2024 roku w Ekopracowni odbył się II etap Międzyszkolnego Konkursu pod hasłem „Odnawialne Źródła Energii – zielone serce planety”. Uczniowie rozwiązywali zadania dotyczące m.in. energii odnawialnej, ochrony przyrody w Polsce, segregacji i oszczędnego gospodarowania zasobami przyrody, przyczyn i skutków smogu, zdrowego stylu życia i diety planetarnej. Wykorzystali do zadań wybrane pomoce dydaktyczne – literaturę i modele demonstrujące odnawialną energię. Komisja konkursowa sprawdziła testy i tego samego dnia odbyło się również uroczyste podsumowanie konkursu. Wszy-

szy uczestnicy zostali docenieni i nagrodzeni za swoje zaangażowanie i wiedzę. Nagrody były zakupione z funduszy pozyskanych na realizację przedsięwzięcia Ekopracownia OZE.

W oczekiwaniu na wyniki konkursu uczestnicy obejrzeli wystawę prac projektowych uczniów naszej szkoły pt. „Makieta Domu z OZE” oraz zapoznali się z zasobami utworzonej pracowni. Makiety wykonane zostały w ciekawy sposób, różną techniką i prezentując wykorzystanie OZE do wytworzenia w domu ciepła i energii elektrycznej. Przygotowanie projektów było dla uczniów możliwością do poszerzania wiedzy, twórczą pracą w zespole oraz dobrą zabawą.

TyDzień Ziemi z OZE dał także możliwość realizacji lekcji i warsztatów z tematyki oszczędzania energii i wody, zmian klimatu, ochrony przyrody w pol-

skich parkach narodowych i ochrony dziedzictwa kultury w ramach konwencji UNESCO. Uczniowie wykonywali graficzne mapy myśli, prace plastyczne, grali w ekologiczne gry planszowe, quizy oraz eksperymentowali z zestawami edukacyjnymi z zakresu odnawialnej energii, brali udział w dyskusji „Czy odnawialna energia jest ratunkiem dla planety?”

Podjęte w tym roku szkolnym w naszej placówce przedsięwzięcia w ramach Ekopracowni OZE będą realizowane w ramach warsztatów i wydarzeń szkolnych w kolejnych latach. Nowo powstała pracownia sprzyja rozwojowi pasji i zainteresowań, pomaga zrozumieć potrzebę podejmowania działań ekologicznych. Uczniowie chętnie podejmują tematykę i działania ekologiczne, zwłaszcza jeśli dotyczą ich najbliższego otoczenia.

Marta Turska

Szkoła Podstawowa nr 3 w Lipnie im. Mikołaja Kopernika

Dzień Sztuki w Szkole Podstawowej nr 3 w Lipnie

Co roku 15 kwietnia obchodzimy Dzień Sztuki. Data nie jest przypadkowa. Na ten dzień przydają urodziny Leonarda da Vinci. Tego wybitnego człowieka renesansu uznano za symbol pokoju na świecie, wolności słowa, tolerancji, braterstwa i wielokulturowości, a także znaczenia sztuki dla innych dziedzin. Jest to międzynarodowe święto sztuk pięknych, które zostało ogłoszone przez Międzynarodowe Stowarzyszenie Sztuk Plastycznych (IAA) w celu promowania świadomości aktywności twórczej na całym świecie.

W 2024 roku po raz pierwszy postanowiliśmy uczcić obchody Dnia Sztuki w Szkole Podstawowej nr 3 w Lipnie. Dla mnie, nauczycielki plastyki, była to niepowtarzalna okazja, aby zapoznać dzieci z twórczością plastyczną wybitnych malarzy. Był to także sposób, by pokazać dzieciom, że nie trzeba wiedzieć wszystkiego o farbach olejnych, werniksach i laserunkach, aby spróbować poczuć się artystą.

Tego dnia postanowiliśmy z klasą V b i jej wychowawczynią, Dorotą Wojtal, zmienić szkolny hol w niepowtarzalne, żywe muzeum. Dzieci z pomocą rodziców i wychowawców zapoznały się z obrazami, w które miały się wcielić - przygotowały stroje, nakrycia głowy, wymyśliły rekwizyty, dzięki którym upodobniły się do modeli sprzed wieków. Kilka dzieł zyskało malowane tła, a całość została zaprezentowana na sztalugach i parawanach.

I tak tego dnia mogliśmy spotkać w szkole Giocondę, Damę z gronostajem czy Fridę Kahlo oraz zrobić sobie z nimi zdjęcie. „Dziewczyna z perłą” Vermeera zerkająca na zwiedzających, „Kobieta z parasolem” Mo-

neta przechadzała się z parasolem, a postać z „Krzyku” Muncha intrygowała rozwibrowanym tłem obrazu. Na kilku przerwach można było obejrzeć naszą niezwykłą galerię, nie zabrakło zdjęć z dyrekcją, uczniami, nauczycielami. Zdjęcia z Dnia Sztuki można znaleźć w galerii na stronie szkoły: www.sp3lipno.pl

Poza żywą galerią sztuki skupiłam się na kilku aktywnościach dla całych klas:

- escape room stworzony na platformie Genially, który polegał na wirtualnym przejściu pomieszczeń muzeum i odpowiedzeniu na serię pytań w quizie o sztuce (pytania zawierały obrazy i nie tylko), forma interaktywna była niezwykle ciekawa dla dzieci, całe klasy miały zabawę przy odpowiadaniu na pytania
- obraz malowany na żywo – między filarami na holu powstała baza dla obrazu z folii. Na tej bazie dzieci malowały plakatówkami obraz według własnej inwencji – pojawiły się więc podobizny wychowawczyń

w koronach, serduszkach, kwiatki i wiele ulubionych przez dzieci motywów. To dzieło przez kilka dni wisiało na szkolnym holu, a dzieci mogły się pochwalić rodzicom, jak wyglądały ich artystyczne kreacje

- każdy wychowawca miał do dyspozycji kolorowanki z podobiznami dzieł wielkich artystów, dzieci mogły spróbować, jak to jest wcielić się w wielkiego twórcę i spróbować odtworzyć jego dzieło.

Podsumowując, były to pierwsze obchody Dnia Sztuki w naszej szkole, ale na pewno nie ostatnie. Jest to forma pomagająca odkrywać zainteresowania dzieci, rozwijać te już istniejące, a przede wszystkim uwrażliwiać. Każdy może spróbować tworzyć, do tego można zachęcać dzieci już od najmłodszych lat – wprowadzić w arkana sztuki atrakcyjnymi zajęciami, które zaintrygują i włączą w proces tworzenia każde dziecko.

Katarzyna Floryńska, Monika Rucińska

Szkoła Podstawowa nr 2 im. Polskich Olimpijczyków we Włocławku

„Szlachetne zdrowie” - szkolny wkład w kultywowanie zdrowego stylu życia

Wprowadzenie zdrowego stylu życia i kultywowanie aktywności fizycznej od najmłodszych lat to priorytet naszej szkoły, którą patronatem objęli Polscy Olimpijczycy. Stawiamy na szeroko pojęte dobre samopoczucie i kondycję fizyczną, by uczniowie stali się nie tylko mądrzy, ale także pełni energii i gotowi do osiągania sukcesów na różnych polach życia.

Wieloletnie starania dyrektora szkoły zaowocowały znalezieniem się naszej placówki się pod patronatem polskich olimpijczyków - czyli wybitnych sportowców reprezentujących nasz kraj na największych arenach sportowych. Patronat ten stanowi inspirację dla uczniów, w tym również motywację do ciągłego dbania o swoje zdrowie. Zdobywanie wiedzy na temat osiągnięć sportowych patronów szkoły, ich wysiłek i determinacja, które wkładają w treningi, a także ich postawa i wartości, rozwijają w uczniach pozytywne cechy, takie jak: ambicja, wytrwałość, dążenie do doskonalenia się.

Nauczanie na pierwszym etapie edukacyjnym w Polsce obejmuje wiele tematów związanych ze zdrowiem i działaniami prozdrowotnymi. Ma na celu zachęcanie uczniów do dbania o higienę osobistą, re-

gularne mycie rąk, szczotkowanie zębów, jak i również zdobywanie wiedzy na temat znaczenia zdrowej i zrównoważonej diety.

Nauka obejmuje edukację żywieniową, korzyści dla zdrowia wynikające z jedzenia różnorodnych i wartościowych posiłków. Podstawa programowa promuje aktywność fizyczną i regularne ćwiczenia jako kluczowe dla utrzymania zdrowia. Uczniowie uczą się o różnych rodzajach aktywności fizycznej i jej wpływie na kondycję fizyczną i psychiczną. Program nauczania obejmuje również edukację dotyczącą sposobów zapobiegania chorobom: o znaczeniu szczepień, higieny, unikania kontaktów z chorymi oraz innych zachowań, które mogą pomóc zapobiec rozprzestrzenianiu się chorób. Do działań prozdrowotnych należy również edukacja w zakresie bezpieczeństwa, takiego jak bezpieczne zachowanie na drodze, w szkole i w domu. Uczniowie uczą się zasad pierwszej pomocy i bezpiecznego zachowania w różnych sytuacjach.

Nasza szkoła od lat podejmuje różnorodne działania, które mają na celu promowanie aktywnego i zdrowego stylu życia. Mając na uwadze zdobywanie tej wiedzy zapraszamy do naszej placówki specjalistów

w dziedzinie dietetyki, instruktorów zumbi, zapoznaliśmy się z gabinetem stomatologicznym oraz gościmy pracowników straży miejskiej.

Spotkania z dietetykiem umożliwiły dzieciom zdobycie wiedzy na temat zdrowego żywienia i zasad zbilansowanej diety. Specjalistki przekazały różnymi metodami, jak zabawy, prezentacje, pokazy kulinarne, informacje na temat piramidy żywieniowej, składników odżywczych, czytania etykiet na produktach spożywczych i innych ważnych koncepcji związanych z prawidłowym odżywianiem. Wiedza zdobyta na takich zajęciach pomogła uczniom podejmować świadome wybory żywieniowe oraz kształtować zdrowe nawyki żywieniowe, które będą towarzyszyć im przez całe życie.

Dzieci stały się bardziej świadome wpływu różnych produktów spożywczych na ich zdrowie i samopoczucie oraz zaczęły rozumieć, jak jedzenie wpływa na funkcjonowanie organizmu. Uczniowie uzyskali konkretne wskazówki dotyczące odżywiania, dostosowanego do wieku, płci, aktywności fizycznej oraz ewentualnych problemów zdrowotnych. Takie spotkania mogą również pomóc w identyfikacji dzieci z nadwagą, otyłością lub innymi zaburzeniami żywieniowymi. Specjaliści mogą dostarczyć wiedzy i narzędzi dotyczących zdrowego odżywiania oraz pomóc w opracowaniu planu żywieniowego, który będzie odpowiedni dla konkretnego dziecka. Spotkania z dietetykiem mogą stanowić również motywację dla dzieci do wprowadzenia pozytywnych zmian w nawykach żywieniowych i stworzyć zdrowsze przyzwyczajenia.

Ciekawym elementem naszej edukacji prozdrowotnej są również spotkania z instruktorami zumbi, trenerem breakdance. Poprzez taniec i ruch dzieci nie tylko mogą się dobrze bawić, ale przede wszystkim doskonalić swoją kondycję fizyczną. Dzięki tym zajęciom zauważyliśmy, że ćwiczenia mogą być nie tylko korzystne dla ciała, ale również świetną zabawą.

Wprowadzając na lekcji elementy zumbi, staramy się pokazać uczniom, że dbanie o zdrowie może być przyjemne i dostarczać wiele radości.

Spotkania z instruktorami zumbi czy fitness prowadzą do zwiększenia ich aktywności fizycznej. Ta aktywność może pomóc w utrzymaniu zdrowego stylu życia, zwiększyć wytrzymałość fizyczną, poprawić koordynację, siłę mięśniową i elastyczność. To wpływa również korzystnie na układ krążenia, wydolność fizyczną oraz ogólną wytrzymałość organizmu. Dzieci podczas tych spotkań miały okazję cieszyć się, tańczyć i wyrażać siebie. To przyczyni się do budowania pewności siebie, poprawy samopoczucia emocjonalnego i pozytywnego podejścia do aktywności fizycznej.

Spotkania z instruktorkami zumbi, fitnessu, taneczka brake dance były grupowymi zajęciami, które wymagały współpracy i interakcji między dziećmi. Poprzez takie wspólne działania dzieci mogły rozwijać umiejętności społeczne, pracować w zespole i budować więzi z rówieśnikami. Bardzo ważne jest to, aby instruktorzy odpowiednio dostosowywali treningi do wieku, umiejętności i zdrowia dzieci. Bezpieczeństwo i zdrowie uczestników powinny być zawsze priorytetem.

Udało nam się również odwiedzić gabinet stomatologiczny, gdzie uczniowie mieli okazję poznać zasady prawidłowej higieny jamy ustnej. Spotkania te miały na celu podniesienie świadomości wśród uczniów na temat znaczenia praktykowania dobrych nawyków higienicznych oraz profilaktyki zdrowych zębów.

Kolejną inicjatywą było zaproszenie pracownika straży miejskiej, który omówił wiele istotnych kwestii związanych z bezpieczeństwem. Zapoznał naszych uczniów z zasadami, które pomogą im unikać niebezpieczeństw w codziennym życiu. Dzięki tej wizycie dzieci będą lepiej przygotowane do radzenia sobie w różnych sytuacjach oraz będą miały większą świadomość, jak dbać o swoje bezpieczeństwo i innych wokół siebie.

W naszej placówce włączyliśmy się w ogólnopolski program „Śniadanie daje moc”. Dzięki temu projektowi młody człowiek zdobywa wiedzę, jak ważne jest codzienne spożywanie pełnowartościowego posiłku na początku dnia. Uczniowie uczestniczyli w lekcjach dotyczących wartościowych składników śniadaniowych oraz podstawowych zasad zdrowego odżywiania.

W obliczu współczesnych wyzwań nasza placówka postawiła na działania edukacyjne, które pokazują dzieciom, jak ważne jest dbanie o własne zdrowie i kondycję. Wierzymy, że inwestowanie w zdrowie młodego pokolenia przyniesie długoterminowe korzyści zarówno dla samych uczniów, jak i społeczności lokalnej. Nasza szkoła daje moc poprzez edukację zdrowotną i promocję aktywności fizycznej. Zdrowa przyszłość jest w rękach następnego wyjątkowego pokolenia!

Konkurs biologiczny

Konkursy przedmiotowe mają dla uczniów wiele znaczeń. Pozwalają na rozwój umiejętności analizy, rozwiązywania problemów, logicznego myślenia.

Udział w konkursach motywuje uczniów do pogłębiania wiedzy i rozwijania swoich pasji, natomiast osiągnięte sukcesy budują pewność siebie i przekonanie o własnych możliwościach. Na uwagę zasługuje również aspekt społeczny konkursów, gdyż są one okazją do nawiązywania nowych znajomości, współpracy w grupie, prezentacji swoich osiągnięć. Stwarzają możliwość rozwoju indywidualnych zainteresowań i pomagają uczniom odkryć swoje mocne strony. Konkursy przedmiotowe to doskonała okazja dla uczniów do rozwoju zarówno intelektualnego, jak i osobistego.

W 2001 roku zrodził się w mojej głowie pomysł zorganizowania Powiatowego Międzyszkolnego Konkursu Biologicznego dla gimnazjalistów miasta Inowrocławia i powiatu inowrocławskiego oraz powiatów przyległych. Byłam wówczas w trakcie stażu w ramach zdobywania kolejnego stopnia awansu zawodowego. Wcześniej organizowałam konkursy dla uczniów szkoły, w której uczę i pomyślałam, że mogę zrobić przysłowiowy krok dalej.

Z założenia celem konkursu miało być rozwijanie uzdolnień i rozbudzanie zainteresowania biologią wśród uczniów, kształtowanie umiejętności samodzielnego zdobywania i poszerzania wiedzy, a także stwarzanie uczniom motywacji do samodoskonalenia. Jednym z moich zamierzeń było również wyłonienie najlepszych biologów z regionu.

W pierwszej edycji konkursu, która odbyła się w marcu 2002 roku, wzięło udział aż 142 uczniów z 20 gimnazjów. Budującym dla mnie był fakt, że aż tylu chętnych uczniów wraz ze swoimi nauczycielami biologii pozytywnie odpowiedziało na zaproszenie. W organizację przebiegu konkursu bardzo zaangażowali się uczniowie mojej wychowawczej klasy biologiczno-chemicznej, a do komisji konkursowej zaprosiłam pięć nauczycielek biologii uczących w gimnazjach. Dzięki dobrze zaplanowanym działaniom jednego dnia odbyły się zawody, prace konkursowe zostały poprawione oraz wyłowiono i nagrodzono laureatów i finalistów konkursu. Pierwsze duże

wyzwanie zakończyło się sukcesem. Kiedy emocje opadły, przyszedł czas na refleksję. Dokonałam zmian w regulaminie.

W drugiej edycji konkurs przyjął formułę dwuetapową. Do pierwszego etapu przystąpiło już 371 gimnazjalistów. Pierwszy etap – szkolny, do którego przygotowałam zadania, uczniowie rozwiązywali w szkołach macierzystych, a drugi etap – finałowy odbywał się w liceum. Zadania w pierwszym etapie miały różny charakter, część z nich była typu otwartego, a część zamkniętego jednokrotnego i wielokrotnego wyboru. Często do zadań zamieszczałam schematy i rysunki. Drugi etap przez kilka edycji był typowym testem, a obecnie również zawiera zadania otwarte. By przygotować zadania konkursowe analizowałam podręczniki do gimnazjum i podstawę programową. Nie chciałam przestraszyć uczniów zbyt wysokim stopniem trudności zadań, a wręcz przeciwnie, zachęcać do udziału w konkursie, ale też motywować do nauki i samorozwoju, dlatego stopień trudności pytań był zróżnicowany. Pamiętam jednak doskonale czwartą edycję konkursu, kiedy do finału, jak się później okazało, przygotowałam bardzo trudne pytania. Wówczas wśród laureatów znalazł się jeden uczeń, który miał aż dziewięciopunktową przewagę nad pozostałymi laureatami. Podczas wręczania nagród zapytałam go o dalsze plany edukacyjne i usłyszałam, ku mojemu zdziwieniu, że wybiera się do klasy o profilu matematyczno-fizycznym. Finał naszej rozmowy był taki, że ów uczeń od września tamtego roku zasilił szereg klasy biologiczno-chemicznej, a nasza trzyletnia współpraca zaowocowała wielkimi sukcesami. „Mój” zwycięzca konkursu biologicznego zdobył pięć tytułów olimpijskich, będąc uczniem liceum, tytuł laureata (pierwszy w dziejach szkoły!) i tytuł finalisty Olimpiady Biologicznej oraz trzy tytuły finalisty Olimpiady Wiedzy Ekologicznej. Współpraca z nim była wyjątkową przyjemnością. Później jako student Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego był dwukrotnym laureatem Diamentowego Grantu, a obecnie jest lekarzem endokrynologiem i pracuje w Warszawie. Czy to przypadek utorował jemu drogę zawodową?

Z roku na rok konkurs zyskiwał coraz większą popularność i mimo tego, że zakończyłam staż związany z awansem, to potrzeba organizacji konkursu była dalej.

Z upływem czasu konkurs zyskał zasięg regionalny, a od 2019 roku został wpisany do rejestru konkursów wiedzy prowadzonych przez Kujawsko-Pomorskiego Kuratora Oświaty. Tego samego roku konkurs odbył się w dwóch formułach: dla uczniów gimnazjów oraz dla uczniów szkół podstawowych.

Do 2024 roku odbyły się już jego 22 edycje. Przez te wszystkie lata uczniowie, którzy zdobywali tytuły laureata i finaliści konkursu, bardzo często wybierali na dalszą drogę edukacji klasę o profilu biologiczno-chemicznym w I LO im. Jana Kasprówicza z Oddziałami Dwujęzycznymi w Inowrocławiu, z czego osobiście byłam bardzo zadowolona. Młodzi pasjonaci biologii kontynuowali pod moją opieką swój rozwój w dziedzinie biologii i niejednokrotnie się-

gali po tytuły olimpijskie o randze ogólnopolskiej. W dorobku olimpijskim z moimi uczniami mam 75 tytułów i wszystkie zdobyte są przez uczniów, którzy przetrarli szlak konkursu biologicznego. Większość z moich pasjonatów biologii kieruje dalej swoje kroki na wydziały lekarskie uczelni medycznych lub wykonuje już zawód lekarza.

Mnie konkurs przynosił i przynosi ogromną satysfakcję, bowiem pomysł i wieloletnia praca owocują wspianym rozwojem młodzieży, a także dobrymi relacjami z nauczycielami biologii, kiedyś w gimnazjach, obecnie szkołach w podstawowych. Konkurs stał się również jedną z form promocji szkoły w środowisku, a także wzorcem dla nauczycieli innych przedmiotów. Obecnie w I Liceum Ogólnokształcącym im. Jana Kasprówicza z Oddziałami Dwujęzycznymi w Inowrocławiu organizowanych jest osiem konkursów przedmiotowych, które nazywają się „Kasprami”.

Katarzyna Kucharska
ZSS w Karnowie

Wpływ innowacji „Origami w świecie przyrody” na naszą placówkę

ORIGAMI to tradycyjna sztuka składania papieru przekazywana z pokolenia na pokolenie. Jest ciekawą metodą, narzędziem wspierającym rozwój dziecka.

Wielu pedagogów, nauczycieli, psychologów dostrzegając potencjał, jaki posiada sztuka origami w wychowaniu i kształceniu dzieci, włączyło tę formę w swój program pracy. Origami pobudza układ nerwowy, integrując w czasie składania papieru pracę obu półkul mózgowych. Dzięki temu dziecko odbiera wrażenia, angażując wszystkie możliwe zmysły. Praca metodą origami ma za zadanie rozwijać, kształtować, odkrywać talenty, zdolności i zainteresowania uczniów.

Stosowanie na lekcjach sztuki origami, a w szczególności origami płaskiego z koła, kwadratu i trójkąta pomaga stworzyć atmosferę aktywności twórczej, dokładności i precyzji manualnej. Zachęca do tworzenia

przez wszystkie dzieci, bez względu na ich indywidualne uzdolnienia. Nie ogranicza inicjatywy dziecka, nie hamuje jego działania, zapewnia osiągnięcie sukcesu, motywuje do dalszej pracy, a także uczy dyscypliny. Origami cieszy się dużym zainteresowaniem wśród dzieci, ponieważ sprawia im radość i daje satysfakcję z wykonanej pracy. Jako działalność konstrukcyjna angażuje dwie ręce. Jest niezwykle potrzebna w szkole, gdzie większość czynności dziecko wykonuje jedną ręką. Jednoczesny ruch prawej i lewej ręki, zmiana pozycji ciała względem przedmiotów ma duże znaczenie, ponieważ zapewnia systematyczne wspieranie pracy i integrację obu półkul mózgowych.

Origami wymaga od ucznia precyzji składania, koncentracji, staranności, dokładności, zapamiętywania zgięć. W trakcie pracy uczniowie zapamiętują kształty, sposoby zgięć, kolejność składania, odkrywają nowe kombinacje. Wszystko to ma niezwykle wpływ na roz-

wój podstawowych umiejętności uczenia się i usprawnianie funkcji percepcyjno-motorycznych (percepcji wzrokowej, słuchowej, orientacji przestrzennej, koordynacji wzrokowo-słuchowo-ruchowej, sprawności motorycznej). Efektem pracy będzie nie tylko wszechstronny rozwój wychowanków, ale również konkretne wytwory wykonane przez uczniów techniką origami.

Adresatami innowacji byli uczniowie szkoły podstawowej klasy I - III. Czas realizacji innowacji obejmował rok szkolny (wrzesień 2023 - listopad 2023). Zajęcia innowacyjne odbywały się w ramach zajęć obowiązkowych (jako element godziny lekcyjnej) raz w tygodniu i stanowił uzupełnienie oraz rozszerzenie treści podstawy programowej edukacji wczesnoszkolnej. Niniejsza innowacja miała na celu szerzenie idei sztuki składania papieru z wykorzystaniem techniki origami.

Głównym celem innowacji było wspomaganie rozwoju ucznia w klasie I-III poprzez wykorzystanie na zajęciach metody origami – składania papieru w technikach płaskich i przestrzennych – w tym również modułowych – w oparciu o płaszczyzny foremne tzw. koło, prostokąt, trójkąt równoboczny.

Cele ogólne to: wspieranie rozwoju procesów poznawczych i logicznego myślenia, usprawnianie funkcji percepcyjno-motorycznych, wzmacnianie koncentracji na wykonywanej czynności, wzrost poczucia własnej wartości, rozbudzanie ciekawości otaczającym światem, rozwijanie inwencji twórczej i fantazji, zdobywanie umiejętności w zakresie poznawania technik składania papieru.

Cele szczegółowe:

- doskonalenie integracji pracy obu półkul mózgowych
- wspomaganie procesów zapamiętywania
- rozwijanie analizy i syntezy wzrokowej, koordynacji wzrokowo-ruchowej, orientacji kierunkowej i przestrzennej
- ćwiczenie logicznego myślenia i pamięci
- wspieranie sprawności manualnej
- ćwiczenia chwytu pęsetkowego
- rozwijanie koordynacji dotykowo-wzrokowej
- kształtowanie umiejętności dostosowywania napięcia mięśniowego do potrzeb wykonywanej czynności.

Wykorzystanie origami w pracy z dziećmi wpłynie nie tylko na ich rozwój manualny, ale też na doskonalenie umiejętności słuchania, pisanie, koncentrację wzrokowo-ruchową, będzie stymulować rozwój wyobraźni przestrzennej i rozwijać dziecięcą twórczość.

Sztuka składania papieru jest zajęciem kreatywnym, któremu towarzyszy radość, satysfakcja z udanego „dzieła”. Stanowi jeden z ważnych elementów wychowania dziecka, rozwijania jego fantazji i pokazywania mu świata przez umożliwienie samodzielnego tworzenia. Jest to więc obok zabawy działanie kształtujące osobowość człowieka.

Zagadnienia zostały opracowane w oparciu o podstawę programową kształcenia ogólnego dla pierwszego etapu edukacyjnego. Są one kontynuacją tematyki dla uczniów klasy drugiej, uzupełniają ją i poszerzają. Program innowacji zakłada wykorzystywanie w czasie zajęć takich technik origami jak: origami płaskie z koła, origami płaskie i przestrzenne z kwadratu, origami płaskie i przestrzenne z prostokąta.

Wrzesień: Przedstawienie przez nauczyciela historii origami, omówienie potrzebnych materiałów, zapoznanie dzieci ze sposobami zaginania kół, zapoznanie z czynnościami organizacyjnymi – miejscem składania materiałów, porządkowaniem stanowiska pracy. Wykonane prace:

- Jesienny jeź
- Drzewo w kolorach jesieni
- Ruda wiewiórka.

Październik:

- Muchomorki
- Jesienne warzywa i owoce
- Sowa.

Listopad:

- Liście różnych kształtów
- Jesienne drzewo
- Paw.

Wykorzystane zostały następujące metody i formy pracy:

- słowne: instrukcje, burza mózgów
- czynne: metoda zadań stawianych dzieciom
- percepcyjne: oglądanie gotowych prac plastycznych
- grupowe i indywidualne.

W wyniku podjętych działań edukacyjnych uczniowie rozwijali:

- wrażliwość estetyczną
- stali się bardziej samodzielni i pewni siebie
- potrafili spędzać czas wolny w sposób twórczy
- potrafili współpracować w grupie
- dbali o estetykę wykonanych prac
- rozwijali wyobraźnię matematyczno – twórczą i logiczne myślenie
- doskonalili umiejętności manualne
- wykazywali się cierpliwością i wyobraźnią
- ujawniali zdolności twórcze
- potrafili odczytywać instrukcje rysunkowe
- dostrzegali znaczenie matematyki w życiu codziennym.

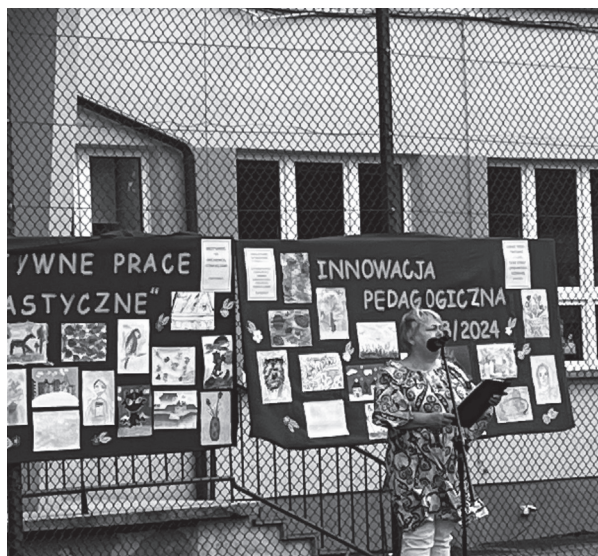
Ewaluacja zajęć polegała na kontrolowaniu na bieżąco stopnia realizacji zaplanowanych zajęć. Obserwowanie poziomu zainteresowania uczniów tematyką zajęć i zaangażowania w ich przebieg oraz zadowolenie uczniów z własnych dokonań i wykształconych umiejętności w trakcie zajęć. Obserwacja i dostosowanie działań do możliwości dzieci. Prezentacja prac uczestników.

Danuta Pakowska

Szkoła Podstawowa nr 2 im. Jana Pawła II w Koronowie

Podsumowanie Innowacji Pedagogicznej „Kreatywne prace plastyczne”

11 czerwca 2024 roku na boisku Szkoły Podstawowej nr 2 im. Jana Pawła II w Koronowie zorganizowano uroczyste podsumowanie INNOWACJI PEDAGOGICZNEJ „Kreatywne prace plastyczne”, którą w roku szkolnym 2023/2024 w piętnastu oddziałach klasowych poprowadziła Danuta Pakowska, nauczycielka plastyki.

*Danuta Pakowska autorka innowacji pedagogicznej.
Fot. Dariusz Wodnicki*

Innowacja opierała się na założeniach IV edycji międzynarodowego projektu edukacyjnego, którego autorką jest Beata Grzeszczuk-Nęcza.

Polegała na prowadzeniu twórczych i niekonwencjonalnych działań plastycznych wspierających ogólny rozwój i kreatywność oraz postawy proekologiczne poprzez poznawanie i praktyczne stosowanie różnych technik plastycznych.

Przez 9 miesięcy (od 15 września do 15 maja) zasięgiem objęto 15 oddziałów klasowych 4-7. Wszyscy uczniowie doświadczali radości z tworzenia dzieł, wykazali się pomysłowością, kreatywnością, wyobraźnią i swobodą twórczą. W toku zabawy i eksperymentowania z różnymi materiałami, narzędziami i technikami plastycznymi poznali nowe techniki plastyczne, poszerzając swoją wiedzę z zakresu sztuki. Poprzez

różnorodne działania wspierany był harmonijny rozwój. Realizując innowację dążono do zmiany stylu edukacji plastycznej z odtwórczej w twórczą.

Każdego miesiąca uczniowie realizowali po jednym zadaniu. Dla przykładu podam: malowanie kolorową kredą na papierze ściernym smoka, rysowanie węglem dinozaura, malowanie farbami zwierząt leśnych na podkładzie z bandaży, kopiowanie rysunku z motywem kwiatów na kalce do kopiowania, malowanie łąki na kalce technicznej, wykonanie portretu lub autoportretu z plasteliny, rysowanie piórkami i tuszem motywu kwiatowego.

Dzieła uczniów zamieszczane były co miesiąc pod banerem autorki na fb „Kreatywne prace plastyczne” a także w szkole na III piętrze i w sali plastycznej.

Po dziewięciomiesięcznej pracy podliczono serduszką, które wstawiała autorka projektu pod tymi pracami, które chciała wyróżnić.

Trzy serduszka zdobyli: dwaj uczniowie: Alan A. z kl. 4a i Mikołaj G. z kl. 5c.

Po dwa serduszka zdobyli: Tomasz G. z kl. 4a, Stefania K. z kl. 4b, Paulina R. z kl. 4e, Gracjan W. z kl. 5a, Marcelina M. z kl. 6b, Julianna W. z kl. 7b.

Po jednym serduszką zdobyli: z kl. 4a - Emilia S., Piotr P., z kl. 4b - Daniel T., Alicja K., z kl. 4c - Stanisław M., Jakub S., z kl. 4d - Wiktor Sz., z kl. 4e - Klaudiusz J., Filip O., Radosław F., z kl. 5c - Emilia T., Oliwier N., Jakub P., z kl. 5d - Lena W., Antonina Rz., z kl. 6a - Kacper B., z kl. 7a - Kornelia K., z kl. 7b - Martyna M., Miłosz R., z kl. 7c - Sofia S., Oskar B., Nina G.

Wszystkie klasy otrzymały pamiątkowe certyfikaty za udział w innowacji, a wymienieni uczniowie upominki i dyplomy.

Po części oficjalnej społeczność uczniowska klas 4 - 7 została zaproszona na pokaz „żywych obrazów”.

„Dziewczynka w kapeluszu” - Auguste Renoir - Vannessa Falkowska, kl. 4a

„Chłopiec w słomkowym kapeluszu” - Jan Chrucki - Rafał Falkowski, kl. 4b

„Człowiek w czerwonym turbanie” - Jan van Eyck -

Jan Szczepkowski, kl. 4c

„Syn Człowieczy” – Rene Magritte – Tobiasz Krzyżkowski, kl. 4d

„Dziewczyna z perłą” – Jan Vermeer – Anna Sawosz, kl. 4e

„Dama z łąsiczką” – Leonardo da Vinci – Emilia Augustyńska, kl. 5a

„Mona Lisa” – Leonardo da Vinci – Oliwia Kwiecińska, kl. 5b

„Pierrot” – Leila Proenca – Violetta Pankratiewa, kl. 5c

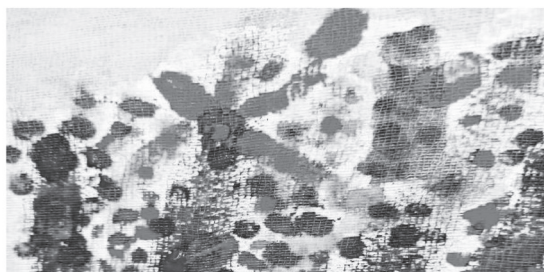
„Krzyk” – Edward Munch – Alicja Musiał, kl. 5d

„Chłopiec w słomkowym kapeluszu” – Jan Chrucki – Piotr Kukliński, kl. 6a

„Autoportret” – Frida Khalo – Agata Kowalkowska, kl. 6c

„Dziewczyna z chryzantemami” – Olga Boznańska – Anna Prus, kl. 7b

Uczniowie, wcielając się w obrazy, podeszli profesjonalnie i otrzymali gromkie brawa. Spotkanie ze sztuką na długo pozostanie w pamięci uczniów i nauczycieli.

MIĘDZYNARODOWY PROJEKT EDUKACYJNY
KREATYWNE PRACE PLASTYCZNE
IV EDYCJA

CERTYFIKAT

otrzymuje

KLASA 4B

**SZKOŁA PODSTAWOWA NR 2 IM. JANA PAWŁA II
W KORONOWIE**

NAUCZYCIELKA PROWADZĄCA INNOWACJĘ: DANUTA PAKOWSKA

autorka projektu, bloga i książki „Kreatywne prace plastyczne”
Beata Grzeszczuk-Nędza

Rok szkolny 2023/24

Anna Sawosz, uczennica klasy 4e - „Dziewczyna z perłą”, Jan Vermeer

Certyfikat

Żywe obrazy w wykonaniu uczniów z klas 4-7.
Fot. Joanna Superson

Grażyna Ruta-Balińska, Joanna Grabowska-Janowiak
Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. M. Rejewskiego w Bydgoszczy

Wspólne czytanie daje dobre wychowanie

XII edycja Dziecięcej Akademii Czytania Bajek w Pedagogicznej Bibliotece Wojewódzkiej im. Mariana Rejewskiego w Bydgoszczy

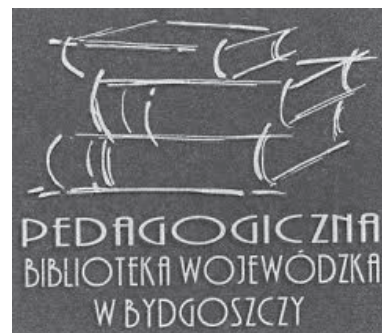
CAŁA POLSKA
CZYTA DZIECIOM

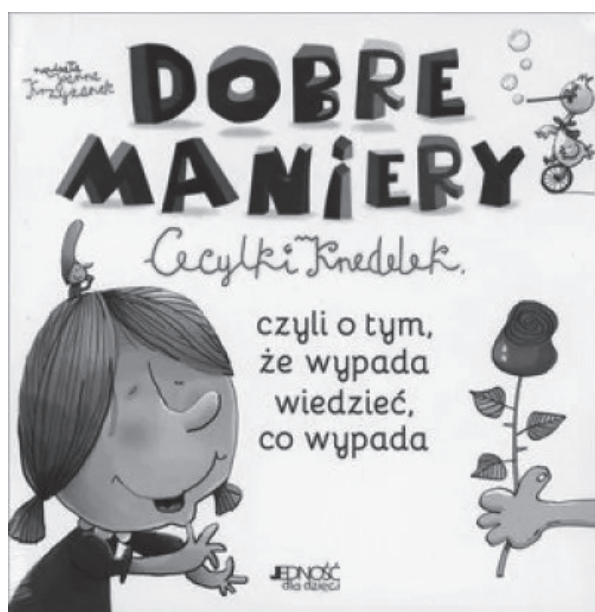

Dziecięca Akademia Czytania Bajek funkcjonuje w Pedagogicznej Bibliotece Wojewódzkiej im. Mariana Rejewskiego w Bydgoszczy od 2011 roku. W każdym roku szkolnym prowadzi działalność edukacyjną w oparciu o inne hasło przewodnie. Adresatami naszych zajęć są grupy przedszkolne i klasy I-III szkół podstawowych. W roku szkolnym 2023/2024 hasło przewodnie brzmiało: „**Wspólne czytanie daje dobre wychowanie**”. Tym samym wspieraliśmy swoimi działaniami priorytet Kujawsko-Pomorskiego Kuratora Oświaty w zakresie promowania zasad *savoir-vivre*’u w szkołach i placówkach. Główną ideą tej edycji było wprowadzenie dzieci przedszkolnych i uczniów młodszych klas szkół podstawowych w świat dobrego wychowania, wykorzystując do tego

celu wybrane teksty literackie z najnowszej literatury polskiej i światowej. Poprzez kontakt z książką chcieliśmy wspierać dzieci we wszechstronnym rozwoju, promować postawy prospołeczne, wprowadzać i utrwalać zasady dobrego wychowania oraz pomagać placówkom oświatowym w realizacji ich zadań dydaktycznych i wychowawczych. Nasze działania wspiera Fundacja ABCXXI CAŁA POLSKA CZYTA DZIECIOM. Nie od dziś bowiem wiemy, że głośne czytanie i kontakt z wartościową literaturą są skutecznymi narzędziami w budowaniu wielu umiejętności i kompetencji społecznych najmłodszych.

Zgodnie z opracowanym harmonogramem w każdym miesiącu omawialiśmy inne zasady dobrego wychowania (m.in. zwroty grzecznościowe, dobre przykłady, naśladownictwo, szacunek dla starszych, uważność, właściwe słownictwo). W trakcie bibliotecznych spotkań odbywały się pogadanki tematyczne połączone z dyskusją. Zależało nam, aby przekazywać najmłodszym opinie specjalistów, z których wynika, że dzieci znające zasady właściwego zachowania: odczuwają mniejszy stres w nowych, nieznanych sytuacjach, mają większą pewność siebie i naturalność, ponieważ potrafią odnaleźć się w każdych okolicznościach, budują lepsze relacje z innymi – dzięki swojej uprzejmości, taktowi i kulturze są bardziej lubiane, stają się wrażliwsze na potrzeby innych – chętnie niosą pomoc osobom słabszym. Zajęcia były uatrakcyjniane prezentacjami, zabawnymi i ciekawymi anegdotami, rozmową kierowaną z dziećmi na temat czytanych utworów oraz dającą im możliwość wyrażenia swoich emocji. Ważną ich częścią było uczestnictwo w głośnym czytaniu wybranych tekstów literackich z bogatego księgozbioru biblioteki. Na zakończenie uczestnicy wykonywali prace plastyczne lub inne zadania związane z tematem (ilustracje do prezentowanych książek, plakaty, krzyżówki, rebusy, zagadki, quizy itp.).

Podsumowaniem całej edycji były zajęcia „**Po co dzieciom znajomość dobrych manier?**” zorganizowane z okazji Światowego Dnia Savoir Vivre-u. Święto to, po raz pierwszy obchodzone w 2016 roku, ma na celu propagowanie grzeczności obyczajowej oraz dobrych manier jako elementów kultury społecznej. Zgodnie z definicją „savoir-vivre” to zbiór zasad obejmujących dobre maniery, bon-ton, ogładę, znajomość obowiązujących zwyczajów, form towarzyskich i reguł grzecznościowych funkcjonujących w danej grupie. Zajęcia rozpoczęliśmy krótką pogadanką opartą na książkach: „Dobre maniery, czyli savoir-vivre dla dzieci” Joanny Krzyżanek oraz „Jak nauczyć dzieci do-

brych manier” Jennifer L. Scott. Autorki proponują, aby zacząć naukę dobrych manier od trzech kroków:

1. Prezentować dobry przykład swoim zachowaniem.
2. Wprowadzać przy każdej okazji magiczne słowa: proszę, dziękuję, przepraszam oraz powitania i pożegnania: dzień dobry, do widzenia.
3. Praktykować wiedzę teoretyczną w codziennych sytuacjach i zabawie – utrwaląc kulturalne zachowania na co dzień.

W dalszej części zaproponowaliśmy dzieciom fragmenty książki „Dobre maniery Cecylki Knedelek” Joanny Krzyżanek, która w zabawny sposób porusza temat zasad savoir-vivre’u w domu i szkole. Uczestnicy mieli okazję do rozmowy i dyskusji na temat przeczytanego utworu oraz tego, czy warto stosować zasady dobrego wychowania w życiu codziennym. Podsumowaniem zajęć była wspólna konkluzja, że savoir-vivre to przede wszystkim życzliwość i szacunek w stosunku do innych osób.

Realizując nasz projekt, w którym wzięło udział ponad 200 uczestników, podkreślałyśmy, że znajomość dobrych manier przez dzieci pozytywnie wpływa na ich rozwój społeczny, otwartość, postrzeganie przez innych i pewność siebie. Biorąc pod uwagę fakt, że w trakcie naszych zajęć w bibliotece panuje swobodna atmosfera, warto wykorzystywać każdą okazję, aby przybliżyć najmłodszym elementy właściwego zachowania w różnych sytuacjach. Pamiętając jednak o tym, że to praktyka czyni mistrza, musimy pamiętać o konsekwencji, systematyczności i pracy z dzieckiem na co dzień.

Tematy kolejnych numerów „UczMy”

styczeń/luty:

marzec/kwiecień:

maj/czerwiec:

wrzesień/październik:

Empatia

Przepis na egzamin

Spółeczeństwo obywatelskie

Nauczyciel a zmiany

Ewa Bedelek

Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. M. Rejewskiego w Bydgoszczy

Prawo w szkole. Edukacja prawna

Zestawienie bibliograficzne w wyborze

KSIĄŻKI

1. **Edukacja obywatelska w szkole: teoria i praktyka** / Janusz Korzeniowski, Małgorzata Machałek. - Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2011. - 358 s.
2. **Nie jesteś skazany na szkołę: masz wybór, poznaj swoje prawa!** / Mikołaj Marcela. - Warszawa: You&YA, 2024. - 239 s.
3. **Poznaj swoje prawa i broń ich: przewodnik dla młodych** / Nicky Parker z Amnesty International oraz Angelina Jolie i mec. Geraldine Van Bueren; tłumaczenie: Jacek Konieczny. - Warszawa: Wilga, 2023. - 332 s
4. **Prawa dziecka: akceptuję, co czuję** / Isabelle Filliozat, France Marie Perreault; ilustracje Zelda Zonk; [tłumaczenie: Anna Wolna]. - Warszawa: Harperkids, 2020. - 110 s
5. **Prawa i obowiązki dyrektora szkoły: kompetencje, zadania, odwołanie** / Agata Piszko. - Warszawa: INFOR, 2020. - 133 s
6. **Prawa ucznia** / Mikołaj Wolanin. - Kraków: Impuls, 2020. - 110 s.
7. **Prawne aspekty aktywności obywatelskiej: wybrane zagadnienia** / redakcja naukowa Zbigniew Bukowski i Marian Masternak. - Bydgoszcz: Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, 2021. - 328 s
8. **Prawo Marcina: znaj swoje prawa w szkole** / Marcin Kruszewski. - Warszawa: Wydawnictwo Agora, 2024. - 335 s.
9. **Uchwały, regulaminy i procedury szkolne: kompendium prawa wewnątrzszkolnego** / Małgorzata Celuch; procedury z zakresu bezpieczeństwa w szkole w czasie pandemii koronawirusa opracowała Bożena Winczewska]. - Stan prawny lipiec 2022. - Warszawa: Wydawnictwo Wiedza i Praktyka sp. z o.o., 2022. - 282 s
10. **Uczeń w spektrum autyzmu: aspekty prawne i praktyczne** / Marzenna Czarnocka, Natalia Perrek, Sofiya Revkovych. - Stan prawny czerwiec 2022. - Warszawa: Wiedza i Praktyka sp. z o.o., 2022. - 234 s.

ARTYKUŁY Z CZASOPISM

1. **BHP edukacji zdalnej** / Karolina Cieślik // Dyrektor Szkoły. - 2021, nr 1, s. 44-46
2. **Budowanie świadomości prawnej uczniów** / Bogdan Bugdalski -- (Edukacja prawna) // Dyrektor Szkoły: miesięcznik kierowniczej kadry oświatowej. - 2018, nr 12. dod. Niezbędnik Dyrektora Szkoły s. 74-78
3. **Edukacja prawna** / Michał Szwestka // Dyrektor Szkoły: miesięcznik kierowniczej kadry oświatowej. - 2023, nr 7, s. 55-58
4. **Edukacja prawna młodzieży: szansa na ograniczenie demoralizacji** / Roman Kulma // Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze. - 2016, nr 8, s. 3-11
5. **Edukacja prawna we współczesnej szkole** / Violetta Kopińska. // Wychowanie na co Dzień. - 2013, nr 1-2, s. 37-41
6. **Prawne aspekty sztucznej inteligencji** / Monika Sewastianowicz // Dyrektor Szkoły: miesięcznik kierowniczej kadry oświatowej. - 2023, nr 8, dod. Niezbędnik Dyrektora Szkoły, s. 82-85
7. **Scenariusz lekcji** / Michał Szwestka -- (Edukacja prawna) // Dyrektor Szkoły: miesięcznik kierowniczej kadry oświatowej. - 2018, nr 12. dod. Niezbędnik Dyrektora Szkoły s. 84-[85].
8. **Szkolna lekcja demokracji** / Jacek Królikowski // Dyrektor Szkoły: miesięcznik kierowniczej kadry oświatowej. - 2021, nr 1, s. 22-24
9. **Troska o kulturę prawną wśród celów edukacji kulturalnej** Dorota Sieroń // Edukacja. - 2020, nr 3, s. 68-75
10. **Zajęcia z prawa** / Włodzimierz Kaleta -- (Edukacja prawna) // Dyrektor Szkoły: miesięcznik kierowniczej kadry oświatowej. - 2018, nr 12. dod. Niezbędnik Dyrektora Szkoły s. 80-83
11. **Znaczenie edukacji prawnej** / Bogdan Bugdalski // Dyrektor Szkoły: miesięcznik kierowniczej kadry oświatowej. - 2020, nr 3, s. 10-13

ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZ

FESTIWAL LITER

26 marca 2025 r.

szczegóły -> [WWW.KPCEN.CEN.INFO.PL](http://www.kpcen.cen.info.pl)

ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZ

KUJAWSKO-POMORSKIE CENTRUM EDUKACJI NAUCZYCIELI WE WŁOCŁAWKU
AKREDYTOWANA WOJEWÓDZKA PLACÓWKA DOSKONALENIA
ul. Nowomiejska 15A, 87-800 Włocławek, tel. 54 231 33 42, e-mail: kpcen@cen.info.pl

ZAPRASZAMY NA

szkolenia z zakresu

- prawa oświatowego
- zarządzania oświatą

KUJAWSKO-POMORSKIE
CENTRUM EDUKACJI NAUCZYCIELI
W BYDGOSZCZY
PLACÓWKA AKREDYTOWANA

WOJEWÓDZTWO
KUJAWSKO-POMORSKIE

Województwo
Kujawsko-Pomorskie

Publiczne, wojewódzkie, akredytowane placówki doskonalenia
zawodowego nauczycieli prowadzone przez Samorząd Województwa
Kujawsko-Pomorskiego

Kujawsko-Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli w Bydgoszczy

ul. Jagiellońska 9
85-067 Bydgoszcz, PL

stac. 52 349 31 50, fax 52 349 31 03
kom. 697 011 842

www.cen.bydgoszcz.pl
info@cen.bydgoszcz.pl

www.facebook.com/kpcenbydgoszcz

Kujawsko-Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli w Toruniu

ul. Henryka Sienkiewicza 36
87-100 Toruń, PL

stac. 56 622 77 47, fax 56 622 31 81
kom. 881 931 025

www.kpcen-torun.edu.pl
kpcen_torun@kpcen-torun.edu.pl

www.facebook.com/kpcenwtoruniu

Kujawsko-Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli we Włocławku

ul. Nowomiejska 15A
87-800 Włocławek, PL

stac. 54 231 33 42, fax 54 412 10 98
kom. 531 431 086

www.cen.org.pl
kpcen@cen.info.pl

www.facebook.com/kpcenwloclawek

